

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI

**GÜNEY AVRUPA REFAH REJİMİNE SAHİP ÜLKELERİN
SOSYAL YARDIM MODELLERİ VE SOSYAL
HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

(Yüksek Lisans)

Segah ŞENGÜN

BURSA 2021

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ BİLİM DALI

**GÜNEY AVRUPA REFAH REJİMİNE SAHİP ÜLKELERİN SOSYAL YARDIM
MODELLERİ VE SOSYAL HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

(Yüksek Lisans)

Segah ŞENGÜN

Danışman:

Doç. Dr., Rabihan YÜKSEL ARABACI

BURSA 2021

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Segah ŞENGÜN
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xii+105
Mezuniyet Tarihi :/...../20....
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Rabihan YÜKSEL ARABACI

GÜNEY AVRUPA REFAH REJİMİNE SAHİP ÜLKELERİN SOSYAL YARDIM MODELLERİ VE SOSYAL HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Bu araştırmada amaçlanan Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerin sosyal yardım modellerini ve sosyal harcamalar bakımından karşılaştırmasını yapmaktır.

Araştırmada literatür tarama yöntemi seçilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılması için sosyal harcamalar ESSPROS veri tabanından yararlanılarak karşılaştırılmıştır. Bu veri tabanından hareketle, Güney Avrupa refah rejimine dahil edilen ülkelerin yıllara göre harcama miktarlarına yer verilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, Güney Avrupa rejimi içerisine dâhil edilen ülkelerin sosyal harcamalarına etki eden ekonomik ve demografik büyüklükleri ile refah göstergesi olan insani gelişim endeksleri sonucunda, Türkiye, Yunanistan, İtalya ve İspanya’da farklılıkların olduğu görülmektedir.

Türkiye’nin sosyal harcamalarının diğer ülkelerin gerisinde kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple Türkiye’de sosyal harcamalara daha fazla kaynak ayrılmalı, kayıt dışı istihdamın önüne geçilmeli ve istihdamı teşvik edici politikalar arttırılmalıdır. Tüm kesime hitap eden yardım politikaları üretilmeli ve sosyal yardımlar tedavi ve rehabilite edici özellikte olmaktan ziyade tedbir amaçlı yapılmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Refah Devleti, Güney Avrupa Refah Rejimi, Sosyal Yardım, Sosyal Harcamalar

ABSTRACT

Name and Surname : Segah ŞENGÜN
University : Bursa Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Labour Economics and Industrial Relations
Branch : Labour Economics and Industrial Relations
Degree Awarded : Master
Page Number : xii+105
Degree Date :/...../20....
Supervisor : Doç. Dr. Rabihan YÜKSEL ARABACI

A COMPARISON OF SOCIAL AID MODELS AND SOCIAL EXPENDITURES OF THE COUNTRIES WHICH HAS SOUTH EUROPEAN WELFARE REGIM

The aim of this research is to compare of social aid models and social expenditures of the countries which has South European welfare regime.

In the study, the literature review method was chosen. For a better understanding of the subject, social expenditures were compared using the ESSPROS database. Based on this database, the expenditure amounts of the countries included in the Southern European welfare regime are included and interpreted.

As a result of the research, it is seen that there are differences in Turkey, Greece, Italy and Spain as a result of the economic and demographic sizes that affect the social expenditures of the countries included in the Southern European regime and the human development indices.

In Turkey, more resources should be allocated to social expenditures, unregistered employment should be prevented and policies encouraging employment should be increased. Aid policies that appeal to all segments of society should be developed and social assistance should be made for precautionary purposes rather than curative and rehabilitative features.

Key Words: Welfare State, Southern European Welfare Regime, Social Assistance, Social Expenditures

ÖNSÖZ

Uzun bir sürecin ardından tezimi bitirmiş bulunmaktayım. Bu süreçte beni her fırsatta destekleyen, fikirleriyle bana yol gösteren ve hiçbir zaman yardımını esirgemeyen değerli tez danışman hocam Doç. Dr. *Rabihan YÜKSEL ARABACI*'ya,

Kıymetli bilgilerini benimle paylaşan Prof. Dr. Sayın *Yusuf ALPER*'e,

Tezin hazırlanması sürecinde değerli bilgilerini benimle paylaşan ve çalışmama ışık tutan Dr. Öğr. Üyesi, *Zeynep ACA*'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezin düzenlenmesinde yardımlarını eksik etmeyen ve bana zamanını ayıran *Mine KILIÇARSLAN*'a teşekkür ediyorum.

Bu uzun ve zorlu süreçte her fırsatta yanımda olan, tezimle ilgili farklı bakış açıları sunan ve manevi desteğiyle tezimi bitirmemi sağlayan yol arkadaşım *Serdar AYAR*'a teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar	x
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM: REFAH DEVLETİ

1. REFAH VE REFAH DEVLETİ	2
1.1. Refah Devletinin Fonksiyonları	3
1.2. Refah Devletinin Görevleri	4
1.2.1. Sosyal Güvenlik Görevi	4
1.2.2. Eğitim Sağlama Görevi	5
1.2.3. Sağlık Hizmeti Sunma Görevi.....	6
1.2.4. Adil Gelir Dağılımı Sağlama ve Yoksullukla Mücadele Etme Görevi	7
1.3. Refah Devletinin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.3.1. 1880 Öncesi Dönem	9
1.3.2. 1880-1945 Arası Dönem	10
1.3.3. 1945-1975 Arası Dönem	12
1.3.4. 1975 ve Sonrası Dönemde Refah Devleti	15
2. REFAH REJİMİ SINIFLANDIRMASI.....	16
2.1. Liberal Refah Rejimi Modeli	16

2.2. Muhafazakâr Refah Rejimi Modeli.....	17
2.3. Sosyal Demokrat Refah Rejimi Modeli	17
3. GÜNEY AVRUPA REFAH REJİMİ MODELİ.....	18
3.1. Güney Avrupa Rejiminin Temel Özellikleri.....	19
3.1.1. Kayıt Dışı İstihdamın Yüksek Olması.....	19
3.1.2. Parçalı Sosyal Koruma Ağının Olması.....	19
3.1.3. Sosyal Yardımları Sağlamada Ailenin Rolü.....	20
3.1.4. Evrensel Sağlık Sistemleri.....	21
3.1.5. Klientalizm (Kayırmacılık)	21

İKİNCİ BÖLÜM:

SOSYAL YARDIMLARIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE REFAH REJİMİNDE SOSYAL YARDIMLAR

1. SOSYAL YARDIM KAVRAMI.....	23
1.1. Sosyal Yardımın Unsurları.....	24
1.2. Sosyal Yardımların Temel Özellikleri	25
1.2.1. Olumlu Özellikleri.....	25
1.2.2. Olumsuz Özellikleri.....	26
2. REFAH REJİMLERİNDE SOSYAL YARDIMLAR	26
2.1. Liberal Refah Rejiminde Sosyal Yardımlar	28
2.2. Muhafazakâr Refah Rejiminde Sosyal Yardımlar.....	30
2.3. Sosyal Demokrat Refah Rejiminde Sosyal Yardımlar.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

GÜNEY AVRUPA REFAH MODELİNE SAHİP ÜLKELERDE SOSYAL YARDIM MODELLERİ VE SOSYAL HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

1. GÜNEY AVRUPA REJİMİNE SAHİP ÜLKELERİN SOSYAL YARDIM MODELLERİ.....	33
1.1. Yunanistan.....	33
1.2. İtalya.....	36
1.3. İspanya	39
2. TÜRKİYE’NİN SOSYAL YARDIM MODELİ	44
2.1. Türkiye’de Sosyal Yardımların Tarihsel Gelişimi	44
2.1.1. 1920-1945 Dönemi	44
2.1.2. 1945-1980 Dönemi.....	45
2.1.3. 1980 ve Sonrası Dönem.....	46
2.2. Türkiye’de Sosyal Yardımların Özellikleri.....	50
2.3. Mevcut Sosyal Yardım Programları.....	51
2.3.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	51
2.3.1.1. Aile Yardımları.....	53
2.3.1.2. Barınma-Gıda Yardımları	54
2.3.1.3. Eğitim Yardımları.....	56
2.3.1.4. Sağlık Yardımları.....	58
2.3.1.5. Yaşlı ve Engelli Yardımları	60
2.3.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM)	61
2.3.3. Yerel Yönetimler/Belediyeler	62
2.3.4. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	62
2.3.5. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	63
2.3.6. İçişleri Bakanlığı	64
2.3.7. Adalet Bakanlığı.....	64
3. GÜNEY AVRUPA REJİMİNE SAHİP ÜLKELERİN KARŞILAŞTIRILMASI	65
3.1. Demografik, Ekonomik ve İnsani Gelişme Açısından Güney Avrupa Rejimine Sahip Ülkeler	65

3.1.1. Demografik Karşılaştırma	65
3.1.2. Ekonomik Karşılaştırma	66
3.1.3. İnsani Gelişmişlik Karşılaştırması.....	68
3.2. SOSYAL YARDIMLAR VE SOSYAL HARCAMALAR BAKIMINDAN GÜNEY AVRUPA REJİMİNE SAHİP ÜLKELER	70
3.2.1. Sosyal Yardımlar	70
3.2.2. Sosyal Harcamalar	73
3.2.3. Sosyal Harcamaların Sınıflandırılması.....	74
3.2.3.1. Hastalık ve Sağlık Yardımı Harcamaları.....	74
3.2.3.2. Engellilik Yardımı Harcamaları	76
3.2.3.3. Yaşlılık Yardımı Harcamaları.....	77
3.2.3.4. Ölüm Yardımı Harcamaları	78
3.2.3.5. Aile ve Çocuk Yardımı Harcamaları	79
3.2.3.6. Konut Yardımı Harcamaları	80
3.2.3.7. İşsizlik Yardımı Harcamaları.....	82
3.2.3.8. Sosyal Dışlanma Yardımı Harcamaları	83
3.2.3.9. Toplam Sosyal Harcama Miktarları.....	84
3.2.3.10. Kişi Başına Düşen Toplam Harcama Miktarları	84
3.2.3.11. Sosyal Harcamaların GSYİH'ya Oranı	85
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	86
KAYNAKÇA	90

TABLULAR

Tablo 1: OECD Ülkelerinde 1960-1970 Yılları Arasında Sosyal Refah Harcamaları ...	13
Tablo 2: OECD Ülkelerinde Toplam Refah Harcamaları Artış Oranları	14
Tablo 3: Esping-Andersen'in Refah Rejimi Sınıflandırması	16
Tablo 4: Refah Rejimi Modellerinin Özellikleri	22
Tablo 5: Ülkelerin Sosyal Yardım Sistemleri	27
Tablo 6: Yunanistan'da Mevcut Sosyal Yardım Programları	35
Tablo 7: İtalya'da Mevcut Yardım Programları	38
Tablo 8:İspanya'da Mevcut Sosyal Yardım Programları.....	41
Tablo 9: Türkiye'de Aile Yardımları.....	53
Tablo 10: Barınma ve Gıda Yardımları	55
Tablo 11: Türkiye'de Eğitim Yardımları.....	57
Tablo 12: Türkiye'de Sağlık Yardımları	59
Tablo 13: Türkiye'de Yaşlı ve Engelli Yardımları.....	60
Tablo 14: Türkiye'de Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Yardımları.....	61
Tablo 15: Ülke Nüfusları	66
Tablo 16: Ülkelerin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Miktarları (Milyon Euro)	66
Tablo 17: Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Miktarları (Euro)	67
Tablo 18: İstihdam Oranları (%) (15-64 yaş arası)	67
Tablo 19: 2019 Yılı İnsani Gelişim Endeksi Sıralaması	69
Tablo 20: Yıllara Göre İnsani Gelişim Endeksi Sıralaması	69
Tablo 21: Yıllara Göre İnsani Gelişim Endeksi Sınıflandırması Değerleri	70
Tablo 22: Hastalık ve Sağlık Yardımı Harcamaları (Milyon Euro).....	75
Tablo 23: Kişi Başına Düşen Hastalık ve Sağlık Yardımı Harcamaları (Euro).....	75
Tablo 24: Engellilik Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)	76
Tablo 25: Kişi Başına Düşen Engellilik Yardımı Harcamaları (Euro)	76
Tablo 26: Yaşlılık Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)	77
Tablo 27: Kişi Başına Düşen Yaşlılık Yardımı Harcamaları (Euro)	78
Tablo 28: Ölüm Yardımı Harcamaları (Milyon Euro).....	78
Tablo 29: Kişi Başına Düşen Ölüm Yardımı Harcamaları (Euro).....	79
Tablo 30: Aile ve Çocuk Yardımı Harcamaları (Milyon Euro).....	79
Tablo 31: Kişi Başına Düşen Aile ve Çocuk Yardımı Harcamaları (Euro).....	80

Tablo 32: Konut Yardımı Harcamaları (Milyon Euro).....	80
Tablo 33: Konut Kredisinden Yararlanan Kişi Sayısı ve Kredi Miktarları	81
Tablo 34: İşsizlik Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)	82
Tablo 35: Kişi Başına Düşen İşsizlik Yardımı Harcamaları (Euro)	82
Tablo 36: Sosyal Dışlanma Yardımı Harcamaları (Milyon Euro).....	83
Tablo 37: Kişi Başına Düşen Sosyal Dışlanma Yardımı Harcamaları (Euro).....	83
Tablo 38: Toplam Sosyal Harcama Miktarları (Milyon Euro)	84
Tablo 39: Kişi Başına Düşen Toplam Harcama Miktarları	84
Tablo 40: Sosyal Harcamaların GSYİH'ya Oranı (%)	85

KISALTMALAR

BİBLİYOGRAFİK BİLGİLER	KISALTMA
Ve Benzeri	Vb.
Gayri Safi Milli Hasıla	GSMH
Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü	OECD
Avrupa Birliği	AB
Ulusal Sağlık Enstitüsü	INSALUD
Yaşlı ve Sosyal Hizmetler Enstitüsü	IMSERSO
Sosyal Entegrasyon Yasası	LISMI
Türkiye Büyük Millet Meclisi	TBMM
Sosyal Yardım Bilgi Sistemi	SOYBİS
Sosyal Uyum Yardımı	SUY
Birleşmiş Milletler	BM
Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu	UNICEF
Şartlı Eğitim Yardımı	ŞEY
Milli Eğitim Bakanlığı	MEB
Subakut Sklerozan Panensefalit	SSPE
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu	RTÜK
Vakıflar Genel Müdürlüğü	VGM
Sivil Toplum Kuruluşu	STK
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	GSYİH
İnsani Gelişmişlik Endeksi	İGE
Türkiye İstatistik Kurumu	TÜİK
Toplu Konut İdaresi Başkanlığı	TOKİ
Aktaran	Akt.
European System of Integrated Social Protection Statistics	ESSPROS
Sosyal Riski Azaltma Projesi	SRAP

GİRİŞ

Refah devleti, bireylerin ihtiyaçlarını üstlenmeyi görev edinen onları güvence altına almayı hedefleyen devlet anlayışını ifade eder. Refah devleti yoksul ve muhtaç kesime hitap edebilmek için sosyal yardım adı altında uygulamalar sunmaktadır. Çalışmada Türkiye'nin de dâhil olduğu Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerin sosyal yardım modellerini ve sosyal harcamalarını inceleyerek benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, refah ve refah devleti kavramları açıklanarak refah devletinin fonksiyonlarına, görevlerine ve tarihsel gelişimine değinilmiştir. Gosta Esping-Andersen'in üçlü refah rejimi sınıflandırmasına yer verilmiştir. Sınıflandırmaya dahil edilmeyen Güney Avrupa refah rejimi açıklanmış ve temel özellikleri incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde de genel olarak sosyal yardımların kavramsal çerçevesine yer verilmiş ve liberal, muhafazakâr, sosyal demokrat refah rejimlerinde sosyal yardım uygulamaları bir ülke örneği ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerin sosyal yardım modelleri ve mevcut sosyal yardım programları incelenmiştir. Bu refah rejimi modeline Türkiye ile beraber Yunanistan, İtalya ve İspanya girmektedir. Diğer yandan Portekiz bazı kaynaklarda bu refah rejimine dâhil edilirken, bazı kaynaklarda dışarıda bırakılmıştır. Bu nedenle tez çalışmasında Portekiz ele alınmamıştır. Çalışmanın bu bölümünde, çalışmanın amacına uygun olarak Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerin demografik, ekonomik ve insani gelişme açısından ve sosyal yardım ile sosyal harcamalar bakımından karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerin sosyal harcamalarını karşılaştırabilmek için ESSPROS veri tabanından yararlanılmıştır. Bu veri tabanında, sosyal koruma başlığı altında yer alan risklerin harcamaları ele alınmış ve karşılaştırması yapılmıştır. Fakat sosyal koruma kavramı, sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler bileşenlerinden oluştuğu için harcamalar içerisinde sosyal sigortalar ayrı tutulmamış ve buna göre sosyal harcamaların karşılaştırması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

REFAH DEVLETİ

1. REFAH VE REFAH DEVLETİ

Türkçede “varlık”, “bolluk” anlamlarına gelen refah kelimesi İngilizcede daha geniş anlamda “welfare” kelimesi ile karşılık bulmakta ve “sağlıklı olma”, “rahat bir yaşam sürebilme”, “mutluluk hali” şeklinde kavramlaştırılmaktadır (Alp, 2008: 6-7).

Oxford sözlüğüne göre refah kelimesi iki bileşenin meydana gelmesiyle oluşan bir kavramdır. Birincisi, bireyin ve içinde yaşadığı toplumun hem mutlu hem de sağlıklı olma halidir. İkincisi ise devletin birey yararına sağladığı mali yardımlardır (Greve, 2008: 51). Böylelikle refah kavramı, bir yandan bireyin ve toplumun rahat bir hayat sürdürebilmesinin bir yandan da devletin, bireylerin refahına yönelik sorumluluk üstlenmesini ifade etmektedir.

Refah, gelir, sağlık, eğitim vb. değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterebilen çok boyutlu bir kavramdır. Ülkelerin refah kavramına yüklediği anlam, ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmişliğine göre değişmektedir. Bu doğrultuda ülkeler arası değişen refah politikalarına rağmen, her ülkenin yoksul ve muhtaç kesimlerin yaşam standartlarının iyileştirilmesi ile ilgili amaçları vardır (Dama, 2016: 1).

Refah devletinin tanımından önce belirtelim ki “*refah devleti*” ile “*sosyal devlet*” kavramları bazı sosyal bilimciler tarafından aynı anlamda kullanılmış, bazıları ise bu iki kavram arasında ilişki kurmuştur. Aslında bu iki kavram, birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Bu yüzden iki tanımı aynı anlamda kullanan birçok sosyal bilimci de bulunmaktadır. Bu iki kavram arasında önemli bir fark olmayıp; sosyal devlet sosyal konuları, refah devleti ise ekonomik alanı kapsamına almaktadır (Ören, 2014: 50). Örneğin, sosyal devlet ilkesini belirlemiş ülkelerin ekonomik imkânları yetersizse refah devleti uygulamaları sınırlı kalacaktır (Özdemir, 2010: 217). Çalışmada bu iki kavram aynı anlamda kullanılmış, refah devleti kavramına ağırlıklı olarak yer verilmiştir.

Refah devleti ise, genel itibariyle bireylere asgari ölçüde refah sağlayan, refah şartlarını oluşturmayı hedefleyen devlet olarak tanımlanabilmektedir (Gümüş, 2018:

34). Refah devleti, sanayileşmiş toplumlarda ortaya çıkar ve devletin ekonomik ve sosyal hayatın içerisinde yer almasını savunarak devlet müdahalesini onaylar (Çubukçu, 2018: 38). Öte yandan, sanayileşmenin ortaya çıkardığı sorunlarla baş etmenin bir çözümü olarak benimsenen refah devleti anlayışında; toplumsal bütünlüğünün sağlanması ve tüm bireylerin insanca bir yaşam sürmeleri önemlidir (Baştaymaz, 2016: 259). Buna göre refah devleti, ekonomik ve toplumsal hayatta devletin ağırlığının hissedildiği ve devletin doğrudan ya da dolaylı olarak çeşitli araçlarla müdahalede bulunduğu devlet anlayışıdır (Güler, 2006: 31).

Refah devleti, bireylerin refah çatısı altında yaşamalarını bir sorumluluk olarak benimseyen, bireylerin gereksinimlerini güvence altına almayı isteyen bir devlet anlayışıdır (Metin ve Özaydın, 2016: 221). Buna göre refah devleti, bireyler arasında bir kurum olarak görülmekte ve destek sağlayıcı bir merci niteliği taşımaktadır (Stefan, 2015: 26).

Briggs'e (1999) göre refah devleti, bireylerin ve ailelerin yaptıkları işe veya sahip oldukları mal varlıklarına bakılmaksızın, asgari gelir sağlamak, oluşabilecek tehditlere karşı önlem alarak; statü ayırt etmeden tüm vatandaşlara güvence ve kaliteli hayat standardı sağlayan devlettir (Briggs, 1999: 228). Refah devleti anlayışında, toplumun her kesimine eşitlikçi bir anlayış sergilenmeli, devletin sağladığı yararlar ulaşılabilir (Kurşun ve Rakıcı, 2014: 79).

Bu tanımlardan yola çıkarak refah devletinin sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıktığı, ekonomik ve sosyal hayata müdahaleyi içerdiği, ülkeler arasında uygulamalar bakımından farklılıklara sahip olduğu ama yoksul ve muhtaçları koruma amacının ortak olduğu, toplumsal bütünlüğün sağlanmasına hizmet ettiği söylenebilir.

1.1. REFAH DEVLETİNİN FONKSİYONLARI

Refah devleti genel olarak üç özelliğe sahiptir. Bunlar, müdahale, düzenleme ve yeniden dağılımdır.

Refah devletinin en önemli fonksiyonu piyasaya müdahale etmektir. Bunu yaparken amacı piyasada yaşanan sorunları çözmek için gerekli tedbirleri almaktır. Devlet bu fonksiyonu ile emek ve sermaye arasında denge kurar, ekonomik faaliyetlerde

kuracağı denetim sistemiyle tekellerin oluşumu engeller. Devlet bu rolü yasalar oluşturarak, kurum ve kuruluşlara yetkiler vererek sağlar (Durdu, 2009: 43; Baştaymaz, 2016: 262).

Düzenleyici rolüyle ekonomik gücü olmayan bireyleri korur. Emek piyasasında asgari ücreti belirleyerek çalışanların yoksulluğa düşmesini önlerken, piyasada yer almayanları ise sosyal yardım faaliyetleri ile koruma altına alır. Bireylerin insan onuruna yakışır bir hayat sürdürmesi adına politikalar izler ve önceliği ekonomik gücü olmayanlara verir (Durdu 2009: 43; Baştaymaz, 2016: 261).

Son olarak refah devleti, vergi ve transferler başta olmak üzere birçok araç ile gelirin yeniden dağılımını sağlayarak gelir eşitsizliklerini azaltır (Durdu, 2009: 43). Devlet, yoksulluğu önlemek ve gelir dağılımı adaletini sağlayabilmek için maliye politikaları uygulamaktadır. Bu maliye politikaları ise vergi politikaları ve kamu harcama politikalarıdır. Devlet bir yandan bireylerin gelir düzeylerine göre farklı vergi ve vergi oranları uygulayarak diğer yandan ise, düşük gelirli kesimlerin kamu harcamalarından yararlanmasını sağlayarak gelir adaleti sağlar (Ay ve Haydanlı, 2017: 145).

1.2. REFAH DEVLETİNİN GÖREVLERİ

1.2.1. Sosyal Güvenlik Görevi

Sosyal güvenlik, toplumu oluşturan bireylerin istek ve iradeleri dışında meydana gelen tehlikelerin zararlarından korunma garantisidir (Alper, 2019: 4).

Günümüzde her ülke bir sosyal güvenlik sistemine sahip olmakla birlikte, her ülkenin sahip olduğu sistem birbirinden farklıdır. Sosyal güvenlik sistemleri esasen sosyal sigortalar, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler olmak üzere üç bileşene sahiptir (Süngü, 2007: 47). Sosyal sigortalar, birkaç istisnai durum dışında bireylerin çalışma ve prim ödemesine dayalı sistemlerdir. Genellikle iş kazası ve meslek hastalığı dışındaki sosyal güvenlik riskleri için belirli gün çalışma ve prim ödeme koşuluna bağlı olarak yararlanma söz konusudur (Kırmızı ve Hüseyinli, 2019: 1211). Diğer bir ifadeyle sosyal sigorta sistemi katkı esasına dayanır ve toplanan primlerle hizmetlerin sürekliliği sağlanarak bireyler güvence altına alınmaktadır (Güneş ve Yakar, 2004: 127).

Sosyal yardımlar, toplumun yoksul ve muhtaç kesimini oluşturan bireylerin asgari yaşam standardına ulaşmasına yönelik devletin yaptığı karşılıksız yardımları ifade eder (DPT, 2001: 51). Diğer bir ifadeyle sosyal yardımlar doğrudan yoksullara sağlanan, önceden belirlenmiş düzeyde, düzenli aynı ya da nakdi kaynak transferleridir. Bu transferler devlet tarafından sağlanır ve finansmanı vergilerden karşılanır (Yüksel Arabacı, 2021: 132).

Sosyal hizmetler, sanayileşme süreciyle beraber artan sosyal sorunlar, toplumsal değişimler ve insan hakları ihlali gibi sebeplerden ötürü, devletin düzenleyici rolüyle kurumsallaşma modeline bürünmesini sağlamıştır. Sosyal hizmetler, yalnızca toplumda dezavantajlı gruplara yönelik değildir ve toplumun her kesimine hitap etmektedir. Nitekim sosyal hizmetler, her bireyin yaşamına katkıda bulunmasını sağlamak, kimseye bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürebilmek ve kendilerini geliştirebilmeyi sağlayacak unsurların uzmanlar tarafından gerçekleştirildiği faaliyetlerdir (Bayraktaroğlu ve Adıgüzel, 2015: 3-4).

Evrensel bir nitelik taşıyan sosyal güvenlik, devletin hedeflediği sosyal korumanın gerçekleştirilmesini sağlayarak; bireylere asgari bir yaşam imkânı sunmaktadır (Boyacıoğlu ve Öçal, 2018: 911).

Öte yandan modern olmanın ön koşulunu oluşturan sosyal güvenlik sistemleri; toplumda refahı sağlamak, yoksullukla mücadele etmek ve gelir adaletini sağlamak açısından büyük önem teşkil etmektedir (Süngü, 2007: 47).

1.2.2. Eğitim Sağlama Görevi

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin eğitime bakışı ve eğitime yüklediği anlamlar farklılaşmaktadır. Gelişmiş ülkeler eğitime bireyi belirli tehlikelere karşı koruyan araç olarak görürken gelişmekte olan ülkeler ise; eğitime fırsat eşitsizliğini kaldıran ve bireylerin kendini geliştirmesini sağlayan araç olarak görürler. Ancak genel olarak refah devletlerinde eğitim, bireylerin kendine ve topluma yararlı bireyler olmasında etkili bir rol üstlenmektedir. Yapılan yatırımlar içerisinde en iyi yatırımın insana yapılan yatırım olduğu düşüncesi refah devletlerinde ağır basmaktadır ve bu

nedenle de fırsat eşitliğinin sağlanmasında ve toplumsal eşitliğin oluşturulmasında eğitime büyük önem verilmektedir (Toprak vd., 2016: 130).

Sosyal adaleti sağlamak devletlerin görevidir ve bunu eğitim ile sağlamaktadırlar. Eğitimi ücretsiz olarak sağlayan refah devleti bu sayede vasıflı ve ekonomik gelişime katkıda bulunan bireyler yetiştirmektedir. Eğitim bireylere mesleki yetenekler kazandırarak bu özelliklerin üretim sürecinde kullanılmasını sağlamaktadır. Yapılan yatırımlar ancak uzun vadede gelişmeye olumlu katkılarda bulunsa da sosyal politikanın araçlarından biri olan eğitim, ekonomi sektörüne çok önemli, büyük ve olumlu anlamda etkide bulunmaktadır. Gelir dağılımı ve eğitim arasında bağlantı olması da bu durumu kanıtlar niteliktedir. Refah devletleri eğitime her zaman çok önem vermiştir ve yapılan kamu harcamaları içerisinde eğitime büyük paylar ayırmaktadır. Eğitim ile kendini gerçekleştirmiş bir toplum oluşturulması hedefi yanında iktisadi olarak da büyümüş bir ülke amaçlanmaktadır. Bu hedefin ışığında her yıl ülkeler eğitime ayrılan payları ve verdikleri önemi artırmaya çalışmaktadır (Özdemir, 2010: 101).

1.2.3. Sağlık Hizmeti Sunma Görevi

Refah devletlerinin önemli görevlerinden biri de sağlık hizmetlerini üstlenmek ve bu hizmetleri yerine getirmektir. Sağlık hizmetlerinin toplumun tüm kesimine eşit şekilde yayılmasından ve eşit kullanılmasından sorumlu olan refah devletinde sağlık önemli yatırım alanlarından birini oluşturmaktadır. Sağlık hizmetlerinin sürekli olması ve adaletli dağıtılması refah devletinin görevidir. Refah devletleri sağlık hizmetlerini iki yolla sağlamaktadır. Devletler bu hizmeti doğrudan kendileri finanse etmekte ya da bu hizmeti üstlenen kurumlara para transferi yapmaktadırlar. Sağlık hizmetlerinde önemli olan kolektif yapıda sürdürülmesidir. Hizmetlerin finansmanı üç farklı şekilde düzenlenmiştir. Bunlardan ilki, masrafların primlerle karşılanmasıdır ve buna “Bismarkçı Yaklaşım” denmektedir. İkincisi, genel vergilerden karşılanması şeklindedir. Üçüncüsü ise; sağlık hizmetlerini ticari amaçla çalışan sigorta firmalarınca finanse edilmesidir. Çoğu refah devleti bu üç sistemi karma olarak kullanmaktadır ancak aralarında bazılarını daha baskın olarak kullanan ülkeler de bulunmaktadır (Özdemir, 2010:103). Bir başka deyişle ülkelerin sağlık hizmetlerinin sunumunda nasıl bir yol izleyeceği onların sosyal politika uygulamalarına göre de değişmektedir.

Hizmetlerin prim ödeme yoluyla mı yoksa ülke genelini kapsayan bir uygulama ile mi olacağı ülkelerin refah rejimleri ile yakından ilgilidir. Tüm politikaların odak noktası olan insanın sağlıklı ve uzun ömürlü olması için refah devletlerinde sağlık politikaları önemli yer tutmaktadır. Bunun için refah devletlerinin temel politikalarının başında sağlık hizmetleri gelmektedir (Kol, 2014: 23).

1.2.4. Adil Gelir Dağılımı Sağlama ve Yoksullukla Mücadele Etme Görevi

Gelir dağılımı, bir ülkede üretilen toplam mal ve hizmetlerin, yine o ülkede yaşayan bireylere çeşitli araçlar ile paylaştırılmasını ve bölüşümünü ifade etmektedir. Bir ülkenin ekonomik refahının sağlanmasındaki önemli göstergesidir (Karacan, 2017: 35-36).

Gelir dağılımı adaleti, toplumsal huzurun sağlanması için gerekli olan en önemli unsurların başında gelmektedir. Ancak piyasa kendi haline bırakıldığında ortaya çıkan sonuçlar adaletten uzaktır. Bu nedenle devletin müdahalesi gerekli olmakta ve gelir dağılımı dengesinin sağlanması, refah devleti olmanın bir parçası haline gelmektedir. Devletin geliri kamu harcamalarıyla, kişiler ve kurumlar arasında dengeli bir şekilde paylaşması bunun dayanağını oluşturmaktadır (Ersezer, 2006: 255).

Toplumların yoksulluk algısı, ülkelerin ekonomik özellikleri, gelişmişlik düzeyleri, uyguladığı politikalar ve devletin bireylere sunduğu hizmetler, yoksulluğun tanımlanmasını farklılaştıran unsurlardandır (Erdugan, 2010: 9).

Yoksulluk, yalnızca az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin sorunu olmayıp, 1980'li yıllardan sonra küreselleşmenin ve buna bağlı olarak artan rekabetin etkisiyle dünya ekonomisinde önemli yerlerde olan ülkelerin de sorunu haline gelmiştir (Güneş, 2010:8). Yoksulluk, bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için asgari düzeyde bir gelire sahip olunamama durumunu ve ölçüt olarak normal kabul edilen hayat standardının altında yaşanması halini ifade etmektedir (Korkat, 2013: 22).

Yoksullukla mücadelede refah devletleri, kamu harcamaları ya da vergiler yoluyla yoksulluğa müdahalede bulunarak; yoksul bireylerin hayat standartlarını yükseltmek amacı taşır. Kamu harcamaları; yani bütçeden ayrılan pay ile yoksul bireylere sosyal koruma hizmetleri sunulur ve bu bireylere bir gelir akışı sağlanır.

Ayrıca yoksul bireylere yönelik eğitim, sağlık ve istihdamda yer almalarını sağlayıcı mesleki edinim hizmetleri sağlanarak yoksullukla mücadele edilmektedir. Sunulan bu hizmetler, refah devletlerinde bireylerin emek piyasası içinde yer almasını sağlamaktadır. Çünkü yoksul bir bireyin yoksul kimliğinden çıkabilmesi için mesleki beceriye sahip olması gerekir. Refah devletlerinin yoksullara yönelik yaptığı harcamalar, gelir dağılımı adaleti ve yoksullukla mücadelede önemli bir yere sahiptir. Refah devletinin tanımlanması açısından da bu durum somut bir nitelik taşımaktadır (Solmaz ve Avcı, 2017: 52).

Devletin piyasada düzenleyici bir rol üstlenerek toplumun belirli kesimlerinin karşılaştığı zorluklara ve erişim güçlüklerine çözümler üretmesi dengeli bir sosyo-ekonomik gelişme sağlanması için önemlidir. Bu nedenle adil gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele açısından refah devletinin önemli bir rolü vardır (Özsan, 2020: 115).

1.3. REFAH DEVLETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Refah devleti anlayışı, II. Dünya Savaşı sonrasında popüler olmasına karşın, temelleri Almanya'da 1880'lerde atılmıştır. Bismarck'ın uyguladığı sosyal güvenlik refah devletinin temelini oluşturmuş, Keynes'in 1929 Büyük Buhranın etkisinden kurtulmak amacıyla ortaya attığı teoriler ve William Beveridge'in yayınladığı Beveridge raporuyla bu anlayış yaygınlaşarak II. Dünya Savaşı sonrası sağlam temeller üzerine oturmaya başlamıştır (Suluk, 2017: 1). Bu dönemde sosyal haklar olgunlaşarak refah devleti anlayışı yaygınlaşmıştır.

Refah devletinin tarihsel gelişimini dört dönemde ele almak mümkündür. Bunlar (Gümü, 2018: 37);

- Birinci dönem, refah devleti uygulamalarına ihtiyaç duyulan 1880 öncesi dönem
- İkinci dönem, toplum ve bireyler üzerinde sanayileşmenin etkilerinin hissedildiği ve refah devleti uygulamalarının hayata geçirildiği 1880-1945 arası dönem

- Üçüncü dönem, 1945-1975 arasını kapsayan dönemdir. Bu dönemde, refah devleti uygulamaları altın çağını yaşamış, bireylerin ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla sosyal yardım uygulamaları çeşitlendirilerek; sosyal harcamalara ayrılan pay arttırılmıştır.
- Dördüncü dönem, 1975'ten bu yana günümüze kadar olan dönemi içermektedir. Refah devleti anlayışı, bu süreçte değişikliklere uğrayarak, günümüzdeki halini almıştır (Gümüş, 2018: 37).

1.3.1. 1880 Öncesi Dönem

Kapitalizm öncesi dönemde özellikle Orta Çağ Avrupası'nda aileler sadece kendi temel ihtiyaçlarını sağlayacak düzeyde işlerde kendi hesaplarına çalışmışlardır. Çiftçiler bu dönemde kendi topraklarında çalışmakta veya başka toprak sahiplerinin yerlerinde kiracı konumunda yer almışlardır. Üretimin ileri düzeyde gelişmemiş olması ile imkânların kısıtlı ve rekabet gücünün az olması para kavramının değerinin göz ardı edilmesine neden olmuştur (Gümüş, 2018: 38).

Yine bu dönemde, çalışamayacak durumda olanların (yaşlılar, çocuklar, engelliler) gereksinimlerinin karşılanması için aile, loncalar, vakıflar gibi kurumlar bulunmaktaydı. Burada en büyük pay aile kurumuna aitti. Çünkü aile, sosyal yardımların sağlanmasında ilk ayağı oluşturmuş, ailenin yetemediği ve durumunun el vermediği koşullarda diğer kurum ve kuruluşlar devreye girmiştir (Gümüş, 2018: 39).

1352 yılında “Kara Ölüm” olarak adlandırılan veba salgını ortaya çıkmış, Avrupa nüfusunun neredeyse yarısına yakınının yok olmasıyla büyük bir yıkım meydana gelmiştir. Diğer yandan 1337'de İngiliz Kralı III. Edward'ın Fransız tahtında hak iddia etmesiyle ortaya çıkan ve yaklaşık 116 yıl süren Yüzyıl Savaşları da birçok olumsuz duruma yol açmıştır. 14. ve 15.yüzyılda Avrupa'da yaşanan açlık, sefalet ve hastalıklar toplumu bir felaketin eşiğine sürüklemiş ve bunların sonucunda ortaya çıkan köylü ayaklanmaları da ciddi problemler yaratmıştır (Genç, 2011: 125; Gümüş, 2018: 39).

Hastalık, açlık ve diğer olumsuzluklar İngiltere'de Kraliçe Elizabeth tarafından 1601 Yoksulluk Yasasının kabul edilmesine neden olmuştur. Yaşlılara, hastalara ve

yoksullara yardım etmeyi amaçlayan bu yasa bir ilk olma özelliği taşımaktadır (Özdemir, 2007:180-181). Ancak bu yasada, çalışabilecek durumda olduğu halde dilenenlerin ve yardım isteyenlerin istihdam edilmesine yönelik maddeler de bulunmaktaydı. Yasaya göre çalışma gücüne sahip bireylerin hafif işler dahi olsa çalışması mecburiydi. Çalışmak istemeyenler hapsedilirken, bu bireylere toplumdaki diğer bireylerin de yardım etmesi yasaklanmıştır. Çalışma gücüne sahip olmayan ve yardıma muhtaç olanların ise “Almhouse” (imarethane) denilen kurumlarda barındırılması öngörülmüştür (Ersöz, 2003: 123).

Yasa 200 yıldan daha uzun bir süre uygulanmış; fakat sanayileşmenin ilk başladığı İngiltere’de ekonomik sorunlar nedeniyle ikinci bir yoksulluk yasası çıkarmak zorunlu hale gelmiştir. 1834’te uygulamaya konulan bu yeni Yoksulluk Yasası ise “kapsamlı bir gelir araştırması” yapılmasını öngörmüştür (Özdemir, 2007:180-181).

Bu dönemde her ne kadar devlet tarafından yardımlar sağlanmış olsa da bunlar sınırlı kalmıştır. Bu nedenle Sanayi Devrimine kadar sosyal politika ve sosyal yardım uygulamalarının sınırlı olduğu ve genellikle hayırseverlik anlayışına dayalı olarak yapıldığını söylemek mümkündür (Ersöz, 2003: 124).

1.3.2. 1880-1945 Arası Dönem

Sanayi Devrimi, refah devletinin ortaya çıkışını sağlayan süreci başlatmıştır. Bu devrimle birlikte üretim ilişkileri de değişmiş, işgücünün sanayi üretimine kayması; artan kentleşme, uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, çocuk işçiliği, güvencesiz çalışma gibi toplumu derinden etkileyen problemleri de ortaya çıkarmıştır (Özgül, 2020: 61). Bu dönemde tarımsal üretim ve istihdama dayanan köy hayatı yerini yoğun göçlerle birlikte sanayiye dayanan üretim anlayışına bırakmıştır (Özkök, 2010: 62).

Kapitalist düzenin hâkim olduğu bu dönemde, liberal politikalar uygulanmıştır. Bu politikaların özellikleri şunlardır (Sallan Gül, 2000: 54):

- Birey, hayatını kendi kendine sürdürebilmeli ve kendi kendine yeterli olmalıdır.
- Aile ve dayanışma ilişkilerine önem verilmeli, toplumu ayakta tutmalıdır.
- Yardımlar gönüllülük esasına göre yapılmalıdır.

- Piyasa sisteminde “bırakınız yapsınlar” anlayışı egemendir.
- Toplumda yardıma muhtaç olan kesimlere, hayır kurum ve kuruluşları ya da zengin kişiler tarafından destek sağlanmalıdır.

Toplum yapısında yaşanan bu değişimler, ekonomik, sosyal, siyasal alandaki sorunları ortaya çıkarmış ve refah devleti anlayışı bu sorunlara çözüm üretebilmek için bir çıkış yolu olarak görülmüştür. Çünkü sanayileşme ve kapitalistleşme sürecinde ortaya çıkan büyük değişim, sanayileşme öncesinin mevcut kurumlarının (aile, loncalar, dini kurumlar vb.) işlevlerini yitirmesine neden olmuştur. Devletin sorumlulukları yeniden tanımlanarak önceki dönemde oynadığı pasif rol yerine bu dönemde aktif rol oynamıştır (Gümüş, 2018: 45). Çünkü sanayileşme köyden kente göçü başlatmış, hızlı kentleşmeyle beraber toplumsal değişiklikleri de meydana getirmiştir. Yoğun göç kentlerde büyük bir işgücünün oluşmasına ve ağır çalışma koşullarına neden olmuştur. Bu dönemde işgücünün çalışma koşulları ve ücreti adaletten yoksundur (Eser vd., 2011: 202).

Sosyal sigortaların uygulamaya konulmasıyla başı çeken Almanya, tüm dünya ülkelerine örnek olarak; 1884 yılında iş kazası, 1889 yılında sakatlık ve yaşlılık sigortasını hayata geçirmiştir (Özkök, 2010: 64). Almanya’da Bismarck tarafından kurulan sosyal sigorta sistemi zaman içerisinde önce Avrupa’ya, daha sonra Dünyanın geri kalanına yayılmıştır.

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı, savaşa katılan tüm ülkeleri etkilemiş, savaş sonucunda ortaya çıkan tüm hasarların giderilmesine yönelik dünya ülkeleri yeni politikalar izlemiş ve refah devleti anlayışı ülkelerde farklı bir boyut kazanmıştır (Örneğin; Rusya’nın sosyalist düzeni ve başka ülkelerin de devletçilik anlayışını benimsemesi gibi) (Özkök, 2010: 65). Ekonomik, sosyal ve siyasal politikalarının değişmesi refah devleti anlayışına katkı sağlayarak refah devletinin gelişmesinin önünü açmıştır.

1929 Büyük Buhranı, var olan liberal politikanın başarısızlığını ortaya koymuş; devletin ekonomik ve sosyal hayattaki müdahalesini zorunlu hale getirmiştir. Bu düşünce Keynesyen ekonomi politikalarıyla pekişmiş, devletin müdahaleci rolü ortaya

çıkıştır. Bu durumda sosyal nitelikli bir devlet anlayışı benimsenmiştir (Bozkır Serdar, 2017: 32-33)

Müdahaleci devlet anlayışı, kapitalist sistemin yeterli olmayan ve kötü şartlarını aşamalı olarak ortadan kaldırmıştır. Bu bağlamda devlet anayasa ve kanunlar eşliğinde, bireylerin haklarını koruma altına almış ve bunu resmiyete dökerek sağlamlaştırmıştır. Toplumda zayıf olan tarafların; dezavantajlı grupların korunması amaçlanmıştır. Çalışma hayatındaki var olan düzen yıkılarak, çalışma saatlerine sınırlama getirilmiş, bireylerin insanca hayatlarını idame ettirebilmeleri hedeflenmiştir. Hafta sonu tatili, yıllık ücretli izin gibi düzenlemeler yapılarak; işçilerin hayatlarının sadece iş olmadığı gerçeği gözler önüne serilmiştir. Diğer yandan devlet çeşitli kurum ve kuruluşlar oluşturmuş, piyasadaki aksaklıkları gidermek temel amaç içerisinde yer almıştır. Bu anlamda sosyal güvenlik kurumları başı çekmiştir. Devlet, eski düzende var olan; bireylerin ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılama yoluna çizgi çekmiş, sosyal harcamalar yaparak, temel ihtiyaçlar içerisinde olan eğitim ve sağlık hizmetini kendi bütçesinden karşılamıştır (Bozkır Serdar, 2017: 32-34).

Tüm bunlar sonucunda devlet, ekonomik ve sosyal hayattaki sorunların çözümü için piyasaya müdahale etmiş, üstlendiği sorumlulukları genişletmiş ve sorunlar karşısında politikalar üreterek; çözüm odaklı bir refah devleti anlayışına bürünmüştür.

1.3.3. 1945-1975 Arası Dönem

Avrupa'yı etkisi altına alan Ekonomik Buhran ve II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılar, yeni reformların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönemde devlet, yaşanan krizlerin etkisini azaltabilmek ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmek için, tüm kaynaklarını en etkin şekilde kullanma kararı almış, tam istihdam politika uygulamalarını izleyerek sürdürülebilir bir ekonomi yaratmıştır (Tuz, 2010: 43).

1919 yılında Almanya'da Weimar Anayasası getirilerek büyük örnek teşkil etmiş; anayasa, sağlık, eğitim, istihdamı koruma altına almış, çalışma şartlarının iyileştirilmesi amacıyla işçi ve işveren taraflarınca birlikte araştırma yapılmasını öngörmüştür. Daha sonrasında, uygulamaya koyulan 1947 İtalyan Anayasası ve 1958 Fransız Anayasası tarafından da bu hükümler benimsenmiştir (Bulut, 2003: 177).

Refah devletinin gelir ve harcamaları artan bir eğilim göstermiş, eğitim, istihdam, sağlık, sosyal güvenlik alanlarındaki hizmetler geniş boyutlara ulaşarak; bireylerin bu durumu bir “hak anlayışı” olarak görmesine imkân vermiş ve bireylerin beklentileri yükselmiştir (Özdemir, 2005: 160-161).

Refah devleti, bugünkü halini İkinci Dünya savaşı sonrası 1960 ve 1970’lerde almıştır. Dolayısıyla hedeflenen amaçlar gerçekleştirilirken refah devleti Altın Çağını bu dönemde yaşamıştır (Özdemir, 2005: 159). Bu dönemde makroekonomik politikalar uygulanmış, daha adil bir gelir dağılımı sağlanmış ve dünya genelinde bir refah artışı gerçekleşmiştir (Topak, 2012: 54). Bu yıllarda devletler, sosyal harcamalarını arttırmış ve bunun en iyi örneğini OECD ülkelerinde görmek mümkündür. Çünkü devletler, refahı kalkınmanın bir amacı olarak görmüşler ve bunun için refah devleti olma çabasına girmişlerdir (Kalkışım, 2105: 15).

Tablo 1: OECD Ülkelerinde 1960-1970 Yılları Arasında Sosyal Refah Harcamaları

Ülkeler	Eğitim		Nakdi Transferler		Sağlık		Toplam Refah Harcamaları	
	1960 Başları	1970 Başları	1960	1970	1960	1970	1960	1970
ABD	3,6	5,3	5,5	7,4	1,2	3,0	10,3	15,6
Almanya	2,1	3,0	11,9	12,4	2,5	5,2	16,5	20,6
Avustralya	2,4	3,8	4,7	4,0	2,5	5,0	9,6	12,8
Avusturya	2,6	4,0	14,1	15,3	2,9	3,7	19,6	23,0
Belçika	3,8	4,9	11,7	14,1	3,1	4,2	18,6	23,2
Danimarka	4,0	7,0	6,5	9,9	3,7	6,5	14,2	23,4
Fransa	2,1	3,2	11,8	12,4	3,1	5,3	17,0	20,9
Hollanda	2,8	5,9	8,6	9,1	2,8	5,1	14,2	29,1
İngiltere	3,7	4,4	4,4	7,7	3,2	4,6	12,6	16,7
İrlanda	3,0	4,9	5,3	6,4	2,8	5,4	11,1	16,7
İsveç	4,0	5,9	6,0	9,3	3,6	6,7	13,6	21,9
İtalya	3,2	4,0	7,5	10,4	2,9	5,2	13,6	19,6
Japonya	3,0	2,6	2,1	2,8	1,9	3,5	7,0	8,9
Kanada	3,5	6,5	5,4	7,3	2,5	5,1	11,4	18,9
Norveç	4,1	4,9	5,1	9,8	2,5	5,3	11,7	20,0

Yunanistan	1,7	2,3	6,0	7,1	1,8	2,3	9,5	11,7
OECD	3,2	4,9	7,3	9,5	2,7	4,7	13,2	18,8

Kaynak: Kalkışım, 2015:17.

Tablo 1'deki verilere göre, OECD ülkelerinin sosyal refah harcamalarının GSMH'ya oranında artış gözlenmektedir. Bu dönemde refah hizmetleri hız kazanmış ve zirveye ulaşmıştır. OECD ülkelerinde eğitime harcanan pay %54 civarı; sağlık hizmetlerine ayrılan pay ise %80 olmuştur. Toplam refah harcamalarındaki artış %44 olmuştur (Taşdelen, 2017: 22).

Tablo 2: OECD Ülkelerinde Toplam Refah Harcamaları Artış Oranları

Ülkeler	Artış Oranı (%)
ABD	%51
Almanya	%24
Avustralya	%33
Avusturya	%17
Belçika	%24
Danimarka	%64
Fransa	%22
Hollanda	%104
İngiltere	%32
İrlanda	%50
İsveç	%61
İtalya	%44
Japonya	%27
Kanada	%65
Norveç	%70
Yunanistan	%23
OECD	%42

Kaynak: Tablo 1'deki verilerden elde edilmiştir.

Tablo 2’de, Tablo 1’de verilen ülkelerin 1960’lardan ve 1970’lere kadar olan toplam refah harcamalarındaki artış oranları gösterilmiştir. Tabloda Hollanda %104, Norveç %70, Kanada %65 ve Danimarka %64 ile en yüksek artış oranına sahip ülkelerdir. En düşük artış oranına sahip ülke ise Avusturya’dır.

Bu dönemde, devlet piyasaya doğrudan müdahalede bulunmuş, yerli ekonominin güç kazanması ve işçi sınıfıyla üst kesimler arasındaki keskin çizginin orta yolda kesişmesine imkân vermiştir. Bu dönem bazı Avrupa ülkelerinde “fordist dönem” olarak da anılmaktadır (Aysan ve Özdoğru, 205: 170). Ülkelerin refah devleti olma gayesi, bu dönemde benimsedikleri sosyal politika uygulamalarıyla kendini göstermiştir. Nitekim sosyal refah harcamalarının artış yönü bunun bir örneğini oluşturmuş, devlet her alanda kendini hissettirmiş ve toplumun her kesimine hitap etmiştir. Öte yandan, yapılan harcamalar, ilerleyen zamanlarda 1975’lerden sonra devletin bütçesini sarsmaya başlamış ve birçok ülkede meydana gelen krizin başrolünü oynamıştır (Taşdelen, 2017: 23).

1.3.4. 1975 ve Sonrası Dönemde Refah Devleti

Emeğin yarattığı katma değer adil ve eşit bir şekilde paylaşılmasını öngören refah devleti anlayışı, 1970’lerde bunalıma girmiştir. Kapitalist ülkelerde kar seviyesi düşerek; ülkelerin piyasalardan elde etmek istediği kar, onları hayal kırıklığına uğratmıştır. Ücret artışları, kamu harcamaları için ayrılan yüksek pay ve uluslararası rekabet pazarının değişen koşulları gibi sebepler, refah devleti bunalımının başlıca aktörleridir (Çubukçu, 2018: 289).

1970’lerin ortalarına doğru gelindiğinde, ekonomik durgunluk fazlasıyla hissedilmeye başlamıştır. 1973 ve 1978 yıllarında yaşanan Petrol Krizleri beraberinde üretimde de durgunluk meydana getirmiş ve işsizlik artarken, fiyatlar da artmış ve enflasyon meydana gelmiştir (Çubukçu, 2018: 289-290). Borç ve bütçe açıklarıyla karşı karşıya kalan ülkeler bunun sorumluluğunu “refah devletine” yüklemiştir. Bu anlamda devlet, uyguladığı politikalar ve piyasadaki rolüyle sorgulanmaya başlamıştır (Ersöz, 2003: 128). Bu dönemde, Keynesyen politikaların piyasaya müdahalesi tartışılır hale gelmiş ve devlet piyasadaki çekilmeye başlamıştır (Işık, 2018: 110).

1980'lerden itibaren ağırlık kazanan küreselleşme olgusu, dünya ülkeleri arasında rekabet gücünü had safhaya çıkarmış ve ülkeler kar maksime etmeyi en öncelikli amaç olarak görmüşlerdir. Uluslararası ekonomin yaygınlaşması, Keynesyen politikalardan vazgeçilmesini öngörmüştür. Devletin her alanda gücünün hissedildiği Keynesyen anlayışın yerini ekonomik ve sosyal hayatta devletin varlığının azaltılmasına dayanan Neo-liberal anlayışa bırakmıştır. Bu değişim refah devleti anlayışını sınırlandırarak refah devletinin yeniden yapılanma ve dönüşüm sürecini başlatmıştır. Yeni dönemde refah devleti, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ve hayır kurumları aracılığıyla günümüze kadar uygulamalarını sürdürmüştür (Taşdelen, 2017: 25).

2. REFAH REJİMİ SINIFLANDIRMASI

Ülkelerin hangi refah modelleri içerisinde yer aldığına dair Gosta Esping-Andersen'in yaptığı ayrıma göre, refah devletleri liberal refah modeli, muhafazakâr refah modeli ve sosyal demokrat refah modeli olarak üç şekilde sınıflandırılmaktadır (Özdemir, 2007: 131).

Tablo 3: Esping-Andersen'in Refah Rejimi Sınıflandırması

Liberal	Muhafazakâr	Sosyal Demokrat
ABD	Almanya	Norveç
İngiltere	Fransa	İsveç
Kanada	Belçika	Danimarka
Japonya	İtalya	Finlandiya

Kaynak: Esping-Andersen, 1990: 74.

2.1. LİBERAL REFAH REJİMİ MODELİ

Liberal refah rejimi modeli literatürde “AngloSakson Model” veya “kalıntı refah rejimleri” olarak da kullanılmaktadır (Tiyek ve Yertüm, 2016: 31). Bu refah devleti modelinde, devlet başvurulacak son çare olarak görülmekte ve yardımların düzeyi en alt seviyede gerçekleşmektedir (Danacıoğlu, 2019: 12). Çünkü devletin müdahalesi piyasanın içinde bulunduğu dengeyi bozacak ve ekonominin işleyişini etkileyecektir. Bu durumda ise ekonomik denge sağlanamayacaktır (Ay ve Akan, 2017: 791).

Bu rejimde, refaha kavuşmanın yolu istihdamdan geçmektedir. Bu yüzden politikalar uygulanarak hem çalışan kesimin hem de iş arayan bireylerin kalıcı olarak istihdamı hedeflenmiştir. Aktif politikalar sıklıkla uygulanırken, pasif politikalar nadir uygulanmaktadır (Dur, 2019: 22).

Piyasa mantığı çerçevesinde şekillenen modelde, yardımların ihtiyaç tespitine göre yapılması damgalayıcı olmaktadır. Bu durumda yardımlar evrensel nitelikte olmamaktadır. Çalışmaya bağlı refah, piyasa mantığı sistemini desteklemektedir. Tipik örnekleri, ABD, Kanada, Avustralya, İngiltere, Japonya, İsviçre'dir (Sarica, 2008: 87). Bu gibi ülkelerde sosyal yardımlar, devletin aracılığıyla değil, özel sektör aracılığıyla yapılmaya çalışılmaktadır (Karagöl ve Dama, 2015: 13).

2.2. MUHAFAZAKÂR REFAH REJİMİ MODELİ

Muhafazakâr refah rejimi modeli aynı zamanda “korporatist refah rejimleri”, “Kıta Avrupası modeli”, “Bismarck ülkeleri modeli”, “kurumsal refah rejimleri”, “Alman modeli” gibi isimlerle de kullanılmaktadır (Özdemir, 2007: 137). Bu modelde, emeğe bağlı olan refah asgari düzeyde olup, muhafazakâr rejim içerisine giren ülkeler çoğunlukla yardım mekanizmalarını işçi sınıfının olağanüstü bir ayaklanmasına karşı tedbir olarak kullanmış olan otoriter rejimlerdenidir (Sarica, 2008: 87-88). Bireylerin sosyal hakları emek piyasası içerisinde elde ettiği performansa göre şekillenmektedir. Tipik örneklerini, Almanya, Avusturya, Belçika ve Fransa oluşturmaktadır (Okur, 2008: 45-46).

2.3. SOSYAL DEMOKRAT REFAH REJİMİ MODELİ

Sosyal demokrat rejiminin ortaya çıkmasındaki başlıca etken, bu rejimin görüldüğü ülkelerde sosyal demokrasinin uzun süreli olarak iktidarda kalmasıdır. Tipik özelliği, orta sınıfı oluşturan tabaka ile işçi sınıfını oluşturan kesimin ayrıştırılmamasıdır (Koray, 2005: 37). Bu refah devleti modelindeki amaç, bireylerin asgari geçim standartlarına ulaşması değil, bireylere yüksek standartlara sahip bir hayat sunmaktır (Toprak, 2015: 161). Sosyal demokrat rejimlerinde, toplumsal cinsiyet eşitliği, adaletli ve geniş kitlelere ulaşan ve yarar sağlayan gelir dağılımı, işgücüne katılım oranının

yüksek olması ve serbest piyasa ekonomisi, bu rejimi diğer refah rejimlerinden farklı kılmaktadır (Kırbaşlar ve Sart, 2015).

İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya’da var olan refah sistemi sosyal demokrat olarak adlandırılmaktadır. Bu rejimin en büyük özelliği, tüm bireylere çalışma hakkını sunarak, evrenselci bir istihdam anlayışı sergilemesidir. Burada refah devleti uygulamalarının başında işgücü piyasası gelmekte ve amaç tam istihdamı sağlamaktır (Arın, 1996: 62-63).

3. GÜNEY AVRUPA REFAH REJİMİ MODELİ

Esping-Andersen’in yaptığı üçlü sınıflandırma, bu karmaşık yapılanmayı basite indirgeyip ve Güney Avrupa rejimini sınıflandırmaya dahil etmediği için Leibfried gibi birçok kişi tarafından eleştirilere maruz kalmıştır (Özdemir, 2005: 255). Bundan dolayı Leibfried ilk alternatif seçeneği ortaya atarak Güney Avrupa rejimini İspanya, Portekiz, Yunanistan, İtalya gibi ülkeleri dâhil ederek Latin Bölgesi adı altında ayrı bir refah modeli çerçevesinde incelemiştir (Gümüş ve Tatlıyer, 2013:6).

Güney Avrupa rejiminde, sosyal haklar yetersiz ve refah devletinin kurumsal yapısı gelişmemiştir. Fakat anayasalarının içerisinde yer alan modern refah devleti olma vaatleri yer almaktadır. Bu doğrultuda bu refah içerisine dâhil olan ülkeler Koray (2003)’e göre “kurumsallaşmış vaatler” olarak tanımlanır (Koray, 2003: 72). Bu ülkeler, liberal, muhafazakâr ve sosyal demokrat rejimlerinde olduğu gibi kurumsal bir yapıya sahip değildir; ancak tamamen kurumsallıktan uzak oldukları da söylenemez (Güler, 2015: 64).

Bu rejimde, aile faktörü modelin yapı taşını oluşturmaktadır. Piyasa, devlet ve aile arasında sıkı bağ kurularak uygulamaların etkin olması sağlanmaya çalışılır. Aile unsuru, tek başına taşıyıcı rolünü üstlenmekte olup, sosyal sorunların çözümünde devletin yükünü hafifletmektedir (Özmen, 2017: 99). Bu bağlamda, sosyal refahın sağlanması yönündeki sorumluluğun büyük bir kısmını aile üstlenmektedir (Mingione, 2006: 272).

Güney Avrupa rejimine sahip ülkeler, geç sanayileşmiş ülke konumunda olduklarından; alınan sosyal politika tedbirleri diğer ülkelere kıyasla farklılık

göstermektedir. Bu farklılığın altında yatan temel düşünce, devletin uyguladığı sosyal politikalarının aile anlayışı çerçevesinde oluşturulmasıdır. Yani devlet-toplum ilişkisinin var olmasının yanında, hayırseverlik faktörü de yer almaktadır (Buğra ve Keyder, 2008: 14).

3.1. GÜNEY AVRUPA REJİMİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Güney Avrupa refah rejiminde, sosyal koruma harcamalarının azlığı, sosyal güvenlik sistemlerinin dağınık yapılanması, yardımların sistematik bir biçimde sağlanması yerine hayır kurumları ve dini kurumlar aracılığıyla yapılması bu rejimin temel özellikleridir. Bu rejime dâhil olan ülkelerin kayıt dışı istihdam oranlarının yüksekliği, yardımların etkin ve adaletli yapılmasını engellemektedir (Günel, 2011: 82-83).

3.1.1. Kayıt Dışı İstihdamın Yüksek Olması

Güney Avrupa refah rejiminde kayıt dışı istihdam oranları yüksektir ve bu çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Kayıt dışı istihdam; çalışanların ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına ya hiç bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesine bağlı olarak vergi ve sosyal güvenlik primleri gibi birtakım yasal yükümlülüklerden kaçınılmasıdır (Candan, 2007: 15). Kayıt dışılık devletin müdahalede bulunmasını zorlaştıran bir unsurdur. Çünkü sigortasız çalışan bireylerin, istihdam içinde yer almalarına rağmen gelirleri tespit edilememektedir. Bu durum, bireylere sunulan hizmetlerin etkin olamamasına yol açmaktadır (Günel, 2009: 50).

Bireylere sunulan hizmetlerin en önemlisi olan sosyal yardımlar belirli şartlar altında verilmektedir. Bu şartlardan en önemlisi ise, sosyal yardımlardan faydalananların kayıt altında çalışıyor olmamasıdır. Söz konusu yardımlardan faydalanan aile üyelerinden birinin kayıt altında çalışması durumunda yardımlar kesilmektedir (Aydos, 2018: 38-39).

3.1.2. Parçalı Sosyal Koruma Ağının Olması

Güney Avrupa rejiminde olan ülkelerde uygulanan gelir destekleri, çalışan bireylerin iş statüsüne göre sınıflandırılmış ikili bir kutuplaşma niteliğindedir. Nitekim

beyaz yakalı olarak çalışan işçiler, kamu personeli ve özel sektörde yüksek mevkide yer alanlar sosyal korumaya sahiptir. Çünkü bu bireyler, hastalık doğum vb. durumlarda, oldukça yüksek ölçüdeki desteklerden faydalanabilmekte ve emeklilik aylıkları da yüksek olmaktadır. Öte yandan, maddi problem yaşayan bireyler, koruma altına alınmamış işçiler ve diğer sektörlerin altında kalan işletmelerde çalışanlar, ikili yapının diğer yüzünü oluşturmaktadır. Bu grup, cömert sunulan hizmetlerden yararlanamamaktadır (Ferrera, 2006:198-202).

Sosyal koruma ağının bu şekilde parçalı ve yetersiz oluşu, Güney Avrupa rejiminin temel ve ayırt edici özelliğini oluşturmaktadır. Bu durumun altında yatan temel neden ise, bu rejim içerisinde yer alan ülkelerin diğer ülkelere kıyasla daha geç gelişmeye başlamasıdır (Tiyek, 2018: 1469).

3.1.3. Sosyal Yardımları Sağlamada Ailenin Rolü

Aile, ihtiyaç halinde bireye ilk anda yardım eden kurumdur (Ersöz, 2003: 131). Güney Avrupa rejiminde aile, sosyal sorunların çözümünde başvurulan ilk kurum olmakta ve bu rejimde aile faktörü taşıyıcı bir nitelik kazanmaktadır. Çünkü bireyler; işsizlik, yoksulluk, engellilik gibi durumlarda öncelikle aileden destek görmektedir (Günel, 2009: 49). Bu rejime sahip ülkelerde yoksullukla mücadele yöntemleri içinde ailenin önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Günümüzde değişen toplum yapısına bağlı olarak birçok ülkede aile kavramı önemini yitirse de Güney Avrupa refah rejiminde hala önemli bir işlev görmektedir (Mingione, 2006: 264). Aileye yüklenen bu sorumluluk aynı zamanda devletin sosyal politika anlamında yükünü hafifletmektedir. Bunun altında yatan temel sebep ise, aile bağlarının ve akrabalık ilişkilerinin köklü bir yapıya sahip olmasıdır (Günel, 2009: 49).

Diğer yandan, bu rejimlerde kadın istihdamın düşük olması, ailenin risklere karşı sorumluluğunun diğer boyutunu oluşturmaktadır. Örneğin, yaşlı bakım hizmetinde, evde kalan kadın, bakım hizmetinden sorumlu olmaktadır. Kurumsal olmayan ve gönüllü dayanışma çerçevesinde yapılan bu yardımlar, bu refah rejiminin aile kültürünü yansıtmaktadır (Mingione, 2006: 274).

3.1.4. Evrensel Sağlık Sistemleri

Güney Avrupa refah rejiminde, sağlık sistemleri evrensel bir niteliğe sahiptir. Bu refah rejimindeki ülkelerin (İspanya, İtalya, Yunanistan) sağlık hizmeti, tüm vatandaşları kapsar ve hak niteliği taşır. Bu ülkelerde önceden sağlık hizmetleri parçalı bir yapıya sahip olsa da günümüzde vergilerle finansa edilen, tüm bireylerin ücretsiz olarak yararlandığı sistemlere dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm İtalya'da 1978 yılında Ulusal Sağlık Sistemi ile sağlık hizmetleri güvence altına alınarak tüm bireyleri çatısı altında toplamıştır. İspanya evrensel sağlık ilkesini 1986 yılında kabul etmesine rağmen ancak 1990 yılında uygulamaya başlamıştır (Ferrera, 2006: 205-206).

3.1.5. Klientalizm (Kayırmacılık)

Güney Avrupa ülkelerinde klientalist uygulamaların yaygın olması, sosyal yardımların hak temelli bir anlayış çerçevesinde gerçekleştirilmesini engellemektedir. Klientalizm, kayırmacılığın bir türüdür ve siyasal güce sahip örgütlerin sundukları hizmetler karşılığında siyasal destek beklemesidir (Yuvalı, 2018: 383). Klientalizmin yaygın olması sosyal yardımlardan ihtiyacı olanların değil, belli çevrelere yakın olanların yararlanmasına neden olmaktadır.

Güney Avrupa refah devletlerinin klientalist anlayışa sahip olması, sosyal politikaların sağlanmasındaki finansmanın önündeki en büyük engellerden birisidir. Ülke siyasetçileri, özellikle seçim dönemlerinde yardıma muhtaç kesimlere yapılan yardımların miktarlarını yüksek tutarak oy alma düşüncesinde olurlar. Sağlanan bu yüksek destekler, devleti borç krizine sokar ve devlet mevcut kaynaklarla bir yandan borçları bir yandan da sosyal harcamaları karşılamak durumunda kalır. Sonuçta finansman kaynakları etkinsiz bir biçimde kullanılır (Gümüş ve Tatlıyer, 2013: 4-5; Küçükali, 2015: 65).

Tablo 4: Refah Rejimi Modellerinin Özellikleri

Özellikler	Sosyal Demokrat Refah Rejimi	Liberal Refah Rejimi	Muhafazakâr Refah Rejimi	Güney Avrupa Refah Rejimi
İstihdam	Yüksek Hükümet tarafından desteklenmekte	Yüksek	Yüksek Yarı zamanlı çalışma yaygın	Düşük Kadınların çoğu istihdamda yer almamakta
Finansman Kaynakları	Hükümet ve yerel yönetimler sağlamakta	İstihdam edilenler için sosyal sigorta mevcut	Sosyal sigorta mevcut	Yerel yönetimler Aile desteği Kendi kendine destek
Yoksulluk Düzeyi	Düşük	Orta	Orta	Yüksek
Özel Sosyal Destek Sağlama	Sağlanmakta	Sağlanmakta	Sağlanmakta	Sağlanmakta

Kaynak: EASPD, "Social Welfare Systems across Europe", castles, G. Francis and Ferrera, Maurizio (1996), "Home Ownership and the Welfare State: Is Southern Europe Different"

Refah devletlerinin özellikleri yukarıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır. Tablo 3'te görüldüğü gibi Güney Avrupa refah rejimi belirgin olarak diğerlerinden ayrılmaktadır. Kısaca yorumlamak gerekirse Sosyal Demokrat, Liberal ve Muhafazakâr refah rejimleri yüksek istihdam düzeyine sahipken, Güney Avrupa refah rejiminde istihdam düzeyi düşüktür. Finansman kaynaklarını Sosyal Demokrat refah rejiminde hükümet ve yerel yönetimler sağlamakta, Liberal ve Muhafazakâr refah rejimlerinde sosyal sigortalar sağlamaktadır. Güney Avrupa refah rejiminde ise yerel yönetimler, aileler ve bireylerin kendi kendilerine yetmeleri beklenmektedir. Yoksulluk düzeyi Liberal ve Muhafazakâr refah rejimlerinde orta iken, Sosyal Demokrat rejiminde düşük ve Güney Avrupa rejiminde yüksektir. Tüm refah rejimlerinde özel sosyal destek sağlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM:

SOSYAL YARDIMLARIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ ve REFAH REJİMLERİNDE SOSYAL YARDIMLAR

1. SOSYAL YARDIM KAVRAMI

Sosyal yardımların temeli insanlık tarihine dayanmaktadır. Aile arasında olan yardımlar, komşuluk ilişkilerine bağlı olarak yapılan yardımlar, dini esaslı olarak yapılan yardımlar temel ilke olarak dayanışma ve yardımlaşma anlayışına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Dini kurumlar da bu anlayışa bağlı olarak muhtaç ve yoksul bireylere bu doğrultuda yardımlar yapmıştır. Günümüzde ise sosyal yardımlar, sistematik olarak yapılmaya başlanmış, dini kurumların yanında kamu kuruluşları da sosyal yardım yapmaya başlamıştır. Bunlara ek olarak da yardım alanında faaliyet gösteren yardım kurumları ve gönüllü kuruluşlar da sosyal yardım yapmaktadır. Bu yardımlar, belirli kurallar çerçevesinde sistemli ve düzenli olarak yerine getirilmektedir (Türkoğlu, 2013: 281).

Sosyal yardımlar, sosyal yardım kullanıcılarının herhangi bir şekilde katkı sunmadığı, devletin yoksulluğa bir çözüm olarak benimsediği destek uygulamalarıdır (Şener, 2010: 2).

Başka bir tanıma göre ise sosyal yardımlar, toplumdaki fertlerin bir kısmını hedefleyen, kamu tarafından karşılanan ve sonucunda olumlu etkiler yaratması beklenen uygulamalardır. (Dama, 2016: 28).

Sosyal yardımlar, onurlu bir hayat standardına ulaşmayı sağlayacak mal ve hizmetlerden faydalanamayan, toplumda yoksul olarak adlandırılan kesimin bu mal ve hizmetlere erişimini sağlayacak olan temel hizmetlerin bütünüdür (Aktaş, 2014: 41). Başka bir deyişle sosyal yardımlar, devletin onurlu bir hayatın devamı için gerekli kaynakları, mal ve hizmetleri; bunlara ulaşmada sıkıntı çeken kişilere adil bir yaşamda kendilerini idame ettirebilmeleri için karşılık beklemeden yaptığı aynı ve maddi yardımlardır. (Aktaş, 2014: 45). Buradan hareketle sosyal yardımlar, bireylere nakit

desteği ile hizmet yönü olan yetiştirme, rehabilite, bakım ve tedavi gibi uygulamaları da sağlamaktadır (Gezer ve Birecikli, 2016: 63).

Diğer yandan sosyal güvenlik uygulamasındaki en eski yöntem sistemin tamamlayıcısı olan sosyal yardımlardır (Dilik, 1980: 68).

Sosyal yardımlar, yoksul olan bireylerin gelirlerini ve geçim düzeylerini yükselterek, bunu sosyal politika tedbirleri dâhilinde gerçekleştiren bir araçtır (Kutlu, 2015: 177).

En geniş anlamı ile sosyal yardım, asgari seviyede kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu bireyleri geçindirme imkanı olmayan ve bu geçinme ve geçindirme imkanından kendi ellerinde olmayan sebeplerden yoksun kalmış kişilere, resmi kuruluşlar veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak yarı resmi veya gönüllü kuruluşlarca muhtaçlık kriterine ve kontrolüne dayalı olarak yapılan muhtaç olan kişileri asgari bir yaşam standardına erişimini sağlayabilmek amacıyla yapılan parasal ve sosyal gelirden oluşan bir sosyal güvenlik sisteminin yöntemi, tamamlayıcısı ve sosyal hizmet alanıdır (DPT, 2001: 51).

Buradan hareketle sosyal yardımlar, yoksul ve az gelirli bireylerin yaşadıkları toplumda dışlanma tehlikesine karşı yaşamlarının devlet tarafından güvence altına alınmasıdır (DPT, 2001: 51).

1.1. SOSYAL YARDIMIN UNSURLARI

- Sosyal yardımın bütçelendirilmesinde, sivil ya da resmi kuruluşlar; bununla birlikte kamusal ya da özel bütçelerden yararlanılır. Bu kapsamda sosyal yardımın başlıca unsuru “sürdürülebilirlik” unsurudur.
- Sosyal yardım uyguları, karşılıksızdır. Bireylerden maddi bir katkı beklenmez.
- Sosyal yardım uygulamaları, sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcı rolünü üstlenir. Bu sebeple sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sisteminin alt sistemlerinde yer alarak sosyal güvenliği tamamlarlar.

- Sosyal yardımlar her duruma göre şekil alabilir, tek bir çatı altında toplanacak şekilde standartları yoktur. (Yılmaz vd., 2018: 600).

1.2. SOSYAL YARDIMLARIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

- Sosyal yardımların hedefinde yoksul kişiler ve gruplar vardır.
- Sosyal yardım sistemine maddi bir katkıda bulunmak gerekmez, sisteme katılım için bir mecburiyet söz konusu değildir.
- Sosyal yardım uygulamaları, amaçları ve yöntemleri coğrafi konuma ve kültüre değişiklik gösterir. (Yılmaz vd., 2018: 600).
- Ekonomik, siyasi ve sosyal hayata katılımında problem yaşayan bireylere yönelik yapılan sosyal yardımlar, kamu harcamalarının içinde yer almaktadır. (Dama, 2016: 28-29).
- Sosyal yardımlar, muhtaç ve yoksul kişilere tanınan bir haktır. Bu sebeple sosyal yardım uygulamaları devletin temel görevlerindedir. (Teber, 2017: 9).

1.2.1. Olumlu Özellikleri

Sosyal yardım uygulamaları, sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olması ve sosyal güvenlik sisteminde meydana gelebilecek sorunları çözmesi bakımından, kaynakların etkin olarak kullanılmasıyla tasarruf yapılabilen ve psiko-sosyal ve çeşitli faydaları açısından önemlidir. (Taşçı, 2008: 4).

Sosyal yardımların olumlu özelliklerini maddeler halinde sıralamak gerekirse;

- Boşlukları tamamlayıcı olması, sosyal yardımların olumlu özelliklerinin başında yer almaktadır. Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatır ve sosyal güvenlik sistemini tamamlamaktadır. Tamamlayıcı yöntemler, sosyal güvenlik sisteminin güçlenmesine yardımcı olmaktadır. (Güneş, 2010: 46).
- Sosyal yardımlar, sosyal sistemleri tamamlamanın yanı sıra; bu sistemlere yenilik getirmeye uygundur. Bu sebeple sosyal yardım uygulamalarının

uygulayıcıları ve faydalanıcıları sosyal reformlar için önemli bir rol oynamaktadır (Dilik, 1980: 72).

- Sosyal yardım uygulamalarının bireylerin durumuna ve ihtiyaçlarına göre belirlenebilmesi ve ayarlanabilmesi, sosyal yardımların tasarruf sağlama yönünü ortaya çıkarır ve sosyal yardımların etkin olma rolünü sağlar. (Dilik, 1980: 70).
- Yaşamlarını idame ettirebilmek için yeterli maddi imkâna sahip olamayan bireyler, ihtiyaçlarını karşılamak için hırsızlık, gasp gibi eylemleri yapabilmektedirler. Sosyal yardımlar, belirli bir süre için dahi olsa bireylerin muhtaçlık psikolojisinden çıkmalarını sağlamakta ve bireyi kötü özellikteki eylemleri yapmaktan alıkoymaktadır. (Teber, 2017: 10).

1.2.2. Olumsuz Özellikleri

Sosyal yardımların olumsuz özellikleri içerisinde, bu uygulamaların olumsuz psikolojik etkileri üzerinde durulmaktadır. Sosyal yardım uygulamalarının olumsuz özelliklerini maddeler halinde sıralarsak;

- Sosyal yardım faydalanıcılarının muhtaç durumda olduğunu ispat etme mecburiyetine girmesi ve bu durumun yardım alanlar için küçük düşürücü ve onur zedeleyici olmasıdır (Dilik, 1980: 71)
- Diğer bir olumsuz özellik ise, sosyal yardımların istismara açık olmasıdır. Bireylerin ihtiyacı olmamasına rağmen yardım talebinde bulunmaları ve bu yardımı almaları; sosyal yardımı haksız sebeplerle elde etme problemini yaratmaktadır. Sosyal yardımdan faydalanan bireyin farklı kurumlardan birden çok yardım alınması, sosyal yardımların istismara açık olduğunu göstermektedir. (Taşçı, 2008: 4).

2. REFAH REJİMLERİNDE SOSYAL YARDIMLAR

Genel olarak bütün ülkeler benzer risklerle karşı karşıya olmakta ve benzer ihtiyaçlara gereksinim duymaktadır. Piyasadan kaynaklanan eşitsizliklerin artması ve demografik özellikler benzerlik göstermektedir. Fakat sanayileşme sonrası küreselleşme

nedeniyle ülkelerin refah sistemine etkisi aynı oranda olmamaktadır. Dolayısıyla ülkelerin yeni risklere karşı alabildikleri önlem ve etkin bir şekilde çözüm bulma alternatifleri ülkelerin kaynaklarına göre farklılaşmaktadır (Esping-Andersen, 2002: 13).

Refah rejimlerinin en önemli özelliği, halkının refah seviyesini yükselterek, iyi bir hayat standardı sunmaktır. Bunları sağlamanın yollarından birisi de sosyal güvenlik sistemleri içerisinde yer alan sosyal yardımlardır (Karagöz, 2020: 146).

Leibfried tarafından ortaya atılan dördüncü refah rejimini temel alan başta Gough tarafından olmak üzere sosyal yardım sistemlerini sunan bir harita geliştirilmiştir (Saraceno, 2002: 22). Bu sistemde, sosyal yardım uygulamalarının niteliğini, faydalarını, sosyal harcamaların düzeyini, faydalanıcı sayısı ve yardımlardan faydalanmak için genel kriterleri belirleyen ölçütler bulunmaktadır. Bu harita, sosyal yardımların somut bir şekilde sunulmasını amaçlamakta, ülkeler arasındaki kıyaslamayı yapabilmek için imkân sağlamak ve farklı ülkelerdeki sosyal yardım sistemlerini tanımlamaktadır (İpek, 2015: 91).

Tablo 5: Ülkelerin Sosyal Yardım Sistemleri

Sosyal Yardım Sistemleri	Ülkeler
Seçici Refah Sistemleri “Selective Welfare Systems”	Avustralya, Yeni Zelanda
Kamu Destekli Devlet “The Public Assistance State”	ABD
Güvenlik Ağına Dayalı Refah Devletleri “Welfare States with Integrated Safety Nets”	İngiltere, İrlanda, Kanada
İkili Sosyal Yardımlar “Dual Social Assistance”	Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg
Vatandaşlık Temelli Artık Yardım “Citizenship-based but Residual Assistance”	Danimarka, Finlandiya, İsveç, Hollanda
Gelişmemiş/ Az Gelişmiş Yardım “Rudimentary Assistance”	İtalya, İspanya, Yunanistan, Portekiz, Türkiye
İsteğe Bağlı Yardım “Decentralized Discretionary Relief”	İsviçre, Norveç, Avusturya
İsteğe Bağlı Merkezi Yardım “Centralized Discretionary Relief”	Japonya

Kaynak: Ian Gough, “Social Assistance Regimes: A Cluster Analyses”, Journal of European Social Policy, 2001, s. 165, akt; İpek, 2015: 91.

Tablo 4, ülkelerin hangi sosyal yardım sistemi içerisinde yer aldıklarını göstermektedir. Buna göre, seçici refah sistemleri; faydalanıcılardan gelir testi istemekte, sosyal yardımlar hak temelli anlayışa göre yapılmaktadır. Kamu destekli devlette, yardımların fayda düzeyi düşüktür, damgalanma söz konusudur ve kapsamlı gelir testi

araştırması yapılmaktadır. Güvenlik ağına dayalı refah devletlerinde, yoksullara yapılan sosyal yardımlar ulusal kapsamlıdır. İkili sosyal yardımda, yaşlı ve engelli bireyler gibi belli kategori sınıfları için yardımlar sunulmakta ve yardımlar hak temellidir. Vatandaşlık temelli artık yardımda, yardım programları yüksek refah sağlar, vatandaşlık temellidir ve başvuru esasına göre yardım yapılmaktadır. Gelişmemiş/az gelişmiş yardımda, sosyal fayda düşüktür, yükümlülükler aile ve hayır kurumları aracılığıyla gerçekleştirilir. İsteğe bağlı yardımda, refah seviyelerinin yüksek olmasından kaynaklı sosyal yardıma talep azdır ve yardımlar cömerttir. İsteğe bağlı merkezi yardımda ise, uzun süreden beri var olan sosyal yardım programları bulunmakta ve yardımlar aileyi önemseyen uygulamalar içermektedir (Saraceno, 2002: 22-23).

Refah rejimi modelleri içerisinde sosyal yardımların işleyişi farklı olduğundan bu kavramın refah rejimlerindeki yeri detaylı olarak anlatılacak ve ülke örnekleri ile sosyal yardımların işlevi daha iyi ifade edilmeye çalışılacaktır.

2.1. LİBERAL REFAH REJİMİNDE SOSYAL YARDIMLAR

Liberal refah rejiminde yapılan sosyal yardımlar, istisna sayılabilecek durumlarda yapılarak ekonominin işleyişini bozmamalı anlayışından hareketle yapılmaktadır (Ay ve Akan, 2017: 791). Yapılan yardımlar ise gelir araştırmasına dayalıdır ve devlet toplumun içerisinde şartları kötü olan en yoksul bireyler için yardım sağlamaktadır (Danacıoğlu, 2019: 12). Liberal refah rejimi içerisindeki ülkelerde sosyal yardımlar, devlet tarafından değil, özel sektör aracılığıyla yapılmaya çalışılmaktadır (Karagöl ve Dama, 2015: 13).

Bu refah rejimi ülkeleri içerisine dahil edilen İngiltere’de yapılan sosyal yardımlar, bu rejiminde yapılan sosyal yardımların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. İngiltere’de bireylerin maruz kalabileceği her türlü risklerden koruma ve güvenliklerinin sağlanması, sanayileşmenin ortaya çıkardığı yoksulluğun çok ileri bir boyuta doğru gitmesiyle devletin sorumluluğu altına girmiştir (Sallan Gül, 2000: 55).

Sanayileşmenin ilk başladığı yer olan İngiltere’de, kurumsal anlamdaki ilk kanun olan “1601 Yoksulluk Yasası” çıkarılmıştır. Bu yasa, kentleşme ve sanayileşmeyle beraber gündeme gelen ağır koşullarda çalışan işçi sınıfının varlığını

ortaya koymuş ve giderek artan yoksulluk olgusunun bir kanıtı niteliği taşımıştır (Sallan Gül, 2000: 55). İngiltere, 17. yüzyıldan itibaren yoksulluk yasaları çıkarmış ve sosyal yardımları sistematik bir şekilde düzenlemiştir. 1601 yılında çıkarılan yasayla sosyal yardımların perspektifi çizilmiştir (Akyüz, 2008: 59).

Ayrıca bu yasaya göre yoksullar iki sınıfa ayrılmaktadır. Bu iki sınıf, çalışma gücünde olmayan hasta ve yaşlı kişiler ile çalışma gücünde olup çalışmayanlar olarak ayrılıyordu. Bu bağlamda yasanın temelinde, yardımlardan faydalanmayı hak edenler ve etmeyenler anlayışı yatmaktadır (Akyüz, 2008: 59).

1880 yılında “İşverenlerin Sorumluluğu Yasası” getirilerek iş kazalarına karşı, tazminat sorumluluğu yüklenmiştir. 1834 yılında “Yeni Yoksulluk Yasası” çıkarılmıştır. Ardından 1908 yılında “Yaşlılık Aylığı Yasası” çıkarılmış, 1911 yılında “Hastalık Sigortası” bunu takip etmiştir (Özdemir, 2007:193). II. Dünya Savaşı sona ermeden çıkarılan Beveridge Raporu ile bu zamana kadar yapılmış olan sosyal yardım uygulamaları dağınık sistemi geride bırakarak tek çatı altında toplamıştır. Bu sistem, daha geniş kapsamlı ve sosyal devleti ilkesini benimser bir nitelikte olmuştur. Günümüze geldiğinde ise Beveridge Raporu, bugünkü sosyal güvenlik sisteminin temelini oluşturmaktadır (Ezer, 2016: 117). İngiltere’nin var olan refah devleti anlayışı, 1970’lerden sonra yerleştirilmiş refah politikalarına dönüştürülmüştür (Seçkiner Bingöl, 2018: 410).

İngiltere’de 2013 yılında aşamalı olarak hayata geçirilen “Evrensel Kredi Uygulaması”, sosyal yardım sisteminde bir reformu temsil etmektedir. Gelir Testine Dayalı İşsizlik Ödeneği, İstihdam Destek Ödeneği, Gelir Desteği, Çocuk Vergi Kredileri, Çalışan Vergi Kredileri, Konut Yardımı uygulamalarını tek çatı altında birleştiren bu uygulama ile sistem daha basit ve anlaşılır hale getirilmiştir (DWP, 2014: 3-13). Uygulamanın yoksullukla mücadele etme, daha adil bir sosyal yardım sistemi sağlama gibi amaçları vardır (Aca, 2018: 1436). Evrensel Kredi Uygulaması, hali hazırda ülkenin tamamında uygulanmakta olup; “İngiltere’de yaşamak” veya “AB, İsviçre vatandaşı olan bireylerin AB Uzlaşma Planı kapsamında yerleşik statüye sahip olma” şartlarına bağlıdır (Universal Credit, 2021).

Diğer yandan evrensel kredi uygulaması ile bireylerin işgücü piyasası içerisinde yer almasını şart tutarak sosyal yardımlar sunulmaktadır. Sosyal yardım alan bireylerin bağımlılıklarını azaltmayı hedefleyen uygulama diğer sosyal yardımlardan bu yönüyle farklılık göstermektedir. Evrensel kredi uygulamasında sosyal yardımlara başvuru ve faydalanabilme koşulları katı kurallara bağlıdır. Bireylerin bunlara uymaması halinde yaptırımlarla karşı karşıya kalması söz konusudur. Ayrıca her aile yapısının farklı oluşu, uygulamada göz ardı edilmiştir. Bu durum özellikle çocuk sahibi tek ebeveynlerin evrensel kredi uygulamasından yararlanabilmesine engel teşkil etmektedir (Aca, 2018: 1452).

Esping-Andersen'in sınıflandırmasına göre liberal refah modeline giren İngiltere'nin bu sınıfa dahil edilmesinde olan sebeplerden bir tanesi; sağlık hizmetlerinin büyük çoğunluğunun özel sektör aracılığıyla sağlanmasıdır (Henderson ve Knapp, 2003: 382). Bu bağlamda sosyal hizmetlerin büyük bir bölümünün (bakıcılık ve evde bakım hizmeti, çocuklara yönelik hizmetler, engellilere yönelik hizmetler, sosyal konut desteği) özel sektör aracılığıyla yapılması İngiltere'nin liberal sınıflandırma içerisinde yer almasının bir gerekçesidir (Seçkiner Bingöl, 2018: 109-112).

2.2. MUHAFAZAKÂR REFAH REJİMİNDE SOSYAL YARDIMLAR

Bu sınıflandırmanın refah odağında aile vardır, sosyal harcamaları liberal refah modelinden daha cömerttir, kadın istihdamı kolaylaştıran ve kadınlara iş sahası yaratmada başarılıdır (Myles ve Quadagno, 2002: 40).

Bu modelde, bireylerin katkı sağladığı sigorta sistemi var olup, sistemin işleyişi işçi, işveren ve vergilerle tahsis edilmektedir. Aile unsuru yardımlaşmanın temel kaynağını oluşturmakta, ailenin ve toplumun gücünün yetemediği durumlarda devlet araya girerek bu sorumluluğu üstlenmektedir (Okur, 2008: 45-46).

Almanya'nın dâhil olduğu refah rejimi, "Bismarck ülkeleri" modelidir (Arın, 1996: 63). Almanya'da uygulanan sosyal yardımlar, devlet tarafından vatandaşlara bir hak olarak sunulmakta ve bunun dayanağını ise yasalar oluşturmaktadır. Bu bağlamda sosyal yardım konusunda mağduriyet yaşayan bireyler yasalar çerçevesinde hak arayışına girebilmektedirler (Karagöl ve Dama, 2015: 14). Zorunlu emeklilik sistemi ilk

kez Almanya'da hayata geçirilmiştir. 1889 yılında yaşlılık-malullük sigortası primlerin yarısı işverenden yarısı işçiden olmak üzere düzenlenerek yasa ile kurumsallaştırılmıştır (Akyüz, 2008: 66).

Diğer yandan, Federal Sosyal Yardım Yasası, 1961 yılında kabul edilerek zaman içerisinde çeşitli değişikliklere uğramıştır. 2003 yılında yapılan reformla toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına sosyal yardım yasası düzenlenerek 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Özmert Koçer, 2014: 26).

Günümüzde Almanya'daki sosyal yardım uygulamaları, ülkede yaşayan tüm bireyler, ihtiyaç sahibi olması durumunda hak talep etme sahibidir. Bireylerin üç koşulu taşıması halinde yardımlardan faydalanabilirler. Bu üç şart;

- Zor şartlar altında bulunmak,
- Kendi ihtiyaçlarını kendisi karşılamayacak durumda olmak,
- Aileden ve toplumdan yardım desteği alamamaktır (Kaya, 2009: 47).

Almanya'daki sosyal yardım sisteminin yapısı, evrensel hak mantığıyla geliştirilmiş olup, dış ülkelerden gelen göçmenler için belirli kriterler aranmasına karşın ülke sınırları dâhilinde bulunan tüm bireyler sosyal yardımlardan yararlanabilmektedir. Bunun yanında Almanya'da uygulanan sosyal yardım sistemleri kesin bir süreye dayandırılmamıştır ve yardımlardan faydalananların ihtiyacı olduğu süre boyunca devam etmektedir. Tüm bunların yanı sıra yardımları alanlardan bazı görevleri yerine getirmeleri beklenmektedir. Bunlara örnek olarak, işgücü piyasasında iş aramak, eğitim ve istihdama yönelik programlara katılmak gibi faaliyetler olmaktadır (Erdem, 2006: 9).

2.3. SOSYAL DEMOKRAT REFAH REJİMİNDE SOSYAL YARDIMLAR

Sosyal demokrat rejimi, devletin bireylere sağladığı en geniş sosyal hakları ifade etmekte ve bu rejimin uygulandığı ülkeler ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan istikrar söz konusudur (Ay ve Akan, 2017: 793). Bu rejimdeki yardım programları (emekli maaşları, hastalık maaşları, işsizlik ödemesi, doğum izni), gelir güvenliğini garanti altına almak için oluşturulmuştur (Stephens, 1996: 34).

Sosyal demokrat refah rejiminde, devlet başvurulması gereken son çare olarak görülmeyip, tüm vatandaşların haklarını koruyucu bir unsur olarak görülmektedir (Sarıca, 2008: 88). Yine bu rejimde, yardımlar evrensel hak niteliğinde olup, bireylerin yardımlardan faydalanabilmenin şartı olarak aranan gelir eşiği, diğer ülkelere kıyasla daha yüksek olmaktadır. Dolayısıyla bireyler, sahip oldukları gelirlere ek olarak bu yardımlardan faydalanabilmektedir (Erdem, 2006: 3).

Norveç'te ilk sosyal yardım uygulamaları, 1845 yılında yoksulluk yasasının çıkmasıyla başlamıştır. Bu refah sisteminde, yaşlılar, çocuklar, engelliler sosyal politika uygulamalarının temel taşlarını oluşturmaktadır. "Belediye Sağlık Hizmetleri Yasası" ile bireylerin sağlığını korumak, refah seviyelerini yükseltmek, herhangi bir hastalık ve kazalara sebebiyet verebilecek unsurlara karşı önlem almak yerel yönetimlerin sorumluluğu iken devlet güvenlik hizmetlerinden, hastanelerden ve çalışma yerlerinden sorumludur (Gülaldı, 2009: 4-5).

Norveç, sosyal harcamalar kategorisinde birçok ülkeden daha yüksek harcamaya sahiptir. Kişi başına düşen eğitim harcamalarının en yüksek olduğu ülke konumunda olup, devletin otoritesinin baskın değil, sosyal harcamaların daha ağır bastığı görülmektedir (Karahanoğulları, 2013: 251). Çocukların bütün kitapları, ilkokul çantaları, defterleri gibi kırtasiyen malzemeleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Bu gereksinimlerin dışındaki diğer gereksinimleri karşılamayan maddi durumu yetersiz kalan ailelere de devlet ayrıca bir yardım etmektedir (Alan, 2015: 15).

Ulusal Sosyal Güvenlik Sistemi, tüm bireyleri ve Norveç'te istihdam edilenleri sistem içerisine dâhil eden zorunluluk esasına bağlı bir uygulamadır. Bu sistem, sağlık, ölüm, yaşlılık, doğum, hamilelik, iş göremezlik hallerine karşı tüm bireylere hizmet sunmaktadır (Karahanoğulları, 2013: 253). Ayrıca engelli bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için korumalı çalışma alanlarında istihdam edilmeleri sağlanmaktadır (Albayrak ve Birinci, 2017: 78).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

GÜNEY AVRUPA REFAH MODELİNE SAHİP ÜLKELERDE SOSYAL YARDIM MODELLERİ VE SOSYAL HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

1. GÜNEY AVRUPA REJİMİNE SAHİP ÜLKELERİN SOSYAL YARDIM MODELLERİ

1.1. YUNANİSTAN

Yunanistan'ın sosyal güvenlik sistemi esasen primli sistemlere dayanmaktadır ve muhtaçlara yönelik karşılıksız programlar sınırlı bir şekilde yer almaktadır (Guillen ve Matsaganis, 2006:290). Diğer yandan, 1960 yılında yasalaşmış olan 'korunmasız çocuklar programı', ailesi olmayan, tek ebeveynli, engelli ya da yoksul durumdaki çocuklara destek vermeyi amaçlamıştır. 1973 yılındaki 57 nolu Kanun Hükmünde Kararname ile düşük gelire sahip grupların tedavi ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması öngörülmüş, 1982'de yasalaşmış; fakat bu yardımın kapsamına engelli ve yaşlı bireyler dâhil edilmemiştir (Gough, 2006: 238-239).

2010'da Yunanistan'da ekonomik kriz başlamasından sonra, sivil toplum kuruluşları sosyal dayanışma amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu sivil toplum kuruluşları, krizin yarattığı olumsuz etkileri giderebilmek için yoğun bir çaba harcamıştır (Sotiropoulos ve Bourikos, 2014: 34).

Diğer yandan Yunanistan'da Güney Avrupa rejiminin tipik özelliklerinden biri olan klientalist yapının somut örneğini görmek mümkündür. Nitekim krizin etkisiyle sosyal harcamalarda kısıtlamaya gidilmiş; fakat belirli bir grup bunun dışında tutulmuştur. Bu belirli grupların içerisinde (devlet memurları, serbest meslekler, finans ve sigorta hizmetlerinde çalışanlar, ulusal sanayi işçileri) vardır. Kaynaklara erişimde, hakkaniyet anlayışından uzak tutum ve yasal olmayan bir şekilde bireyler arasında ayırım yapılması, bu yapının varlığını açıkça ortaya koymaktadır (Guillen ve Matsaganis, 2006: 290-291).

Yunan refah sisteminin diğerk bir özelliği ise, parçalı bir gelir desteği ağı ile tanımlanmaktadır. Bu sistem, korunma altına alınmış gruplar için oldukça cömert ödemeler sağlarken diğerkleri için ise yetersiz düzeydedir. Çoğu aile için yapılan çocuk yardımları çok düşük düzeylerde olduğu halde devlet memurlarına yapılan aile yardımları yüksek düzeydedir. Diğerk yandan, dört çocuğa veya daha fazla çocuğa sahip aileler için yapılmış özel düzenlemelerin varlığı, kısa vadeli (sürekli) olup; süreklilik sağlamadığı için sosyal yardım ağı gelişmiş düzeyde değildir (Guillen ve Matsaganis, 2006: 291).

1975 yılında kabul edilen Yunan Anayasası, ülkenin Avrupa Birliği'ne katılımından sonra tekrar gözden geçirilerek daha sade hale getirilmiş ve 1986 yılında bu hali ile yürürlüğe konulmuştur. Bu anayasanın 21. maddesinin 3. alt başlığında, “Devlet, vatandaşların sağlığına özen gösterir ve gençlerin, yaşlıların, özürllülerin korunması ve muhtaç durumda olanların bakımı için özel tedbirler alır” ifadesi yer almaktadır (Cin, 2009: 44-66). Anayasada belirtilmiş olan bu ifade ile var olan uygulamaların kısıtlılığı ve yetersiz düzeyde oluşu çelişki yaratmaktadır.

Yunanistan'ın Avrupa sosyal modeline yakınladığı dönem, 1996 yılı olarak kabul edilebilir. Simitis Hükümeti'nin ülkenin başına geçmesi ve izlediği politikalar bunu kanıtlar nitelikte olmuştur (Günel, 2009: 72). Öncelikle sosyal yardımlar anlamında; bu hükümet çok çocuklu ailelere yapılan cömertçe yardımlara bir sınırlandırma getirerek; gelir tespitine dayandırılmasını öngörmüştür. Yine bu dönemde evde bakım hizmetleri uygulanmaya başlanmış ve olumlu sonuçlar alınmış, sistemli bir çalışma için ise bu alanda faaliyet gösteren kurumların işbirliği içerisinde olması amacıyla Ulusal Sosyal Bakım Örgütü kurulmuştur (Guillen ve Matsagonis, 2006: 297-298).

Yunanistan'da Şubat 2017'den bu yana Sosyal Dayanışma Geliri bulunmaktadır. Sosyal refahı sağlamak amacıyla oluşturulan bu yardım, yoksul bireylerin korunmasını hedefleyen kısa vadeli bir dayanışma programıdır (Asylumineurope, 2021).

Yunanistan'da uygulanmakta olan sosyal yardım programları aşadığdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 6: Yunanistan'da Mevcut Sosyal Yardım Programları

Yardım Programı	Yardım Kapsamı	Yardım Miktarı	
Çocuk Yardımı	Bu yardım, çocuk 18 yaşına gelinceye kadar, ortaöğretime devam ediyorsa 19, yükseköğretime devam ediyorsa 24 yaşına kadar verilmektedir. Yardımdan yararlanabilmek için 5 yıl boyunca devamlı ikamet şartı aranmaktadır. Yardım gelir durumuna göre yapılır.	6.000 €'ya kadar	İlk çocuk için ayda 70 €
			İkinci çocuk için ayda ek 70 €
			Üçüncü çocuk ve üçüncü çocuktan sonraki her çocuk için ayda ek 140 €
		6.001-10.000 € arası	İlk çocuk için ayda 42 €
			İkinci çocuk için ayda ek 42 €
			Üçüncü çocuk ve üçüncü çocuktan sonraki her çocuk için ayda ek 84 €
		10.001-15.000 € arası	İlk çocuk için ayda 28 €
			İkinci çocuk için ayda ek 28 €
			Üçüncü çocuk ve üçüncü çocuktan sonraki her çocuk için ayda ek 56 €
Doğum Yardımı	Yunanistan'da her doğan canlı çocuk için; annelere veya çocuklara bakan kişilere gelir kriterine bağlı olarak yasal ve daimi ikamet şartına tabi şekilde ödenmektedir. Aile geliri yıllık 40.000 €'yu geçmeyen aileler ve çocuğa bakmakla yükümlü olan kişinin yasal ve daimî olarak Yunanistan'da ikamet etmesi gibi şartlar aranmaktadır.	Yardım miktarı 2.000 €'dur. İki eşit taksit halinde ödenir. İlk taksit bebeğin doğduğu ay başvurunun yapılması ve onaylanması halinde; bebek doğduktan sonraki ilk ay, ikinci taksit ise, bebeğin doğumundan sonraki 5.ayda verilmektedir. İkizlerin doğması halinde ise miktar 4.000 € olmaktadır.	
Dağlık ve Dezavantajlı Bölgelerde Yaşayan Ailelere Gelir Desteği	Bu hizmet bu bölgelerde yaşayan ailelerin ekonomisini kaldırmak için sunulmaktadır. Birey ve ailesinin en az 2 yıl boyunca devamlı olarak dağlık veya dezavantajlı bir konumda ikamet etmesi ve yıllık gelirlerinin 4.700 €'yu geçmemesi gerekmektedir.	Yıllık aile gelirinin toplamı 3.000 €'nun altındaysa; yılda 600 €	
		3.000 € ile 4.700 € arasında yıllık gelire sahip aileler için ise; yılda 300 €'dur.	
Sosyal Dayanışma Geliri	Sigortasız bireyler, Yunanistan'da ikamet edenler; ancak ikamet etmeyen belli bir gruba (hamileler, engelliler) bu yardım sağlanır.	Tek kişilik haneler için ayda 200 €	
		Hanede her ilave yetişkin için 100 € artış	
		Hanede her ilave çocuk için 50 € artış	
		Aylık maksimum miktar 900 €'dur.	

Konut Yardımı	Tek başına veya eşiyile birlikte yaşayan, 65 yaşını doldurmuş, sigortasız ve maddi durumu yetersiz olan yaşlılara yapılan kira yardımudur. Birlikte yaşayan çiftlerde ise her ikisinin de sigortasız ve en az birinin 65 yaşını doldurmuş olması gerekir.	Aylık 362 €
Konut Yardımı	İlk kez kiralık evde yaşayan yetersiz gelire sahip olan hanelerin kira maliyetini karşılamak için oluşturulmuş bir destek programıdır. Yararlanıcılarının 5 yıl boyunca ülkede ikamet etmesi gerekir.	Tek bir kişi için ayda 70 €
		İlave her üye için (yetişkin veya çocuk) ayda 35 € artış
		Toplam kira yardımı miktarı, aylık 210 €'yu aşamaz.
Sigortasız Yaşlılar için Sosyal Dayanışma Geliri	Yunanistan'da yaşayan herhangi bir yerden maaş almayan ve 67 yaşını doldurmuş düşük gelirli bireylere verilen yardımdır. 15 yıl devamlı olarak ikamet şartı aranır.	Aylık 360 €
Evde Bakım Programı	Tüm gün veya günün belirli saatlerinde yalnız kalan ve kendilerine bakamayacak durumda olan yaşlılara yöneliktir.	Hemşire tarafından yapılan ev ziyaretleri, muayene, ilgili personeller tarafından evin temizliği gibi hizmetleri kapsar.

Kaynak: Avrupa Komisyonu ve Yunanistan Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, 2021.

1.2. İTALYA

Güney Avrupa rejimine sahip ülkelerden bir diğeri olan İtalya'da yoksulluk riskine karşı evrensel nitelikli herhangi bir sosyal destek mekanizması bulunmamaktadır. Sadece para transferlerinden oluşan kategorik yardımlar mevcuttur (Göktürk, 2018: 74). Kategorik yardımlar, sosyal yardımların bir türü olup, belirli bir gelirin altındaki gruplara yapılmaktadır (Yıldırım, 2009:2).

İtalya, 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Güney kesimde yaygın olan yoksulluk ve Kuzey kesiminde var olan zenginlik nedeniyle iki farklı kesimden oluşmaktaydı. Daha sonrasında, yaygınlaşan ve derinden hissedilen yoksulluk kavramı devleti farklı politikalar izlemeye yöneltmiştir (Wingert, 2021).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından kabul edilen İtalyan Anayasa'sının 38. Maddesinde "yaşamak için gerekli gelirden yoksun ve çalışamaz durumdaki her vatandaş geçim yardımı ve sosyal yardımdan yararlanabilme hakkına sahip olur" denmesine rağmen, bu konuyla ilgili herhangi bir yasal düzenlemeye gidilmemiş ve uygulama yapılmamıştır (Kaya, 2009: 56).

1960'lı yıllarda İtalya'da, engelliler ve düşük gelire sahip olan emekliler için ulusal kategorik sosyal programlar oluşturulmuştur. Bunlardan yararlanamayan muhtaç kesimler için ise kiliseler, hayır kurumları ve yerel yönetimlerce sağlanan yardımlar mevcuttur (Gough, 2006: 236).

1970 yılında, İtalyan devleti büyük ölçüde genişleme içerisine girmiş ve akabinde 1978 yılında Ulusal Sağlık Fonu kurularak, bir bireyin ulusal sağlık sistemine kayıtlı olması halinde sağlık hizmetlerinden yararlanması bir hak olarak görülmüştür. Ancak ülkede uygulanabilecek bir "ulusal sağlık planı" olmaması bu sistemin sonraki dönemlerde bireyler arasında eşitsizliklere yol açmasına sebep olmuştur (Wingert, 2021).

İtalya'da sosyal yardımların sağlanmasında kilisenin önemli bir rolü olup; Caritas¹ gibi kurumlar buna örnek gösterilebilir. Yoksullukla mücadelede önemli bir ayağı oluşturan Sivil Toplum Kuruluşları, 1970 ve 1980'li yıllarda faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu kuruluşların görevleri 1991 yılında çıkartılan Gönüllü Örgütler Yasası ile yeniden belirlenerek yetki ve sorumlulukları genişletilmiştir (Kaya, 2009: 57).

1990'ların ortasından itibaren ise İtalya'da, hükümetin âdem-i merkezîyetçi bir yapıyı tercih etmesi ile birlikte çocuk bakım hizmetleri ve sosyal bakım hizmetleri gibi sosyal politika uygulamaları yerel yönetimlere devredilmiştir (Ferrari ve Dondena, 2014: 1). Günümüz İtalya'sında yaşlılara, engellilere ve muhtaç kesime yapılan yardımlar, çoğunlukla yerel yönetimler tarafından sağlanmaktadır. Bunun dışında yerel yönetimler okullara ulaşım ve yiyecek hizmetlerinden de sorumludurlar (Wingert, 2021)

İtalya'da 2016 yılında güncel bir gelişme yaşanmış ve 112/16 sayılı "Aile Desteğinden Yoksun Durumdaki Ağır Derecede Engelli Bireyler İçin Yardım Desteği Yasası" çıkarılmıştır. Yasa, engellilerin refahını baz alarak tasarlanmış ve engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlamayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda, engelli bireylerin toplumdaki soyutlanmasının önüne geçmek amacıyla ev, apartman gibi

¹ Caritas: İtalya'da 1971 yılında kurulan, hayırseverlik anlayışını yaygınlaştırmak ve yoksullara destek vermek amacıyla faaliyet gösteren kilisenin bir parçası olan organizasyondur (<https://www.caritas.org/where-caritas-work/europe/italy/>, Erişim Tarihi: 03.07.2021).

yerlerde bakımlarının sağlanması için yerel programların desteklenmesine yönelik fon ayrılması öngörülmüştür (Eusebio vd., 2017: 964).

İtalya'nın sosyal yardımlar alanındaki faaliyeti çoğunlukla aile merkezli olup; diğer refah rejimlerindeki ülkelere kıyasla daha sınırlıdır. Ailenin sosyal politikadaki egemen rolü, kültür ve coğrafi koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Devletin desteği ise gelir şartına bağlı olarak nakit transferlerinden oluşmaktadır. Fakat sağlanan yardımlarda bölgeler arası farklılıklar görülmekte; yerel yönetimlerin belirlediği hizmetler, yararlanma şartları, kapsam gibi unsurlar değişiklikler göstermektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak; sosyal yardım faaliyetleri bölgeler arası eşitsizliğe yol açmaktadır. Belirli bir sosyal yardım ağının bulunmaması, devletin sosyal yardımlar alanındaki kurumsallık anlayışını da sorgulamaya itmektedir (Dolu, 2019: 120).

İtalya'da uygulanmakta olan sosyal yardım programları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 7: İtalya'da Mevcut Yardım Programları

Yardım Programı	Kapsamı	Yardım Miktarı
Sosyal Ödenek	Yetersiz kaynaklara ve asgari geçim düzeyinin altında yaşayan yoksul bireylere sunulur. Bu yardım, bireyin ölümünden sonra geride kalanlara devredilemez, yurtdışında transfer edilemez ve yurtdışında 30 günden fazla kalınması durumunda geri dönene kadar yardım askıya alınmaktadır.	Alınabilecek maksimum miktar, yasayla yıllık olarak belirlenen gelir limiti ile gösterilen gelir arasındaki farka göre belirlenmektedir. Kişisel veya ortak gelirle doğru orantılı olarak, miktar tamamen veya daha az ödenebilir. Aylık yardım tutarı, ödenmesi gereken maksimum tutarın 13 aya bölünmesiyle hesaplanır
	En az 67 yaşında olmak (2026'ya kadar geçerli),	
	İtalyan veya AB vatandaşı ya da uzun dönem ikamet kartı veya en az 10 yıl ikamet iznine sahip olan üçüncü bir ülkenin vatandaşları,	
	İtalya'da sürekli ikamet ediyor olmak (yıllık kontroller yapılmakta)	
	Bekar bir vatandaş olarak veya eşiyle beraber toplam gelirin, yasanın belirlediği sınırları aşmamalıdır. (2020 yılı için bireysel gelir; 5.977,79 €, toplam gelir ise 11.000 €)	
Vatandaşlara Garantili Asgari Gelir	ISEE Formu (ekonomik gösterge) 9.360 €'dan düşük olmalı,	Yıllık 480 €'dan düşük olamaz (aylık 40 €)
	Sürekli ikametgâhın bulunduğu ev dışındaki gayrimenkul varlıklar 30.000 €'yu aşmamalı,	
	Aile birimi bileşimine dayalı taşınabilir varlıkların eşliği ise şöyledir:	

	1 kişi için, 6.000 € 2 kişi için, 8.000 € 3 veya daha fazla kişi için, 10.000 €'dur. (Bu miktar, üçüncüsünden sonra her çocuk için 1.000 €, varsa her engelli aile üyesi için, 5.000 € eklenerek en fazla 20.000 €'ya kadar arttırılabilir)	
Bebek İkramesi	Devletin çocuk sahibi olan veya evlat edinen ailelere sunduğu bir yardım programıdır. 1 Ocak- 31 Aralık 2020 tarihleri arasında doğan veya evlat edinilen çocuklar için yardım miktarı, devlet, 25.000 Euro'dan yüksek bir gelir olsa dahi yardımdan yararlanılabilir. Yardım en fazla 12 ay boyunca ödenir.	7.000 €'dan az geliri olan aileler için toplam 1.920 € (160€/ay),
		7.000 ile 40.000 € arasında geliri olan aileler için toplam 1.440 € (120€/ay),
		40.000 € üzerinde olan aileler için ise 960 € (80€/ay)
Doğum ve Evlat Edinme Bonusu	Devletin çocuğu olan ve evlat bireylere yaptığı yardımdır. 1 Ocak-31 Aralık 2020 tarihinde doğan çocuklar ve evlat edinilen her aileye ekonomik durumuna bakılmaksızın yapılır.	800 €
Kreş İkramesi	Geliri desteklemek amaçlı bu yardım küçük çocuğu olan ailelere verilir ve gelir durumuna bağlı olarak yapılır.	Yıllık geliri 25.000 €'ya kadar olan aileler için 11 ay boyunca ödenecek maksimum aylık miktar 272,72 €
		25.000 € ile 40.000 € arası için aylık maksimum 227,27 €
		40.001 €'dan fazla olanlar için aylık maksimum 136,37 €

Kaynak: Avrupa Komisyonu ve İtalya Aile Politikası Daire Başkanlığı, 2021.

1.3. İSPANYA

İspanya, 1814- 1923 yılları arasında 43 askeri darbenin içinde kalmış, 1936-1939 yılları arasında ise bir iç savaş yaşayarak; siyasi istikrarsızlığın altında boğulmuştur (Royo ve Manuel, 2003: 3). 500.000'den fazla kişinin ölümüne sebep olan iç savaş, 1939'da iktidarın başına gelen ve 1975 yılına kadar iktidarda kalan Franco tarafından bastırılmış olsa da sosyal, siyasal ve ekonomik alanda tam anlamıyla bir uyuma sağlanamamıştır (Bakırcı, 2014: 3).

İspanyol aile politikasında köklü değişimler 20. yüzyılda yaşanan sosyal, ekonomik ve politik değişimlerle beraber gerçekleşmiştir. İktidara gelen Franco diktatörlüğündeki süre boyunca, aile politikası ile ilgili problemler çözüme kavuşmamış, aile politikasının işgücü piyasasına uyarlanması, ataerkil toplum yapısını değiştirmemiştir. Ancak 1960'lı yıllarda yaşanan ekonomik dalgalanmalarla beraber, var olan bu toplum yapısı değişmeye başlamıştır (Meil, 2006: 377).

1963 yılında, Sosyal Güvenlik Esasları Yasası ve Sosyal Güvenlik Genel Rejimi ile ilgili düzenlemeler, çalışanlar ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler için var olan hakları güncelleyerek ekonomik olarak bağımlı olan eşler ve 16 yaşın altındaki çocukları kapsamına almıştır. Daha sonra, 1968 yılında 18 yaşına kadar olan çocuklar ve engelli çocuklar dâhil edilerek kapsam genişletilmiştir. 1985 yılında, “*Sosyal Güvenlik Genel Rejimi İçerisinde Ailenin Korunmasına İlişkin Yeni Ödeneklerin Uygulanması ve Geliştirilmesi Kararı*” ile bakmakla yükümlü olunan tüm çocuklar ve çalışan ebeveynler için tüm yardımlar eşit olarak sağlanmıştır (Gamundi vd., 2014: 1).

1977 yılında, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurularak, Ulusal Sağlık Sistemi Çalışma Bakanlığı tarafından yürütülmeye devam etmiştir. 1978 Anayasası ile birlikte ülke içinde yaşayan tüm bireylere asgari gelir güvencesi garanti edilmiş ve herkes için sosyal güvenlik sigortası vaadi verilmiş; fakat eşitsizlikler meydana gelmiş ve yeni özel sistemlerle beraber, ayrıcalıklı kişiler oluşmuştur. Yine aynı yıl içerisinde, sosyal politikaların belirli alanlarına hitap eden enstitüler kurulmuştur. Örneğin sağlık alanında INSALUD (Ulusal Sağlık Enstitüsü), yaşlı ve engellilerin ihtiyacı karşılanması için IMSERSO (Yaşlı ve Sosyal Hizmetler Enstitüsü) hizmetler vermiştir. 1981 yılında Çalışma Bakanlığı çatısı altında birleştirilen Sağlık Bakanlığı ile Sosyal Güvenlik Bakanlığı aynı yılın sonunda tekrar ayrılmış, ancak bu değişiklikler toplumda güven duygusunun zedelenmesine yol açmıştır (Günel, 2011: 90).

Diğer yandan, engellilere yönelik nakit yardım programlarının geliştirilmesi, yoksul ve muhtaç kesimin karşı karşıya kaldığı sosyal dışlanma sorununun çözülmesine olumlu katkı sağlamıştır (Kaya, 2009: 58). 1981 yılında Engelliler için Sosyal Entegrasyon Yasası (LISMI) çıkarılmıştır. 1986 yılında İspanya, Avrupa Birliği’ne üye olmuş ve Genel Sağlık Yasası çıkartılarak ulusal sağlığın oluşturulması fikri çerçevesinde birleşmiştir. 1988 yılında ise Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuştur. 1989-1993 yıllarında her bölge kendi asgari gelir programlarını oluşturmuş ve yerel yönetimlerce sağlanan sosyal yardım faaliyetleri gerçekleştirmiştir (Guillen vd., 2003: 30-31).

1990’larda artan doğum oranları, duyarlılığı arttırmış ve devletin sosyal yardımlar konusunda destekleyici faaliyetlerine yön vermiştir (Meil, 2006:378). Bu

dönemde İspanya’da, aile yardımı reformu gerçekleştirilmiş ve programın işleyişi evrensel hale gelmiştir (Guillen vd., 2003: 30-31).

1995 yılı sonrasında, Toledo Paktı ile primli ödemeler azaltılarak; primsiz ödemelere ağırlık verilerek bir değişim yaşanmıştır. Fakat 2008 yılında yaşanan ekonomik krizin etkileriyle karşılaşan İspanya, Avrupa ülkelerinde yaşanan olumsuz durumlardan etkilenen ülkelerden biri haline gelmiştir. Ekonomik büyümenin yavaşlamasıyla, sunulan yardım hizmetlerinde de bir gerileme yaşanmıştır (Kul Parlak, 2016: 80).

İspanya’da uygulanmakta olan sosyal yardım programları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 8:İspanya’da Mevcut Sosyal Yardım Programları

Yardım Programı	Kapsamı	Yardım Miktarı	
Bakmakla Yükümlü Olunan Çocukları ve Koruyucu Evlat Sahibi Olan Ailelere Yönelik Yardım	18 yaşından küçük veya 18 yaşından büyük ve %65 ve üzeri engellilik durumu olan çocukların ailelerine yapılan yardımdır	18 Yaşından Küçük veya Evlat Edinilen Çocuklar İçin	Çocuk başına 341 €, gelir sınırı var, yardımın miktarı gelire göre değişmektedir.
		En Az %33 18 Yaşından Küçük Engelli Çocuklar İçin	Çocuk başına yıllık 1.000 €, gelir şartı aranmaz.
		18 Yaş Üstü En Az %65 Engelli Çocuklar İçin	Kişi başına yıllık 4.747,20 €, gelir şartı aranmaz.
		18 Yaş Üstü En Az %75 Engeli Bulunan Çocuklar İçin	Kişi başına yıllık 7.120,80 €, gelir şartı aranmaz.
Büyük Bir Aileye Sahip olan, Tek Ebeveynli veya Engelli Anne İçin Yapılan Yardım	İspanya’da ikamet şartına bağlı olarak; büyük bir aileye sahip olan bireyler, tek ebeveynli bireyler ya da en az %65 engeli bulunan anneler bu yardımdan faydalanmaktadır.	Tek bir ödeme olarak ödenir. Ödeneğin miktarı, 1.000 €’dur	
Çoğul Doğum ve Evlatlık İçin Yardım	İkamet şartına bağlı olarak ve benzer herhangi bir sosyal koruma programından yararlanmayanlar başvuru hakkına sahiptir. Aynı zamanda çocuklardan herhangi birinin %33 engelliliği olması halinde, ek bir çocuğa sahip olmuş gibi düşünülerek yardım sağlanmaktadır.	Yardım bir defalığına yapılır	
		2 çocuk için; 3.800 €	
		3 çocuk için: 7.600 €	
Bakmakla Yükümlü Olunan Kişilere Yardım	Bu yardım türü, fiziksel, zihinsel ve duyuşsal engelleri olan bir bireyin, günlük temel ihtiyaçlarını	Aynı Yardımlar	
		Bağlılığı önlemek veya bireyin kendi ihtiyaçlarını karşılama konusunda hizmetler	

	<p>karşılıklı herhangi birinin bakımına tam veya kısmi ihtiyacı olması halinde sağlanmaktadır. Kısacası, hastalık veya sakatlık halinde; başka birinin yardımı olmadan ihtiyaçların giderilememesi halinde bu hizmet sunulmaktadır.</p> <p>İspanyol vatandaşı olmak veya en az 5 yıl boyunca İspanya’da ikamet etmek,</p> <p>Bağlılık derecelerinden birine sahip olmak (orta düzeyde bağlılık, önemli ölçüde bağlılık ve şiddetli bağlılık),</p> <p>Orta ölçüde bağlılık: günlük temel ihtiyaçları sağlamada günde en az bir defa başkasının desteğine ihtiyaç duymak veya sınırlı derecede bir başkasına ihtiyaç duymak,</p> <p>Önemli ölçüde bağlılık: günlük temel ihtiyaçları karşılamada günde birkaç defa başkasına ihtiyaç duymak</p> <p>Şiddetli bağlılık: herhangi bir kişiden sürekli olarak desteğe ihtiyaç duymak,</p> <p>Sosyal hizmet ve sağlık uzmanlarından oluşan bir ekip, Dünya Sağlık Örgütü’nün Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırması tarafından oluşturulan ölçeklere göre bağlılık derecesini belirlemektedir.</p> <p>Belirleme sonucunda, bireyin ihtiyaçlarına yönelik ve bağlılık derecesine göre en uygun hizmetleri içeren Bireysel Bakım Programı oluşturulacaktır.</p>	(rehberlik, eğitim ve destek hizmetleri),
		Ev tabanlı hizmetler (ev gereksinimleri ve kişisel bakım konusunda destek hizmetleri),
		Gündüz ve Gece Bakım Merkezleri: Bağımlı olan bireye yönelik verilecek hizmete ve bireyin mali durumuna göre ortak ödeme yapılmaktadır.
		Uzun Süreli Yatılı Bakım Hizmetleri: Bakmakla yükümlü olunan yaşlılar için evler veya farklı engellilik türlerine göre çeşitli bakım merkezleri bulunmaktadır.
		Finansal Yardımlar İspanyol hukuk sistemi, aynı yardımlardan faydalanmaya öncelik vermektedir. Ancak ilk seçenek olarak aynı yardımlardan faydalanmayan bireylere finansal yardım sağlanmaktadır.
		Aynı Yardımlarla Bağlantılı Mali Haklar: Kamu veya devlet destekli bakım merkezlerine erişim sağlayamayan bireylere verilen düzenli bir yardımdır.
		Hane İçinde Bakım İçin Mali Yardımlar ve Profesyonel Olmayan Bakıcılar İçin Yardım: Hane içinde bakmakla yükümlü olunan kişi için sağlanır ve bu bireylere bakan bakıcının Sosyal Güvenlik Sistemi’ne kayıtlı olması gerekmektedir. Aylık maksimum 833,96 €’dur. Miktar, bireyin bağlılık derecesine göre değişmekte ve doğrudan yararlanıcıya ödenmektedir.
Kişisel Bakım İçin Mali Destek: Bireyin günlük aktivitelerinde ona yardımcı olması amacıyla kişisel bakım ihtiyaçlarının karşılanması için bir uzmanın görevlendirilmesidir. Bu uzman, bireye kendi ihtiyaçlarını karşılama konusunda daha iyi bir seviyeye getirme amacıyla da hizmet vermektedir		
Ölüm Ödeneği	Vefat eden bireyin ölüm sebebi her ne olursa ne olsun cenaze masraflarının bir kısmını karşılamak için verilmektedir	46,50 €
Asgari Gelir Yardımları Yeterli gelirleri olmayan ve herhangi bir katkı payının bulunmadığı muhtaç bireylere sağlanan primsiz yardımlardır.		
Katkısız Malullük Aylığı	%65 oranında engellilik ve kronik rahatsızlığa, 18-65 yaş arasında olan bireylere verilmektedir. Başvurudan önceki 2 yıl İspanya’da ikamet etme ve toplam 5 yıl İspanya’da yaşam şartı aranmaktadır. Yıllık gelir 5,538 €’dan az olmalı ve aile üyeleri ile birlikte yaşam durumunda diğer aile üyelerinin de yıllık geliri hesaba katılmaktadır	Aylık, 395,57 € ödenmektedir

Katkısız Emeklilik Aylığı	Bireyin 65 yaş ve üzeri olması ile başvuru tarihinden önce toplam 10 yıl boyunca İspanya’da yaşıyor olması gerekmektedir. Yıllık gelirin 5,538 €’dan az olmalı ve aile üyeleri ile birlikte yaşam durumunda diğer aile üyelerinin de yıllık geliri hesaba katılmaktadır	Aylık, 395,57 € ödenmektedir
Yurtdışında İkamet Eden ve Geri Dönen Vatandaşlara Sağlanan Yardım	İspanyol asıllı, İspanya doğumlu veya İspanyol kökenli olup; başka bir ülkede doğan bireylere en az 10 yıl İspanya’da ikamet etme şartına bağlı olarak yurtdışında ikamet eden vatandaşlara yönelik yardım sağlanmaktadır. Bunun yanında sosyal korumanın düşük olduğu bir ülkede yaşama şartı da aranmaktadır.	Ayda 392 € ödemektedir
	İspanya’da doğan veya İspanyol asıllı, 65 yaşın üzerinde ve sosyal koruma düzeyi bir ülkede yaşamış olan bireylere de geri dönen vatandaşlara sağlanan yardımlar sunulmaktadır	
	Ayrıca İspanyol kökenli olan ve başka bir ülkede doğmuş olan bireylere, bu süre içerisinde İspanyol vatandaşı kalanlara başvurudan önceki 8 yıl İspanya’da ikamet etme şartına bağlı olarak bu yardım sağlanmaktadır.	
	Yurt dışında ikamet eden İspanyol vatandaşlarına Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı’nın yıllık olarak belirlediği yardım miktarı kadar tutar ödenmektedir.	
Konut Yardımı	Katkısız emeklilik veya malullük aylığı sahibi olan bireylerin yaşadıkların evin kira olması halinde sağlanmaktadır. Ayrıca konut sahibi olmamalı ve konut sahibinin üçüncü dereceye kadar bir yakını olunmaması şartı aranmaktadır	Yardımanın miktarı yıllık olarak yasa ile belirlenir ve 2020 için miktar yılda 525 €’dur.
Sosyal Hizmetler IMSERSO (Yaşlılar ve Sosyal Hizmetler Enstitüsü) aracılığıyla yürütülen yardımlar mevcuttur.		
Yaşlılar İçin Evler: Gündüz ve gece bakım merkezleri		
Evde Bakım: Kişisel destek, temizlik hizmetleri ve eve yemek servisleri gibi hizmetleri içerir.		
Hidroterapi: Reçetesi olan bireylerin bu merkezlerde tedavisi için gerekli olan ek hizmet verilir.		
Tatiller: Yaşlılar için sıcak iklime sahip olan turistik bölgelere geziler gerçekleştirilir.		
Zihinsel ve Engelli Bireyler İçin Merkezler: Bireylerin hayatlarını kolaylaştırmak için gerekli tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini sağlar		

Kaynak: Avrupa Komisyonu, 2021

2. TÜRKİYE’NİN SOSYAL YARDIM MODELİ

2.1. TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1.1. 1920-1945 Dönemi

Cumhuriyetin ilk yıllarında savaştan bir çıkmış ülke olarak sosyal yardım ihtiyacı artmıştır. Bu sebeple, 1920 yılında Büyük Millet Meclisi kapsamında yer alan İcra Vekili Heyeti içerisinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına da yer verilmiştir (Çengelci, 1996:6). Aslında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı o dönemde Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti olarak kurulmuş, 1945 yılında bu ismi almıştır. Bu kurum başta sağlık hizmeti vermek amacıyla kurulmuş olsa da daha sonrasında savaşların etkisiyle sosyal yardım hizmeti sağlayıcısına dönüşmüştür. Yapılan yardımların birçoğu düzensiz olarak gerçekleştirilmiş olsa da TBMM çatısı altında olması, yardımlara kurumsal bir özellik kazandırmış ve sosyal yardım faaliyetinin devlet destekli olarak sağlanmasına imkân vermiştir (Baytal, 2009: 26-29).

1921 yılında ise bugünkü adı Çocuk Esirgeme Kurumu olan Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuş, Kurtuluş Savaşı’na katılmış anne ve babaların çocuklarının bakımlarını üstlenmek amacıyla hizmet vermiştir (Çağlar, 1973: 73). Daha sonrasında bu cemiyet, hizmet alanını genişletmiş, çocuk sağlığını birincil öncelik yaparak; sağlıklı bireylerin toplumda yer almasını amaç olarak görmüştür. Bu yüzden çocukların sağlık kontrollerinin aksatmadan yapılması, yoksul ailelere yapılan yardımların süreklilik göstermesi ve çocukların sağlıkları ve gelişimleri ile ilgili destek konusunda bilinçlendirilme yapılması; cemiyetin başlıca görevleri arasında olmuştur (Baytal, 2009: 103).

1930 yılında 1580 sayılı Belediye Yasası çıkarılmış, belediyelere sosyal yardım anlamında sorumluluklar verilmiş; yoksul, engelli, çocuk ve ihtiyaç sahibi bireylere yönelik uygulamaların belediyelerce yürütülmesi sağlanmıştır (Yıldırım, 2014:486). Bu yasanın 15. maddesinde belediyenin görevlerine yer verilmiştir. Bunlar;

- Kimsesiz çocuklara, düşkün olanlara, kazaya ve afete maruz kalanlara destek çıkmak,

- Kalacak yeri olmayanlara ve hayatlarını idama ettiremeyeceklere iş bulmak, çalışamayacak durumda olanları memleketine göndermek ve kimsesi olan kadınları korumak,
- Muhtaçlar için onların ihtiyaçlarının karşılanabildiği yerler inşa etmek ve idaresinden sorumlu olmak,
- İlgili kuruluşlarla koordine olmak, gençler ve engelli yetişkinler için mesleki kurslar yürüterek onları istihdama kazandırmaktır (Sezik, 2016:179).

2.1.2. 1945-1980 Dönemi

Türkiye’de sosyal yardımların çağdaş anlamda ele alınması, I. Ve II. Dünya Savaşlarının diğer ülkelerdeki yarattığı etki üzerine çıkan sosyal güvenlik önlemleriyle beraber olmuştur. Böylece sosyal yardım kavramı, gerekli adımların atıldığı, sosyal yardımlara duyulan ihtiyaçların giderek artmasıyla yasal bir nitelik kazanmaya başlamıştır (Akyıldız, 2020: 277).

Daha önceki dönemlerde, gönüllülük anlayışına bağlı olarak yapılan sosyal yardımlar; yardımların devamlılığı yönünden riskli, yoksulluk kavramının yapısal bir sorun olduğu anlayışından uzak ve yardımlara ulaşılabilirlik açısından yetersiz olmuştur. Türkiye’de gönüllülük anlayışına bağlı olarak yapılan sosyal yardımlar uzun bir süre etkin olmuş ve bu durumda sosyal yardım anlayışını hak temelli bir zemine kavuşmamıştır (Metin, 2011: 185-186).

1949 yılında çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili düzenlemeleri içeren 5387 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Yasaya göre korunmaya ihtiyacı olan çocukların barınma ve yurtlardan ayrıldıktan sonraki iş ve meslek hayatlarına atılımındaki sorumluluk temel olarak Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmiştir. Bu sorumluluğun verilmesi ile Bakanlığın sorumluluk alanı genişlemiştir. Ancak korunmaya ihtiyacı olan çocukların belirlenmesinde o dönemin şartlarında başta maddi sorunlar olmak üzere çeşitli aksaklıklarla karşılaşmış ve kanun 7 yıl yürürlükte kaldıktan sonra kaldırılmıştır (Korkmaz, 2019: 42).

1959 yılında, 7355 sayılı “Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun” çıkarılarak yapılacak olan uygulamalar, yasal bir niteliğe dayandırılmıştır

(Süleymanoğlu, 2016: 293). Ayrıca 1961 Anayasası'nın 41.maddesinde sosyal devlet kavramı " iktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir. İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla, milli tasarrufu arttırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak devletin ödevidir" şeklinde açıklanmıştır (Kantarıcı, 2003: 77).

Modern anlamdaki sosyal yardım uygulamalarına gelecek olursak; bunun ilk örneğini 65 Yaş Aylığı oluşturmaktadır. 1976 yılında 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması" Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. 65 yaş aylığının kaynağı kamu kaynaklı olup, modern anlamda ilk yasal sosyal yardım uygulamasıdır (Metin, 2011: 186-187).

2.1.3. 1980 ve Sonrası Dönem

1980 sonrası dönemle beraber dünyada baş gösteren yeni-liberal dalgalanma, Türkiye'yi de etkilemiş, gelir dağılımı açısından büyük farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu farklılıkların sonucunda ise sosyal yardıma ihtiyaç duyan bireyler artış göstermiş ve sosyal yardım alanındaki politikalar önem kazanmıştır. (Karagöl ve Dama, 2015: 15). Bunun yanında sosyal yardım uygulamalarının ivme kazanması, 1980'li yıllarda uygulanan politikalarla kırsal alanda yaşayan ve tarımla uğraşan nüfusun azalması sonucunda kentleşmeden de kaynaklanmaktadır. (Buğra, 2014). Değişen koşullarla beraber sosyal yardım uygulamaları, hayırseverlik anlayışından kamusal bir sorumluluk anlayışına doğru yönelerek sosyal bir hak niteliği kazanmıştır (Kutlu, 2015: 91). Sosyal yardımların hak temelli olması, kalıcı ve yaygın olan sosyal yardım uygulamalarının oluşarak hizmete sunulması anlamı taşımaktadır (Yuvalı, 2018: 399).

1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2828 sayılı "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu" çıkarılmış, sosyal hizmetlerin tek elde toplanması amaçlanmış, muhtaç olan bireylere parasal ve malzeme anlamında destek sağlanacak ve korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yapılacak olan hizmetler tek bir elden karşılanmıştır (Yolcuoğlu, 2009: 48).

Bu dönemde modern anlamda atılan bir adım ise sosyal yardımların hak temelli bir anlayış olarak benimsenmesini sağlayan 1986 yılında yürürlüğe giren “3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Kanunu” ’dur. Bu düzenleme ile sosyal güvencesi olmayan bireyler, belirli ölçüler içerisinde güvence kapsamına alınmaya çalışılmıştır (Metin, 2015: 188). 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Kanununda, sosyal yardım yapılmasına yönelik hukuksal çerçeve “*Bu kanunun amacı; fakru zaruret içinde muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’de kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir*” denilerek amaç belirtilmiştir.

Diğer bir uygulama ise 03.07.1992 tarih ve 3816 sayılı “*Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun*” ’dur. Bu kanun ile sosyal güvencesi olmayan vatandaşların yataklı tedavileri ile ayakta tedavileri ve ilaç masrafları devlet eliyle giderilerek güvence altına alınmıştır (Aca, 2018: 298).

2001 yılında Türkiye ekonomik kriz yaşamış ve bunun sonuçlarını derinden hissetmiştir. Bir başka deyişle, yaşanan bu krizle beraber yoksul kişi sayısını artmış ve toplumsal eşitsizliği de beraberinde getirmiştir. Yaşanan olumsuzluklar neticesinde sosyal yardımlarda iş birliğinin sağlanması, reformların yapılması zorunluluk haline gelmiş ve Türkiye hem sosyal hem de ekonomik anlamda 2000’li yıllardan sonra gelişme göstermiştir. Yaşanan gelişmeler arasında; var olan sosyal yardım sisteminin değişen hayat şartlarındaki sorunlara çözüm olabilmesi ve kaynakların etkin bir şekilde kullanılabilmesi için yapılan çalışmaların hız kazanması sayılabilir (Karagöl ve Dama, 2015: 16-17).

28 Kasım 2001 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Dünya Bankası arasında imzalanan anlaşmanın sonucunda uygulanmaya konulmuştur. Bu anlaşma çerçevesinde Dünya Bankası 500 milyon ABD doları ve Türkiye’den ise 134 milyon ABD doları olmak üzere toplam 634 milyon ABD doları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu’na kaynak aktarılmıştır (Esenyel, 2009: 43). SRAP’ın amacı, ekonomik krizin yarattığı yoksullukla

mücadele etmek için politikaların uygulanması ve bu politikaları uygulayan kamu kurumlarının etkinliklerinin artırılmasıdır. SRAP, Hızlı Yardım, Şartlı Nakit Transferi, Yerel Girişimler ve Kurumsal Gelişim bileşenlerinden oluşmaktadır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007:30).

- Hızlı Yardım Bileşeni: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yoksul ailelerin ihtiyaçlarına yönelik yardımları kapsar. Bu yardımlar, eğitime katkı yardımı, sağlık yardımı yakacak ve gıda yardımlarıdır (Zabcı, 2003:233).
- Şartlı Nakit Transferi: Bu yardımın amacı, Türkiye'deki en yoksul %6'lık dilimine giren kesimin düzenli olarak eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanmasını sağlamaktır.
- Yerel Girişimler: Yoksul kesimin istihdama katılımlarını arttırmak ve bu bireylerin hayatlarını idame ettirecek düzeyde sürekli işlerde çalışması ya da mevcut iş becerilerini geliştirmek amacıyla istihdam sağlayıcı ve gelir getirici proje destekleridir.
- Kurumsal Gelişim: Yoksullara yönelik program yürüten kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliğinin artırılmasıdır (Esenyel, 2009: 44).

Yardımlar, 31 Mart 2007 tarihine kadar Dünya Bankası'ndan alınan kredilerle yürütülmüştür. Bu tarihten sonra ise Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve Sosyal Dayanışma Teşvik Fonu kaynaklarıyla yürütülmeye başlanmıştır (Esenyel, 2009: 46).

Diğer yandan sosyal yardımların yoksullukla mücadele etmesi amacıyla ve yeni izlenecek yolların belirlenmesi için ihtiyaç olan yeni bir çözüm arayışına gidilmiştir. Bu ihtiyaca cevap verebilmek için 2004 tarihinde 5263 sayılı kanun çıkartılarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Türkoğlu, 2013: 287).

2010 yılında Yeşil Kart Uygulaması doğrultusunda yaklaşık olarak 9,6 milyon kişiye destek verilmiştir (Coşkun vd., 2011: 137). Bu uygulama 2012 yılında genel sağlık sigortası uygulamasının başlamasıyla sona ermiştir. Genel Sağlık Sigortası,

sigortacılık mantığı kapsamında olup, bireylerden prim alınmaya başlanmış ve vatandaş sıfatını taşıyan herkesin hiçbir koşul aranmaksızın sağlık güvencesi kapsamına alınmasıdır (Karagöl ve Dama, 2015: 16).

Toplumun önemli bir kesimini oluşturan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, yoksullar için bakanlık düzeyinde bir temsiline olmaması ciddi bir eksiklik olarak algılanmış ve bu eksikliği gidermek amacıyla 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Muhtaç bireylere yardım sağlanması amacıyla da farklı birimler tek elden yürütülebilmek için tek çatı altında toplanmaya başlamıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal devlet anlayışla hareket ederek hak temelli hizmet anlayışını benimsemiştir. (Karagöl ve Dama, 2015: 16-17).

Ancak 09 Temmuz 2018'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı yeni Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birleştirilmiştir. Yeni ismi Çalışma Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı olmuştur. Daha sonra ise 4 Ağustos 2018 tarihinde resmi gazetede yayımlanan kararname ile bakanlığın ismi Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. 21 Nisan 2021 tarihinde ise Bakanlıklar değişmiş, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur.

Türkiye'deki sosyal yardımlar, sosyal sorunların meydana gelmesinden sonra kendini göstererek tedavi ve rehabilite edici özellik kazanmaktadır. Bu durumda çözümler kalıcı değil geçici bir nitelik kazanmaktadır. Türkiye'nin sosyal yardım uygulamalarına bakıldığında, Güney Avrupa refah rejimine benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır (Yıldırım ve Şahin, 2019: 2540). Çünkü bu rejimin temelinde aile vardır ve Türkiye'ye bakıldığında, 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının aile unsuruna vurgu yapması, Türkiye'deki ilişkilerin aile temeli üzerine kurulması, sosyal refahın sağlanmasında öncü bir kurum olarak görülmesi bu rejim içerisinde yer alması durumunu somutlaştırmaktadır (Taşçı, 2013: 12).

Ayrıca sosyal politika uygulamalarında ülkelerin sanayileşme süreci etkili olmakta, ekonomik gelişmişlikleri sosyal harcamalara etki etmektedir. Bu durumda Türkiye geç sanayileşmiş bir ülke konumunda olduğu için Güney Avrupa ülkeleri gibi

sosyal politikalarda kurumsal olmayan ve zorunluluk esası gerektirmeyen gönüllülük esasına dayalı uygulamalar yaygındır (Tiyek ve Yertüm, 2016: 43).

2.2. TÜRKİYE'DE SOSYAL YARDIMLARIN ÖZELLİKLERİ

Sosyal yardımlardan faydalanabilmenin ilk şartını muhtaç olma durumu oluşturmaktadır. Sosyal yardımlar çerçevesinden muhtaçlık, bireylerin bulunduğu çevrede gerekli olan asgari ihtiyaçlarını karşılayamaması ve asgari düzeydeki yaşam standardının gerektirdiği temel kaynaklara ulaşamama ve bu ihtiyaçlar için yeterli gelire sahip olamamaktır. Kısacası, bireylerin kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin geçimini sağlayamamasıdır (Kobak, 2006: 63).

Sosyal yardımların verilmesindeki karar süreci, devlet açısından belirli bir muhtaçlık kriteri ve ihtiyaç olma haline dayanırken, bireyler açısından ise yoksulluğunu ispat etme çabası yardımlardan faydalanabilmeyi geçerli hale getirmektedir (Kutlu, 2015:325). Sosyal yardımlardan faydalanabilecek bireylerin puanlama formülü ile objektif ölçütlere göre belirlenmeye çalışılarak, haksız olarak faydalanabilmenin önünü kesme hedeflenmektedir. Bu projede, her türlü sosyal yardımlardan faydalanabilmenin kriterleri belirlenmiş, sosyal yardımları hak eden bireylerin faydalanma kriterlerinin çerçevesi çizilmiştir (Arıöz Bozkuş, 2009: 72). İhtiyaç sahibi bireylerin uygunluğun belirlenmesi ise iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamayı Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) üzerinden yapılan inceleme oluşturmaktadır. İkinci aşama ise bireylerin yaşadığı çevrede yapılan sosyal incelemedir (Topuz ve Özkan, 2017: 173).

SOYBİS üzerinden başvuru sahiplerinin sosyal güvenlik durumları, adres bilgileri, nüfus kayıt örnekleri, taşınmaz mülkleri, İŞKUR kaydının olup olmadığı, işsizlik ödeneği ya da hali hazırda sosyal yardım alıp almadığına dair bilgiler sorgulanarak zamandan tasarruf edilmektedir (Haspolatlı, 2014: 14).

Sosyal incelemede hane ve çevre incelemesi yapılmaktadır. Hane incelemesi, hanede yaşayan bireylerin ve konutun durumuna ilişkin beyanlar kontrol edilir ve merkezi sorgulamadan ulaşılamayan bilgiler araştırılır. Çevre incelemesinde ise bireylerin sosyal çevresinden muhtarlık, okul gibi bilgi kaynaklarından bireylerin sosyal durumuna yönelik araştırma yapılmaktadır. Hane ve çevre incelemesi sonucunda,

hanenin muhtaçlık durumuna yönelik bir rapor hazırlanır ve sisteme kaydedilir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Raporu, 2017: 34-35).²

2.3. MEVCUT SOSYAL YARDIM PROGRAMLARI

Türkiye'de sosyal yardıma ihtiyacı olan bireylerin, bu ihtiyacının giderilmesi anayasal bir hak olarak düzenlenmiştir. Anayasanın 2. maddesinde devletin sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilerek, Anayasanın 5. maddesinde ise “...kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak..., insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” ibaresi yer almaktadır. Yine Anayasanın 60. maddesinde “herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu” belirtilmiştir (Zengin vd., 2012: 136). Türkiye’de sosyal yardımlarla ilgili oluşturulmuş olan kurum ve kuruluşlar vardır. Bu kurum ve kuruluşlar aracılığıyla sosyal yardımlar sunulmaktadır (Erkul ve Morkoç, 2012: 74-75).

2.3.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, bugünkü adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bakanlık, Türkiye’de yoksul ve muhtaç bireylerin ihtiyaç duyduğu sosyal yardım programlarını en kapsamlı ve en yaygın bir şekilde yürütmektedir (Işık Erol, 2014:150). Sosyal yardımların yürütülmesi 1986 yılında yürürlüğe giren 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” ile oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu (SYDTF) ile yürütmektedir (Bal, 2018: 11). Bu hukuki dayanak ile herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayan ve yardıma ihtiyacı bulunan bireylerin güvence alınması istenmiştir (Yiğit, 2011: 39).

² İkinci aşama olan sosyal incelemede; sosyal yardım başvurusunda bulunan bireylerin sosyal ve ekonomik seviyelerinin belirlenmesinde bireylerin kendileri ve yakın çevresinde bulunan kişiler ile yapılacak incelemeler ve görüşmeler önem teşkil etmekte; bu araştırmaların uzman kişilerce yürütülmesi gerekmektedir. Aksi halde, sosyal yardımlardan faydalanabilmek adına başvuru yapanlar içerisinde; bazı nedenlerden kaynaklanan ani yoksullaşma hali, eğitim durumu yüksek olma, yaşadığı konumun iyi olma hali olabileceğinden dolayı, uzman kişilere gereksinim vardır (Yılmaz, 2006:198).

Fonun gelirlerini ise, “*Kanun ve Kararnamelerle kurulu bulunan veya kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulu kararıyla %10'a kadar aktarılacak miktarlar*;

- “*Gelir ve kurumlar vergisi tahsilat toplamının %2,8'i,*
- *Trafik para cezalarının %50'si,*
- *RTÜK gelirlerinin %15'i,*
- *Bütçeye konulacak ödenekler,*
- *Her nevi bağış ve yardımlar ve diğer gelirler”* oluşturmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Fonun kaynakları, fonun aldığı kararlar çerçevesinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çatısı altında bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla kullanılmaktadır (Işık Erol, 2014: 150). Her il ve ilçede kurulmuş olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri çerçevesinde faaliyet göstermek ve çalışma yapmak amacıyla görevini sürdürmektedir. Bu vakıflar, ihtiyacı olan bireylerin yaşam seviyelerini yükseltmek için ayni ve nakdi yardımlar şeklinde yapılmaktadır (Yılmaz ve Akyüz, 2018: 856). SYDV aracılığıyla yoksullukla mücadele etme amaçlanmış, muhtaç bireylerin karşılaşılabileceği ekonomik ve sosyal risklerin önüne geçilmek istenmiştir (Yatkın, 2019: 108).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sosyal yardım programları aşağıda başlıklar halindedir;

- Aile Yardımları
- Barınma-Gıda Yardımları
- Eğitim Yardımları
- Sağlık Yardımları
- Yaşlı ve Engelli Yardımlarıdır.

2.3.1.1. Aile Yardımları

Aile bütünlüğünün korunması ve aile refahının artırılmasını hedefleyen yardımların bütünüdür ve nakdi transferlerden oluşur.

2021 yılında Türkiye’de uygulanmakta olan aile yardımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 9: Türkiye’de Aile Yardımları

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Faydalanan Bireyler	Yardım Miktarı
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım	Sosyal güvencesi olmayan ihtiyaç sahibi resmi nikâhlı eşini kaybetmiş kadınlara yapılan nakdi yardımlardır.	Eşi vefat etmiş kadınlar	Eşi vefat etmiş kadınlar	325 TL, ödemeler her ay için hesaplanır ve iki ayda bir ödenir.
Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	Yakını askerde olan, sosyal güvencesi olmayan, ihtiyacı olan bireylerin desteklenmesine yönelik yardımlardır.	Evli ise eşi, değilse ailesi	Evli ise eşi, değilse ailesi	400 TL, ödemeler her ay için hesaplanır ve iki ayda bir ödenir.
Öksüz ve Yetim Yardımları	Annesi veya babası ya da her ikisi de vefat eden muhtaç çocuklara yapılan yardımlardır.	Anne vefat etmiş ise baba, baba vefat etmiş ise anne ya da her ikisinin vefatı durumunda çocuğa bakan birey	Ebeveynini kaybetmiş çocuklar	150 TL, ödemeler her ay için hesaplanır ve iki ayda bir ödenir.
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	Babası askerde olan yardıma muhtaç çocuklara yapılan yardımdır.	Muhtaç asker ailelerine yönelik düzenli nakdi yardımdan yararlanan asker eşi	Babası askerde olan ihtiyaç sahibi çocuklar	150 TL, ödemeler her ay için hesaplanır ve iki ayda bir ödenir.
Doğum Yardımı	15.05.2015 tarihinde ve sonrasında gerçekleşen canlı doğumları kapsamaktadır.	Anne veya anne adına baba	Yurt içinde ve dışında belirtilen tarihte gerçekleşen canlı doğum sahibi Türk vatandaşları ve Mavi kart sahipleri	İlk çocuk için 300 TL İkinci çocuk için 400 TL Üçüncü ve daha sonrası için 600 TL olup, ödemeler tek seferliktir.
Çoklu Doğum Yardımı	Çoklu doğumla dünyaya gelen 0-2 yaş aralığındaki ihtiyaç sahibi hanelere yönelik beslenme ve bakım ihtiyaçlarının	Anne veya baba ya da kanuni temsilci	Hane içinde kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 1/3’ünden (852,53 TL) az olan haneler	150 TL, ödemeler her ay için hesaplanır ve iki ayda bir ödenir.

	giderilmesine yöneliktir.			
Terör Zararı Yardımları	Terör olaylarından etkilenen muhtaç durumda bulunan kişilerin acil gıda, giyim, yol, eğitim ve barınma gibi ihtiyaçları kapsamında yapılan yardımlardır	18 yaş üstü aile bireyi	İkamet ettiği yerde terör olaylarından etkilenen bireyler ile terör olaylarından dolayı göç etmek zorunda kalan bireyler	Hane başı 1.200 TL
Afet/Acil Durum Yardımları	Deprem, sel, yangın gibi afetlerden zarar gören bireylere barınma, gıda, giyim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Deprem, yangın, sel ve heyelan vb. durumlarda afetin ilk bir ayı için, muhtaçlık koşulu aranmaksızın, afetten etkilenen bireylerin temel ihtiyaçları karşılanır.	Afetin/Acil duruma göre oluşan ihtiyaçlar değerlendirilerek müteveli heyeti tarafından belirlenir.
İşe Yönlendirme Yardımı	Sosyal yardım programlarından yararlanan hanelerde yaşayanlar arasından; 18-55 yaş arasında olup çalışabilir olarak değerlendirilen İŞKUR'a bildirilen yararlanıcılar	İŞKUR tarafından iş görüşmesine yönlendirilen sosyal yardım yararlanıcısı	İşe yönlendirildiği bildiren yararlanıcılar, bildirim tarihinden itibaren 30 gün içinde yararlanır.	1 yıl içinde maksimum 3 defa verilir ve aylık net asgari ücretin %10'u kadardır.
İşe Başlama Yardımı	Sosyal yardım programlarından yararlanan hanelerde yaşayanlar arasından; 18-55 yaş arasında olup çalışabilir olarak değerlendirilen İŞKUR'a bildirilen yararlanıcılardan sosyal güvenceli bir işe başlayanlar	Sosyal güvenceli işe başlayanlar	Sosyal Güvenlik Kurumu kayıtlarında işe başlamış görünen yararlanıcılar 60 gün içerisinde yararlanabilir.	Brüt asgari ücretin 1/3'ü kadardır ve bir defalığına verilir.
Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar	Şehit yakınları ve gazilere muhtaçlık durumuna bakılmaksızın temel ihtiyaçların karşılanması için yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü şehit yakını ya da gazi	Şehit yakınları ve gaziler	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından belirlenir.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021

2.3.1.2. Barınma-Gıda Yardımları

Barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çeken yoksul bireylerin desteklenmesine yönelik yardımlardır. Yardımlar aynı ve nakdi olarak sağlanmaktadır.

2021 yılında Türkiye’de uygulanmakta olan barınma ve gıda yardımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 10: Barınma ve Gıda Yardımları

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Faydalanan Bireyler	Yardım Miktarı
Gıda Yardımları	İhtiyaç sahibi ailelerin gıda gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak Ramazan ayı ve Kurban Bayramı öncesinde ve yıl boyunca yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Sosyal güvencesi olmayan ihtiyaç sahibi aileler ile sosyal güvencesi olan ancak kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 1/3’ünden az olan haneler	Ramazan ayı ve Kurban Bayramı öncesinde ve yıl boyunca yapılabilmektedir.
Aşevleri	İşsizliğin ve yoksulluğun belirgin olarak yaşandığı yerlerde, yaşlı, engelli, kimsesiz ve muhtaç vatandaşlarımıza günlük sıcak yemek verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	18 yaş üstü aile bireyi	Günlük sıcak yemek şeklinde verilmektedir
Barınma Yardımları	Oturulmayacak kadar eski, bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan ihtiyaç sahibi bireyleri bakım-onarım, ev, prefabrik ev yapımı yardımı ve afet kapsamında ev eşyası alımı için yapılan aynı ve nakdi yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Hane içinde kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 1/3’ünden az olması ile birlikte engellilik, yaşlılık, tek ebeveynli aile olmak gibi özel şartları taşımak ve ev onarımı ya da ev yapılacak arsanın tam hisseli tapusuna sahip olmak	Ev onarımlarında 20.000 TL
				Prefabrik ev yapımlarında 30.000 TL
				Beton ev yapımlarında 40.000 TL
Sosyal Konut Projesi	Sosyal güvencesi olmayan, ihtiyaç sahibi vatandaşlara Toplu Konut İdaresi aracılığıyla ev yapımını kapsar.	Yeni başvuru alınmamaktadır.	Geri ödemeli olarak sosyal konut verilir.	Geri ödemeler 1+1 konutlar için ayda 100 TL
				2+1 konutlar için 130 TL
				270 ayda tamamlanır.
Yakacak Yardımları	İhtiyaç sahibi ailelere bedelsiz	18 yaş üstü aile bireyi	Sosyal güvencesi olmayan ihtiyaç	Bölgenin iklim koşullarına ve

	olarak kömür dağıtılır.		sahibi aileler ile sosyal güvencesi olan ancak kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 1/3'ünden az olan haneler	geçmiş yıllara ait dağıtım miktarlarına göre değişmektedir.
Elektrik Tüketim Desteği	Sosyal yardımlardan düzenli faydalanan ihtiyaç sahibi haneleri kapsamaktadır.	Başvuru yapılmaksızın hak sahiplerinin Kimlik Kartı ve elektrik faturası ile birlikte PTT'ye gitmeleri yeterlidir.	Düzenli sosyal yardım almaya hak kazanmış haneler yararlanmaktadır.	1-2 kişilik hanelere aylık 75 kWh,
				3 kişiliğe 100 kWh,
				4 kişilik hanelere 125 kWh,
				5 kişilik ve daha fazla haneler için 150 kWh karşılığı aylık ödenir.
Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı	SUY, AB tarafından finanse edilen ve BM Dünya Gıda Programı, Türk Kızılayı ve Bakanlık arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır.	Hane bireyi	Geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden ve muhtaçlık, hanede sosyal güvence olmaması ve demografik kriterlerden en az birine uyması şartlarını sağlayan 99 ile başlayan kimlik numarasına sahip Suriyeliler ve diğer tüm yabancılar faydalanabilmektedir.	Aylık 155 TL

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021

2.3.1.3. Eğitim Yardımları

Öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmeleri sağlanan ayni ve nakdi yardımlardır.

2021 yılında Türkiye'de uygulanmakta olan eğitim yardımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 11: Türkiye'de Eğitim Yardımları

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Faydalanan Bireyler	Yardım Miktarı
Eğitim Materyali Yardımı	İhtiyaç sahibi ailelere kırtasiye, önlük vb. temel okul ihtiyaçları yapılmaktadır.	18 yaş üstü aile bireyi	İlk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan sosyal güvencesi bulunmayan ve sosyal güvencesi olan hane içinde kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 1/3'ünden az olan aileler	Eğitim ve öğretim dönemi başında yapılır.
Şartlı Eğitim Yardımı	Sosyal güvencesi olmayan, yardıma muhtaç ailelerin, çocuklarını okula göndermesi şartıyla ve okul dönemi içinde en fazla 4 günden fazla devamsızlık yapmamaları durumunda yapılan yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	İlk ve orta öğrenim çağında çocuğu bulunan aileler	Ödemeler her ay için hesaplanıp 2 ayda bir yapılmaktadır.
				İlköğretim kız öğrenci için aylık 50 TL Ortaöğretim kız öğrenci aylık 75 TL
				İlköğretim erkek öğrenci için aylık 45 TL Ortaöğretim erkek öğrenci aylık 55 TL
Öğrenci Taşıma, Barınma ve Yemek Yardımı	İlk ve orta öğrenim öğrencilerinin ulaşım barınma ve yemek ihtiyaçlarına yönelik yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Sosyal güvencesi bulunmayan haneler ve sosyal güvencesi olan ancak hane içinde kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 1/3'ünden az olan aileler	Her iki eğitim döneminde de yapılır.
Yurt Yapımı	Ortaöğretimde okuyan öğrencilere yönelik yurt ihtiyacı olan bölgelerde 100,200,300 kapasiteli yurtlar yapılmaktadır.	SYD Vakıfları	Yardıma muhtaç öğrenciler	Projeye göre ödeme miktarları değişmektedir.
Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı	Yabancılara yönelik ŞEY, AB tarafından finanse edilen ve BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türk Kızılayı, Kızılay Hizmet	Başvurular SYDV' ler ve seçili il/ilçelerde kurulmuş olan Kızılay Hizmet	Geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden, muhtaç, hanede sosyal güvence olmayan ve okulun açık olduğu dönemlerde 1 ayda 4 günden fazla (%80)	Anasınıfı ile 8. Sınıf öğrencileri için; kız aylık 50 TL, erkek öğrencilere 45 TL

	MEB ve Bakanlık arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır.	Merkezleri aracılığıyla alınmaktadır.	devamsızlık yapmayan, MEB'de ve geçici eğitim merkezlerinde okuyan Suriyeliler ve diğer tüm yabancı çocuklar faydalanabilmektedir.	9. ile 12. sınıflar arası öğrenciler için; kız öğrencilere 75 TL, erkek öğrencilere 55 TL ödeme yapılmaktadır. (2 ayda bir ödenir)
Yükseköğrenim Öğrencilerine Yönelik Yardımlar	Üniversitede eğitim gören öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik düzenli olmayan ayni ve nakdi yardımlardır.	18 yaş üstü aile bireyi	Sosyal güvencesi bulunmayan ihtiyaç sahibi haneler ve sosyal güvencesi olan ancak hane içinde kişi başına düşen gelirin net asgari ücretin 1/3'ünden az olan haneler	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından belirlenir
Muhtelif Eğitim Yardımları	Öğrencilerin ortaöğretim ve yükseköğretim sınavlarına yönelik materyallerinin sağlanmasına yönelik yardımdır.	18 yaş üstü aile bireyi	İhtiyaca göre belirlenir.	Her eğitim-öğretim dönemi başında ve ihtiyaç olan dönemlerde yapılır.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021

2.3.1.4. Sağlık Yardımları

Sağlık güvencesinden yoksun bireyleri ve kronik rahatsızlığı olanları kapsamına alan nakdi yardımlardır.

2021 yılında Türkiye'de uygulanmakta olan sağlık yardımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 12: Türkiye'de Sağlık Yardımları

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Faydalanan Bireyler	Yardım Miktarı
Şartlı Sağlık Yardımı (Sağlık ve Gebelik)	Sosyal güvencesi olmayan yardıma muhtaç bulunan ailelerin, çocuklarını sağlık kontrolüne götürmeleri, anne adaylarının ise hamilelik boyunca sağlık kontrolüne gitmeleri ve doğumlarını hastanede yapmaları şartıyla yardım verilmektedir.	18 yaş üstü aile bireyi	0-6 yaş arası çocuklar ve hamileler	Doğumun hastanede yapılması halinde bir seferlik 100 TL,
				Şartlı lohusalık için doğumu takip eden ilk 2 ay süresince aylık 45 TL,
				Gebelik döneminde aylık 45 TL (2 ayda bir ödeme yapılır)
Genel Sağlık Sigortası Prim Ödemeleri	Sosyal güvencesi olmayan tüm vatandaşlar	Hane Bireyi	Sağlık güvenceden yoksun aile bireyleri	GSS primi her ay devlet tarafından ödenir.(107,33TL).
Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemesi	Genel sağlık sigortalısı sayılanlar ile bu bireylerin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin hastane, ilaç, reçete, optik katılım payı muhteviyatında ödemiş oldukları tutarın iadesini kapsamaktadır.	Genel sağlık sigortalısı sayılanlar ile bu bireylerin bakmakla yükümlü olduğu kişiler	Katılım payı ödemesi yapanlar	Kapsamdaki kişilerin hastane, ilaç, reçete, optik masraflarını ödedikleri ve SYD Vakıfları tarafından söz konusu kişilere ödenen katılım payı toplam tutarı kadardır.
Kronik Hastalara Yönelik Yardım Programı	Tüberküloz ve SSPE hastalığı nedeniyle psiko-sosyal ve mali kayıp yaşayan hastalar için geliştirilmiş düzenli nakdi yardım programıdır.	Tüberküloz veya SSPE hastası olan kişi veya hastaya bakmakla yükümlü kişi	Mütevelli Heyeti tarafından onaylanan ve Halk Sağlığı Yönetim Sisteminden hastalık bilgileri alınan kişiler	Aylık 1.658,13 TL
Kronik Hastalığı Nedeniyle Cihaza Bağımlı Olan Hastalara Elektrik Fatura Bedeli ve Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği	3294 sayılı Kanun kapsamında muhtaç olduğu tespit edilen, 2828 sayılı Evde Bakım Yardımı almayan, kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı olan hastaların yaşadığı haneler	Hastaların evden çıkamayacak durumda olması halinde vekili, vasisi veya velisi tarafından başvuru yapılabileceği gibi bu kişilerin bulunmaması halinde hastanın hanesinde Vakıf personeli tarafından da başvuru alınabilir.	Kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı şekilde hayatını sürdürmek durumunda kalan kişiler	Elektrik tüketim düzeyine göre düzeyine göre aylık 200 TL'ye kadar yardım yapılmaktadır.

Kaynak: Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı,2021

2.3.1.5. Yaşlı ve Engelli Yardımları

Güvencesi olmayan yaşlı bireylere ve belirli bir oranın üzerinde engelli raporu olan yoksul bireylere yapılan ayni ve nakdi yardımlardır.

2021 yılında Türkiye’de uygulanmakta olan yaşlı ve engelli yardımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 13: Türkiye’de Yaşlı ve Engelli Yardımları

Yardım Programı	Kapsamı	Başvuran	Faydalanan Bireyler	Yardım Miktarı
Yaşlılık Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve kendisi ile eşinin ortalama geliri net asgari ücretin 1/3’ünden az olan 65 yaş üstü bireylere yapılmaktadır.	65 yaş üstü kişiler ile bu kişilerin vasi veya vekili	65 yaş üstü vatandaşlar	01.01.2021/30.06.2021 dönemi için aylık 763,67 TL
Engelli Aylığı	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3’ünden az olan bireylere yapılmaktadır.	18 yaş üstü engelli kişiler ile bu kişilerin vasi veya vekili	%40 ve üstü engelli raporu olan bireyler	01.01.2021/30.06.2021 dönemi için
				%40-%69 arası engelliler için aylık 609,61 TL, %70 ve üzeri engelliler için aylık 914,41 TL.
Engelli Yakımı Aylığı (18 Yaşından küçük engelliler)	Sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri net asgari ücretin 1/3’ünden az olan bireylere yapılmaktadır.	%40 ve üzerin engelli raporu olan bireylerin, 18 yaş üstü aile bireyi	Engelli yakınları	01.01.2021/30.06.2021 dönemi için aylık 609,61 TL
Yaşlı ve Engelli Bakım Projeleri (Vefa Projeleri)	Yaşlı ve engelli bireylerin ev temizliği ve kişisel bakım ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik sağlanmış bir sosyal hizmet projesidir.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	Projeye yönelik ilke kararları çerçevesince belirlenmektedir.	1 yıl içerisinde 4 dilim olarak yapılır.
Engelli İhtiyaç Yardımları	İhtiyaç sahibi engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlamak amacıyla araç ve gereçlerin karşılanması sağlanır.	18 yaş üstü aile bireyi	Engelli bireyler	İhtiyaca göre belirlenir.

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,2021

2.3.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM)

Yardımlaşma ve dayanışma temelinde oluşturulan ve bu politikanın uzantısı olan VGM, yardıma ihtiyacı olan bireylerin sosyo-ekonomik durumlarına iyileştirilmesine yönelik yardımlar yapmaktadır (Karaçay ve Varol: 2015:118).

VGM'nin Hayır Hizmetleri ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı'nın görevleri; “ *Vakfiyelerde yer alan hayır şart ve hizmetleri yerine getirmek, hayrat taşınmaz malların tahsis işlemlerini yürütmek, vakfiyelerde yazılı hayır şart ve hizmetleri yerine getirmek üzere her seviyeden eğitim-öğretim tesisleri, öğrenci yurtları sağlık ve sosyal yardım kurumları, aşevleri gibi tesisler açmak, yönetimini sağlamak, öğrencilere eğitim yardımı yapmak, ihtiyaç sahibi insanlara sosyal yardımlarda bulunmak, muhtaç ve engellilere aylık bağlamak, sosyal yardım hizmeti veren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak sosyal politikalar ve sosyal yardım projeleri üretmek ve yürütmektir*” (Vakıflar Kanunu, 2008).

Tablo 14: Türkiye’de Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Yardımları

Muhtaç Aylığı	<ul style="list-style-type: none">• Annesi ya da babası olmayan muhtaç çocuklar ile % 40 ve üzeri engelli olan muhtaç bireylere yapılır.• Bireylerin herhangi bir sosyal güvencesinin olmaması, aylığı veya gelirinin olmaması, mahkeme kararı ya da kanunla bakım altına alınmış olmaması, gelir getirici taşınır ve taşınmaz malının olmaması, olması halinde ise ortalama aylık gelirin Vakıflar Yönetmeliği ile belirlenen muhtaç aylığını geçmemesi gerekmektedir.• 2020 yılında 2195 yetim ve 2403 engelli olmak üzere toplam 4598 kişiye ilk altı ay 914,49 TL, ikinci altı ay ise 967,07 TL ödenmiştir.
Kuru Gıda ve Sıcak Yemek Hizmeti	<ul style="list-style-type: none">• Sıcak yemek ve kuru gıda verilecek muhtaç bireylerin sayısı belirlenerek bu yardımların dağıtımı için gerekli yerlere aşevleri açılmaktadır.• Sosyal güvencesi olmayanlar veya geliri net asgari ücretten fazla olmayan bireyler ile 65 Aylığı alan bireyler faydalanabilmektedir.• 2020 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne 5.000 koli ve Bosna Hersek’e 9.000 koli olmak üzere toplam 14.000 koli kuru gıda paketi gönderilmiştir.
Burs Hizmetleri	<ul style="list-style-type: none">• Maddi durumu yetersiz olan ailelerin ilkökul, ortaokul, lise ve yükseköğrenim çağındaki çocuklarına yapılan yardımdır.• Yükseköğrenim bursu için ayrılmış kontenjanın % 10’u Türkiye’deki üniversitelerde eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilere verilmektedir.• 2020 yılında ilkökul, ortaokul, liselerde okuyan toplam 14.788 öğrenciye 9 ay süreyle aylık 75 TL, 5279 yükseköğrenim öğrencisine 8 ay süreyle aylık 300 TL burs verilmiştir. 592 yabancı uyruklu yükseköğrenim öğrencilerine 8 ay süreyle aylık 600 TL burs verilmiştir.
Yabancı Uyruklu Fakir ve Garip Hastaların Tedavi	<ul style="list-style-type: none">• Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce Yabancı Uyruklu Fakir ve Garip Hastaların Tedavi Ettirilmesi kapsamında Kosova Cumhuriyeti İslam Birliği Başkanlığı, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İslam Dini Birliği Başkanlığı

Ettirilmesi	<p>ve Bosna-Hersek İslam Birliği Başkanlığı Saraybosna Vakıflar Müdürlüğü ile protokoller imzalanmıştır. Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi ile Genel Müdürlüğü arasında bu kapsamdaki hastaların tedavi ettirilmesi hususunda ayrıca bir protokol imzalanmıştır.</p> <ul style="list-style-type: none">• Bu çerçevede, daha önce protokol kapsamına alınmış ve ilk tedavisi tamamlanmış Kosovalı hastalardan 15, Kuzey Makedonyalı hastalardan 6 ve Yunanistanlı hastalardan 1 defa olmak üzere toplam 22 defa ilk tedavi sonrası kontrol işlemleri için, hasta ve refakatçilerinin Türkiye'ye getirilerek Bezm-i Alem Hastanesinde kontrollerinin tamamlanması ve yeniden ülkelerine gönderilmesi sağlanmıştır. Mart ayında Covid-19 salgını nedeniyle bu hizmet askıya alınmış ve 2020 yılında ilk defa protokol kapsamına hiç hasta alınmamıştır.
-------------	---

Kaynak: VGM Faaliyet Raporu, 2021: 25-53.

2.3.3. Yerel Yönetimler/Belediyeler

Yerel yönetimler, devlet tarafından sağlanan ve desteklenen sosyal yardım hizmetlerini kendi idaresinde bulunduğu; ihtiyacı olan bireylere kendi faaliyetleri ölçüsünde sağlamakla görevlidir (Ersöz, 2005: 761). Belediyelerin yapmakla olduğu görevler, sosyal politikanın gelişimine katkı sağlamakta, belediye içerisindeki halkın sosyal refaha kavuşmasında bir araç olmakta ve yerel düzeyde kalkınmayı gerçekleştirmektedir (Sezik, 2016: 174).

Türkiye’de belediyeler, 1990’lı yıllardan itibaren yardıma muhtaç bireylerin ihtiyaçlarına yönelik yardımlar görevini yerine getirmektedir. 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu bunu destekler niteliktedir. Kanun belediyelerin, *“hizmetlerini özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemlerle sunmak zorunda”* olması ifadesi yer almaktadır (Güneş, 2008: 42-43).

Günümüzde belediyelerin yaptığı sosyal yardımlar; nakdi yardımlar yapmak, yakacak yardımında bulunmak, barınma, gıda gibi ihtiyaçlarda destek sağlamak, sağlık hizmetlerini ücretsiz olarak sunmak, aşevleri kurmak ve yemek dağıtımında bulunmak, öğrencilere, okul malzemesi yardımı yapmak şeklindedir (Gündüz, 2013: 74).

2.3.4. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

STK’lar sosyal sorunlar karşısında mücadele yöntemi olarak kullanılan sosyal yardımların dağıtılmasında önemli rol oynamaktadır (Atatanır, 2016:113). Sivil toplum kuruluşları, kar amacı taşımayan, gönüllülük anlayışına bağlı, bağımsız ve sosyal

sorunları odak noktasına alan toplumsal hayatın birer parçasına haline gelmiştir (Demir, 2014: 348).

2004 yılında çıkarılan 5253 sayılı Kanununa göre dernek, *“Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarıdır”* (Dernekler Kanunu, 2004).

Dernekler, yoksulluğun önlenmesinde işleve sahip olup, sosyal dışlanmanın olumsuz sonuçlarını yok etmek, yardıma muhtaç bireylerin hayatlarını daha refah sürdürebilmeleri için pek çok alanda ayni ve nakdi yardımlar yapmaktadır. Eğitim, gıda, barınma sağlık gibi alanlarda faaliyetler göstermekte olup, bireylerin toplumsal hayatta kendilerine yer edinmeleri için önemli bir işleve sahiptir (Karabulut, 2011: 131).

2.3.5. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)

Milli Eğitim Bakanlığı, sosyal yardım faaliyetlerini 2011 tarihli 652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde gerçekleştirmektedir. Kararnameye göre, *“Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek”*, *“Kız öğrencilerin, özürülülerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejiler geliştirmek, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek”* MEB’in görevleri arasındadır.

MEB, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki muhtaç öğrencilere parasız yatılılık ve burs imkânı sağlamaktadır. Bu yardımı 2016 yılında yürürlüğe giren *“Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Resmi Okullarda Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar Ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği”* çerçevesinde yardımı yürütmektedir.

MEB tarafından sağlanan bir diğer yardım ise taşınabilir eğitim-öğle yemeği yardımudur. Bu yardım *“Milli Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliği”* çerçevesinde sağlanmaktadır. Yönetmeliğin amacı, eğitim hizmetine erişimde problem yaşaması muhtemel olan öğrencilerin taşıma yoluyla eğitime devam

etmelerini sağlamaktır. Öğle yemeği ise yönetmelikte “*Taşıma uygulaması kapsamında taşınan özel eğitim öğrenci/kursiyerleri dışındaki ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine öğle yemeği verilir*” ifadesiyle yer almaktadır.

2.3.6. İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı, sosyal yardım faaliyetlerini terörden zarar görmüş bireylerin zararlarının karşılanmasına yönelik yapmaktadır. Bu yardımlarını 2004 tarihli 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun çerçevesinde yürütmektedir. Kanunun 1. maddesinde “*terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanması.....*” denilmiştir.

Kanunda karşılanacak zararlar şu şekildedir;

- “*Hayvanlara, ağaçlara, ürünlere ve diğer taşınır ve taşınmazlara verilen her türlü zararlar*
- *Yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri*
- *Terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan maddî zararlardır*”.

2.3.7. Adalet Bakanlığı

Adalet Bakanlığı, 1984 tarihli 2992 sayılı Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun kapsamında sosyal yardım faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu kanunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü görevleri arasında “*Hükümlü ve tutukluların giydirilmesi, beslenmesi, yatırılması, eğitilmesi, çalıştırılması ve muhtaç durumda bulunanların tedavi giderlerinin karşılanması işleri*” yer almaktadır.

Hükümlülerin sağlık giderleri ise 2006 tarihli Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük uyarınca karşılanmaktadır. Tüzüğün 120. maddesinin 4. bendinde “*Herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tâbi*

olmayan hükümlünün üniversite hastaneleri dahil sağlık kurumlarındaki muayene, tetkik, kontrol ve tedavi bedelleri Sağlık Bakanlığı, ilaç bedelleri ise Bakanlık tarafından karşılanır” olarak düzenlenmiştir.

3. GÜNEY AVRUPA REJİMİNE SAHİP ÜLKELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. DEMOGRAFİK, EKONOMİK VE İNSANİ GELİŞME AÇISINDAN GÜNEY AVRUPA REJİMİNE SAHİP ÜLKELER

Ülkelerin demografik ve ekonomik göstergeleri, refaha etki eden faktörlerdendir. Bu yüzden Güney Avrupa refah rejimine dahil olan Türkiye, Yunanistan, İtalya ve İspanya'nın nüfusları, toplam ve kişi başına düşen GSMH miktarları, istihdam oranları karşılaştırılmıştır. Ayrıca ülkelerin refah seviyelerini belirlemek için insani gelişim endeksleri de kullanılmıştır.

3.1.1. Demografik Karşılaştırma

Güney Avrupa Refah rejimine sahip ülkeler, nüfusları bakımından karşılaştırıldığında Tablo 14'teki sonuçlar elde edilmektedir. 2013-2018 yılları arasında ülkelerin nüfusları değerlendirildiğinde Türkiye'nin hem en fazla nüfusa sahip ülke olduğu hem de nüfusun artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Nüfus büyüklüğü açısından İtalya ikinci sırada yer almaktadır. İtalya'nın nüfusu 2015 yılına kadar artış eğiliminde olmakla birlikte bu tarihten itibaren yavaş da olsa düşüş trendine girmiştir. Nüfus büyüklüğü açısından İspanya üçüncü sıradadır ve bu ülkede de nüfus artmaktadır. Ancak Türkiye'den farklı olarak ülkedeki nüfus artış hızı oldukça yavaştır. Tabloda görüldüğü gibi 2017 yılından 2018 yılına Türkiye'de nüfus 995,654 kişi (yaklaşık %1,3) artarken, İspanya'da sadece 130,423 kişi (yaklaşık % 0,2) artmıştır. Yunanistan ise nüfus büyüklüğü bakımından belirgin bir biçimde diğer ülkelere ayrılmaktadır. En düşük nüfus büyüklüğüne sahip olan ülkede nüfus aynı zamanda azalma eğilimindedir.

Tablo 15: Ülke Nüfusları

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Türkiye	75.627,384	76.667,864	77.695,904	78.741,053	79.814,871	80.810,525
İtalya	59.685,227	60.782,668	60.795,612	60.665,551	60.589,445	60.483,973
İspanya	46.727,890	46.512,199	46.449,565	46.440,099	46.528,024	46.658,447
Yunanistan	11.00,615	10.926,807	10.858,018	10.783,748	10.768,193	10.741,165

Kaynak: Eurostat, 2021

Güney Avrupa Refah Rejimine sahip ülkelerden sadece Türkiye hem en yüksek nüfusa hem de artış trendine sahiptir. Nüfus bakımından bu farklılık sosyal yardımlara da yansımaktadır. Nüfusu giderek azalan ülkeler aile ve çocuklara yönelik yardımları da daha fazla önemsemekte ve bu yardımlara sosyal yardımlar içinde büyük önem vermektedir. Nitekim ülkelerin sosyal yardım modellerinin anlatıldığı önceki bölümde belirtildiği gibi Türkiye dışındaki diğer ülkelerde ailelere yönelik sosyal yardımlar önemli bir yer tutmaktadır.

3.1.2. Ekonomik Karşılaştırma

Güney Avrupa Refah rejimine sahip ülkeler, ekonomik bakımından karşılaştırıldığında Tablo 15, Tablo 16 ve Tablo 17'deki sonuçlar elde edilmektedir. Ülkelerin GSYİH miktarlarında İtalya ve İspanya sürekli olarak bir artış eğilimi göstermiş, İtalya bu grup içerisinde en yüksek miktara sahip olmuştur. 2017 yılından 2018 yılına kadar GSYİH'sı 34 Milyon Euro arttırmıştır. Türkiye, 2016 yılından sonra bir düşüş yaşamış ve GSYİH'sı 2017 yılından 2018 yılına kadar 102 Milyon Euro azalarak üçüncü sırada yer almıştır. Yunanistan ise genellikle aynı miktarlarda GSYİH'ya sahip olmakla beraber 2017'den 2018 yılına kadar artış gösterse de grubun son sırasında yer almaktadır.

Tablo 16: Ülkelerin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Miktarları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	1.612.751,3	1.627.405,6	1.655.355,0	1.695.786,8	1.736.592,8	1.771.565,9
İspanya	1.020.348,0	1.032.158,0	1.077.590,0	1.113.840,0	1.161.867,0	1.204.241,0
Türkiye	719.726,6	707.000,8	777.042,3	785.618,9	760.497,1	658.464,1
Yunanistan	179.616,4	177.349,4	176.110,2	174.236,9	177.151,9	179.727,3

Kaynak: Eurostat, 2021

Tablo 15, ülkelerin GSYİH miktarlarını göstermektedir. Tabloda, 2018 yılı itibariyle 1.7 Milyar € ile İtalya ilk sırada yer almıştır. Türkiye ise 658 Milyon € ile bu grup içerisinde üçüncü sırada yer almıştır. Burada Yunanistan ekonomisinin 2010 senesinde çıkan krizinin etkisiyle ekonomisinin daralması sonucunda son sırada yer aldığını söyleyebiliriz.

Daha anlamlı bir karşılaştırma için aşağıdaki tabloda kişi başına düşen GSYİH miktarlarına da yer verilmiştir:

Tablo 17: Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Miktarları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	25.620	25.620	25.860	26.240	26.730	27.040
İspanya	21.840	22.210	23.080	23.760	24.430	24.910
Yunanistan	16.600	16.820	16.870	16.850	17.100	17.400
Türkiye	9.710	10.050	10.520	10.730	11.380	11.560

Kaynak: Eurostat, 2021

Tablo 16, kişi başına düşen GSYİH'yı göstermektedir. 2018 itibariyle Yunanistan'da kişi başına düşen hasıla 17.400 € olurken, Türkiye'de 11.560 €'dur. Kişi başına düşen hasıla miktarları, ülkedeki insanların refah düzeylerini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin yaşlılık yardımları adı altında yapılan yardımlar; İspanya'da aylık 395,57 €, Yunanistan'da 360 € ve Türkiye'de yaklaşık 75 € civarındadır. Ekonomik olarak Türkiye'nin diğer ülkelere göre ekonomisinin zayıf olması, yardım miktarlarına da yansımıştır.

Tablo 18: İstihdam Oranları (%) (15-64 yaş arası)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İspanya	54,8	56,0	57,8	59,5	61,1	62,4
İtalya	55,5	55,7	56,3	57,2	58,0	58,5
Yunanistan	48,8	49,4	50,8	52,0	53,5	54,9
Türkiye	49,5	49,5	50,2	50,6	51,5	52,0

Kaynak: Eurostat, 2021

Tablo 17, çalışma çağındaki bireylerin istihdam oranlarını göstermektedir. Tabloda, Türkiye 2018 yılı itibariyle %52,0 ile sonuncu sırada yer almıştır. İspanya ise %62,4 ile ilk sırada yer almıştır. Burada dikkat çeken şey, sosyal harcamalarda primsiz sistemlerin yanı sıra, primli sistemlerin de harcamalarda yer almasıdır. Diğer ülkelerin daha fazla harcamasındaki etken, istihdam oranlarının bize göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan en az istihdam oranına sahip olan Türkiye’de ise potansiyel olarak sosyal yardımlardan yararlanacak kişi sayısını da arttıracaktır. Çünkü istihdamda yer almayan bireyler asgari yaşam standartlarına ulaşamadıkları için yoksul ve muhtaç hale geleceklerdir. Ayrıca kayıt dışı çalışan bireyler sigortasız oldukları için de sosyal yardımdan faydalanacak bireyler artış gösterecektir.

3.1.3. İnsani Gelişmişlik Karşılaştırması

Ülkelerin ekonomik büyüklüğü, refah düzeyini belirleyen önemli bir unsur olsa da tek başına yeterli değildir. Bu yüzden tez çalışmasında aynı refah rejimi içerisinde yer alan ülkelerin insani gelişme endeksine de yer verilerek bir karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır. Çünkü ekonomik büyüklüğünün yanı sıra; sağlık ve eğitim gibi unsurlar ülkelerin refah seviyeleri konusunda bize önemli ipuçları vermektedir.

İnsani gelişmişlik endeksi, uzun ve sağlıklı bir yaşam, eğitilmiş olmak ve iyi bir yaşam kalitesine sahip olmaktan oluşan üç göstergeye sahip bir endekstir. Endeks, üç göstergenin geometrik ortalaması alınarak hesaplanır. Sağlık boyutu, doğumda beklenen yaşam süresi, eğitim göstergesi, 25 yaş ve üzeri bireyler için okullaşma süresi ve okula başlama çağındaki çocuklar için beklenen okullaşma yılı ve son olarak yaşam endeksi ise kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla ile ölçülmektedir (Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı İnsani Gelişim Raporları, 2021).

İnsani gelişme sınıflandırması yapılırken değerler, düşük insani gelişim için 0,550’den az; orta insani gelişim için 0,550-0,699; yüksek insani gelişim için 0,700-0,799 ve çok yüksek insani gelişim için 0,800 veya daha yüksektir (Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı İnsani Gelişim Raporları, 2021).

2019 yılı verilerine göre (en son açıklanan) 189 ülke içinde insani gelişim sıralamasında İspanya 25. sırada, İtalya 29. sırada, Yunanistan 32. sırada ve Türkiye 54. sırada yer almıştır.

Tablo 19: 2019 Yılı İnsani Gelişim Endeksi Sıralaması

Ülke	Doğumda Beklenen Yaşam Süresi	Beklenen Eğitim Yılı	İnsani Gelişim Endeksi
İspanya	83,6	17,6	0,904
İtalya	83,5	16,1	0,892
Yunanistan	82,2	17,9	0,888
Türkiye	77,7	16,6	0,820

Kaynak: Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı İnsani Gelişim Raporları, 2021

Yukarıdaki tabloda ülkelerin gelişim endeksi sıralamasına yer verilmiştir. Tabloda her ülke çok yüksek insani gelişme kategorisine girmiştir. Ancak Türkiye doğumda beklenen yaşam süresiyle diğer ülkelerin gerisinde kalmıştır. Diğer yandan, bütün ülkelerle beraber yapılan sıralamada, Türkiye bu grup içerisinde en son sırada yer almaktadır. Burada doğumda beklenen yaşam süresi İspanya’da 83,6; İtalya’da 83,5; Yunanistan 82,2; Türkiye 77,7 yıldır. Beklenen eğitim yılı ise Türkiye’de 16,6 yıldır. Türkiye doğumda beklenen yaşam süresinde en alt sırada yer almıştır. Beklenen eğitim yılında ise İtalya 16,1 yıl ile son sırada yer almıştır.

Tablo 20: Yıllara Göre İnsani Gelişim Endeksi Sıralaması

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İspanya	0,882	0,888	0,895	0,899	0,903	0,905
İtalya	0,881	0,882	0,882	0,884	0,886	0,890
Yunanistan	0,867	0,875	0,877	0,874	0,879	0,881
Türkiye	0,785	0,796	0,801	0,808	0,814	0,817

Kaynak: Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı İnsani Gelişim Endeksi, 2021

Tablo 19, yıllara göre İGE sıralamasını göstermektedir. İtalya, İspanya ve Yunanistan yıllara göre birbirine yakın insani gelişim göstermiştir. 2018 yılı itibariyle İspanya 0,905; İtalya 0,890; Yunanistan 0,881; Türkiye 0,817’dir. Türkiye bu grubun içerisinde insani gelişim endeksi olarak en alt sırada yer almaktadır.

Tablo 21: Yıllara Göre İnsani Gelişim Endeksi Sınıflandırması Değerleri

Sınıflandırma/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çok Düşük	0,490	0,496	0,499	0,501	0,505	0,507
Orta Düzey	0,599	0,608	0,616	0,625	0,630	0,634
Yüksek	0,727	0,733	0,738	0,743	0,746	0,750
Çok Yüksek	0,878	0,882	0,886	0,888	0,890	0,892

Kaynak: Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı İnsani Geliştirme Endeksi, 2021

Tablo 20, yıllara göre (2013-2018) İGE sıralamasını göstermektedir. Tablo 19’da ülkelerin yıllara göre İGE sıralaması verilmiştir. Buna göre, İspanya istisnasız olarak çok yüksek insani gelişim kategorisine girmiştir. İtalya ise 2013 ve 2014 yıllarında çok yüksek, daha sonra yüksek kategorisine girmiştir. Türkiye ve Yunanistan ise 2019 yılına kadar yüksek insani gelişim kategorisine girmiştir. Buradan hareketle bu dört ülkenin insani gelişim açısından aralarında büyük farklar bulunmamakta; ancak Türkiye’nin endeks sıralamasında geride kaldığını söyleyebiliriz.

3.2. SOSYAL YARDIMLAR VE SOSYAL HARCAMALAR BAKIMINDAN GÜNEY AVRUPA REJİMİNE SAHİP ÜLKELER

3.2.1. Sosyal Yardımlar

Bireylerin barınma, beslenme, sosyal dışlanmadan korunması gibi belirli alanlardaki ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yapılan sosyal yardımlar, sosyal refahı sağlamada önemli bir role sahiptir. Nitekim sosyal yardım programlarının gelişmişliği, bireylerin sosyal refahlarını yükseltmektedir (Aca, 2018: 235).

Sosyal yardımların hanelere veya bireylere sağlanmasında üç temel yol vardır. Bunlarda birincisi, belirli bir sosyal sınıf içindeki tüm bireylerin gelire sahip olması veya emek piyasası içerisinde yer almasından bağımsız olarak yapılan “evrensel (universal)” yardımlardır. İkincisi, bireylerin çalışmasına ve katkı paylarının ödenmesine bağlı olan “sosyal sigorta sistemi”’dir. Üçüncüsü ise faydalanıcının belirli koşulları sağlamasına yönelik olarak yapılan “ihtiyaç ya da gelir tespitine dayalı olan” yardımlardır (Kaya, 2009: 29). Buradan hareketle destek sağlayıcı yardımlar, tüm vatandaşları kapsamına alırken evrensel olma niteliği taşımaktadır. Hedefe yönelik yapılan yardımlar ise daha çok gelir ve muhtaçlık tespitine göre yapılmaktadır.

Yunanistan’da yapılan sosyal yardım programları sınırlıdır ve çoğunlukla ikamet şartına bağlıdır. Çocuk Yardımı, Doğum Yardımı, Dağlık ve Dezavantajlı Bölgelerde Yaşayan Ailelere Gelir Desteği, Konut Yardımları ve Yaşlılık Yardımı hedefe yönelik yardımlardır. Bu yardımlardan faydalanmak için gelir kriterini sağlamak gerekmektedir. Evrensel nitelikli yardım ise sosyal dayanışma geliridir. Bireylerin yoksulluktan kurtulmalarını sağlayan bu yardım refahın artırılması için önemli bir uygulamadır (Avrupa Komisyonu ve Yunanistan Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, 2021).

İtalya’da yapılan yardımların birçoğu prim esasına göre yapılmaktadır. Yardımlardan faydalanmak için gelir kriterini karşılamak gerekir. Sosyal ödenek, kreş ikramiyesi hedefe yönelik yardımlardır ve belirli şartları vardır. Bebek İkramiyesi, Doğum ve Evlat Edinme Yardımı evrensel niteliklidir. Ailelerin ekonomik durumuna bakılmaksızın yapılmaktadır. Vatandaşlara Asgari Gelir Yardımı uygulaması belirli şartlara tabidir (Avrupa Komisyonu ve İtalya Aile Politikası Başkanlığı, 2021).

İspanya’nın sosyal yardım programları çoğunlukla ikamet şartına bağlı olarak yapılır. Büyük Bir Aileye Sahip olan, Tek Ebeveynli veya Engelli Anne İçin Yapılan Yardım, Çoğul Doğum ve Evlatlık İçin Yardım, Bakmakla Yükümlü Olan Kişilere Yardım, Katkısız Malullük Aylığı, Katkısız Emeklilik Aylığı, Yurtdışında İkamet Eden ve Geri Dönen Vatandaşlara Sağlanan Yardım, Konut Yardımı hedefe yönelik yardımlardır, belirli bir şartları sağlamak gerekmektedir. Bakmakla Yükümlü Olan Çocukları ve Koruyucu Evlat Sahibi Olan Ailelere Yönelik Yardımlarda; 18 yaşından küçük ve en az %33 engelli olan çocuklarda ve 18 yaş üzeri en az %65 ile %75 engelli bireylerde gelir şartı aranmamaktadır. Ayrıca yoksullara yönelik yapılan Asgari Gelir Yardımları da evrensel niteliktedir (Avrupa Komisyonu, 2021).

Türkiye’nin sosyal yardım programları da genel itibariyle gelir tespitine dayalıdır. Aile yardımların içerisinde yer alan Doğum Yardımı, Afet/Acil Durum Yardımları ve Şehit Yakınları ve Gazilere Yönelik Yardımlar muhtaçlık koşulu aranmaksızın yapılmaktadır. Barınma ve gıda yardımları içerisinde yer alan aşevleri doğrudan yoksulları hedeflemektedir. Sağlık yardımları içerisinde yer alan Genel Sağlık Sigortası Prim Ödemeleri, devlet tarafından her ay sosyal güvencesi olmayan tüm vatandaşlar için ödenmektedir. Yaşlı ve Engelli Yardımları, Şartlı Eğitim-Sağlık

Yardımları ise gelir tespitine dayalı olarak yapılmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Yunanistan, İtalya, İspanya ve Türkiye'nin sosyal yardım programlarından yola çıkarak Yunanistan ve İspanya'da yoksulları hedef alan asgari gelir yardımı uygulamaları bulunmaktadır. Türkiye'de buna benzer bir yardımın olmaması, Türkiye'yi diğer ülkelerden ayırmaktadır. Bu uygulamanın amacı, herkesi kapsamına alan, minimum bir gelir desteği sağlamaktır (Kuivalainen ve Heikkilä, 2006: 33). Türkiye'de bu uygulamanın hayata geçirebilmesi için öncelikle yeterli finansal kaynaklara sahip olunması gerekmektedir. Uygulamanın etkin ve adil sunulabilmesi için ise hak anlayışına uygun olması ve yoksul kesimin her ferdine ulaşılması hedeflenmelidir (Göktürk, 2018: 98).

İtalya'da ve Türkiye'de doğum yardımları evrensel niteliklidir. Canlı doğumlar için ailelerin ekonomik durumuna bakılmaksızın her aileye nakdi ödeme yapılmaktadır. Buradan hareketle, yardımların doğuma teşvik amacı taşıdığı söylenebilir.

Güney Avrupa Rejimi ülkelerinin sosyal yardım modellerinin içerisinde evrensel nitelikli yardımlar çok az yer tutmaktadır. Diğer ülkeleri (İspanya ve Yunanistan) Türkiye'den ayıran en önemli yardım asgari gelir uygulamasının olmasıdır. Buradaki etken Türkiye'nin ekonomik ve demografik özelliği ile doğrudan ilgilidir. Tablo 15'te GSYİH miktarları verilmişti. Türkiye GSYİH bakımından İtalya ve İspanya'dan gerisindedir. Tablo 14 ise ülkelerin nüfuslarına ilişkinci ve ülke nüfuslarının içerisinde en fazla nüfusa sahip olan ülke de Türkiye'dir. Tablo 17'de ise istihdam oranları verilmişti. Tablodan hareketle en az istihdam oranına sahip ülke Türkiye'dir. Tüm bunlardan yola çıkarak ülke ekonomisinin diğer ülkelerden geride kalması, nüfusun fazla olması ve istihdam oranının azlığı, Türkiye'de bu uygulamanın olmamasının altında yatan sebeplerdendir. Prime dayalı yardımlar ve faydalanıcıların gelir ve ihtiyaç tespiti sonucunda eriştiği yardımlar, Türkiye'de sosyal yardım rejiminin ağırlıklı olarak sunduğu yardımlardır. Güney Avrupa refah rejiminin özellikleri şu şekildedir (Gough, 2006: 239-244):

- Gruba Özgü Ulusal Yardım Uygulamalarının Varlığı: Yardımların kapsamı dardır ve belirli şartlara tabidir.

- İkamet Şartı: Sosyal yardımlardan yararlanma ikamet şartına bağlanmıştır.
- Âdem-i Merkeziyetçi ve Dağınık Programlar: Mevcut sosyal yardım programları bölgesel ya da yerel olmaktadır.
- Sosyal Yardımların Sosyal Güvenlik Sistemi İçerisinde Az Yer Tutması: Sosyal yardımlardan faydalanan hanelerdeki bireylerin sayısı düşüktür.

Sosyal yardım uygulamalarının karşılaştırılmasındaki amaç, ülkelerin hangi yardımlarını evrensel ya da gelir testine bağlı olarak yaptığını ortaya koymaktır. Bu ülkelerin belli başlı benzer özelliklere sahip olması, Güney Avrupa refah rejiminin içine dahil edilmesini sağlamıştır. Fakat bu ülkeler benzer özelliklere sahip olsalar da sosyal yardımları içine alan sosyal koruma harcamaları yönünden farklılık gösterecektir. Bu yüzden çalışmada Yunanistan, İtalya, İspanya ve Türkiye'nin sosyal harcamalarının da karşılaştırılması yapılmıştır.

3.2.2. Sosyal Harcamalar

Refah devleti anlayışını benimsemiş olan ülkeler, sosyal politika araçlarını kullanmakta daha etkin rol oynamalı ve bireylerin asgari yaşam standardını sağlamak için sosyal yardımlara daha fazla kaynak ayırmalıdır. Ülkenin gelişmişlik seviyesini sadece ekonomik göstergeler değil, devlete sosyal nitelik kazandıran sosyal yardımlara ayrılan pay miktarı da göstermektedir (Kobak, 2006: 59).

Sosyal refah devleti, bireylerin kişisel hak ve özgürlüklerinin korunmasının yanı sıra; onların insan onuruna yakışır bir hayat sürdürebilmeleri için gerekli olan maddi ihtiyaçların karşılanmasını da kendisine görev edinmiş devlet anlayışıdır. Bu yüzden sosyal adaletin sağlanması ve sınıflar arası keskin bir çizginin ortadan kalkması için sosyal harcamalar devreye girmektedir. Sosyal harcamalarının temelinde sosyal refahı arttırmak yatmaktadır (Topuz, 2009: 130).

Toplumsal refahın sağlanması ve yeterli gelire sahip olamayan yoksul bireylerin hayat standartlarını iyileştirmek için devlet aracılığıyla yapılan sosyal harcamalar, yoksullukla mücadele etmek için en etkin yollardan birisidir. Bu yüzden yapılan sosyal harcamalara milli hasıladan ayrılan pay, devletin refah devleti olarak adlandırılmasında önemli bir göstergedir (Solmaz ve Avcı, 2017: 52). Sosyal harcamaların büyüklüğü,

ülkelerin refah devleti olma anlayışına ve vatandaşlarının sosyal refahına ne kadar önem verdiği konusunda çıkarımlar yapmayı da sağlamaktadır (Akyol ve Ulutürk, 2016: 309).

3.2.3. Sosyal Harcamaların Sınıflandırılması

Tezin bu kısmında ESSPROS veri tabanında belirtilmiş risklerden yararlanılarak oluşturulmuş istatistiklere yer verilecektir. ESSPROS, sosyal güvenlik harcamalarına ve katkısız sistemler yoluyla yapılan sosyal yardımları dahil ederek sosyal harcamaların bütününe yönelik bir veri sağlamaktadır (Erdoğan, 2018: 67). Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumunda (TÜİK) açıklanan sosyal koruma istatistikleri ESSPROS standartları baz alınarak yapıldığı için ve karşılaştırmaya daha uygun olduğu için bu yöntemin kullanılması tercih edilmiştir (TÜİK, 2021).

ESSPROS’da sosyal koruma yardımları “*Hane halkalarına birtakım risklerin ya da ihtiyaçların getirdiği finansal yükleri hafifletmek için yapılan aynı ya da nakdi transferler*” olarak tanımlanmıştır (Eurostat, 2021). Bu bağlamda yardım sağlanan bireylere yapılan nakit transferleri ve bu bireylere sunulan mal ve hizmetler yardımların kapsamını oluşturmaktadır (Erdoğan, 2018: 67). ESSPROS’da yer verilen hastalık ve sağlık, engellilik, yaşlılık, ölüm, aile ve çocuk, konut, işsizlik ve sosyal dışlanma yardımlarına yıllık olarak ne kadar harcama yapıldığı ve de kişi başına düşen harcama miktarları incelenecektir. Karşılaştırmalı olarak yıllık toplam harcama ve kişi başına düşen yıllık harcama miktarları da verilerek ülkeler hakkında çıkarım yapılacaktır. Ayrıca bütün yardımlara Euro cinsinden yer verilecektir. Verilerde 2013-2018 yılları arası esas alınacaktır.

3.2.3.1. Hastalık ve Sağlık Yardımı Harcamaları

ESSPROS’da hastalık ve sağlık yardımı harcamaları, bireylerin hastalık ve yaralanma durumunda meydana gelen geçici veya kalıcı iş göremezlik halinde sağlanan yardımları kapsar. İhtiyaç ve riske bakılmaksızın tüm tıbbi bakım hizmetleri bu yardımın kapsamına dahil edilir. Tüberküloz hastalarının tedavi hizmetleri, ilaç konusunda sağlanan yardımlar örnek gösterilebilir (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012: 50-52).

Tablo 22: Hastalık ve Sağlık Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	108.569,00	109.644,00	109.254,00	110.270,00	111.761,00	113.639,00
İspanya	66.382,63	67.301,34	71.541,52	68.919,16	71.882,90	74.243,29
Türkiye	25.987,31	25.226,82	29.594,91	27.317,25	25.015,14	21.331,73
Yunanistan	9.665,47	8.375,99	8.660,55	9.226,04	9.061,19	8.731,39

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 21, Güney Avrupa refah rejimine sahip ülkelerdeki hastalık ve sağlık harcamalarını göstermektedir. Tabloda görüldüğü gibi hastalık ve sağlık yardımlarına en çok pay ayıran ülke 2018 yılındaki 113 Milyon € harcaması ile İtalya olmuştur. İtalya'yı, 74 Milyon € ile İspanya takip etmiş ve en az pay ayıran 8 Milyon € ile Yunanistan olmuştur. Türkiye, yıllar itibari ile İtalya ve İspanya'nın hep gerisinde kalmış ve 2018 yılında 21 Milyon € ile bu iki ülkeyi takip etmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu dört ülke içerisinde en fazla nüfusa sahip olan ülke Türkiye olmasına karşın İtalya'nın hastalık ve sağlık yardımlarına harcadığı miktar en son yılın harcamasına göre neredeyse Türkiye'nin beş katından fazla olmasıdır.

Tablo 23: Kişi Başına Düşen Hastalık ve Sağlık Yardımı Harcamaları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	1.752,70	1.703,48	1.697,90	1.713,44	1.721,37	1.735,97
İspanya	1.350,32	1.371,32	1.460,14	1.403,10	1.436,76	1.457,14
Yunanistan	877,98	783,39	827,33	893,28	873,82	842,46
Türkiye	352,89	360,31	361,19	379,62	380,61	387,92

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 22'de kişi başına düşen hastalık ve sağlık yardımı harcamaları görülmektedir. En yüksek payı yine 2018 yılında 1.735 € ile İtalya ayırmıştır. Türkiye yıllara göre kişi başı harcamasında en düşük payı ayıran ülke konumundadır. 2018 yılında da 387 € ile bu dört ülke içerisinde son sırada yer almaktadır. Toplam harcamalara bakıldığında Türkiye'nin Yunanistan'dan daha çok pay aldığı görülse de kişi başına harcamalar esas alındığında son sırada yer almaktadır. Şüphesiz ki bu tablonun ortaya çıkmasında Türkiye'nin nüfusunun kalabalık ve kişi başına düşen gayrisafi milli hasılasının ise diğer ülkelere kıyasla düşük kalması etkilidir.

3.2.3.2. Engellilik Yardımı Harcamaları

Standart emeklilik yaşının altındaki bireylere bir gelir desteği sağlamak amacıyla yapılan yardımları ve çalışma gücünü belirli ölçülerde kaybetmiş olan fiziksel ve ruhsal engeli olan bireylere sağlanan yardımları kapsamaktadır. Engelliler için gerekli olan rehabilitasyon destek hizmetleri ve engellilerin tıbbi bakım dışındaki mal ve hizmetlere sağlanan yardımları içerir. Ayrıca sürekli bakıma ihtiyaç duyan engellilere ödenen nakdi desteklerde bu grupta değerlendirilir (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012: 54-55).

Tablo 24: Engellilik Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	27.028,00	27.639,00	27.088,00	27.354,00	27.272,00	27.894,00
İspanya	19.055,71	19.060,87	18.726,51	18.826,22	19.145,59	19.608,72
Türkiye	3.192,26	3.182,92	3.346,15	3.583,99	3.291,77	2.600,06
Yunanistan	2.978,79	2.937,46	1.951,10	1.936,83	1.885,37	1.827,18

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Engellilik yardımları Tablo 23'te verilmektedir. Tablodan görüldüğü gibi İtalya yaklaşık 28 Milyon € ile bu alanda Türkiye ve Yunanistan'dan çok daha fazla harcama yapmıştır. Türkiye ile Yunanistan'ın harcamaları sırasıyla yaklaşık 3 Milyon € ve 2 Milyon €'dur. Nüfus dikkate alındığında Türkiye'nin diğer ülkelere oranla kişi başına çok daha az harcama yaptığı göze çarpmaktadır. Ayrıca İspanya'nın 2016-2018 yıllarındaki harcama miktarı artan bir eğilim göstermesine rağmen Türkiye ve Yunanistan'ın harcamalarındaki azalış dikkat çekmektedir.

Tablo 25: Kişi Başına Düşen Engellilik Yardımı Harcamaları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	424,65	429,41	420,97	425,04	420,05	426,11
İspanya	387,62	388,38	382,20	383,28	382,99	384,85
Yunanistan	270,58	274,73	186,39	187,53	181,82	176,30
Türkiye	43,35	45,46	45,44	49,81	49,17	47,28

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 24’te kişi başına düşen engellilik yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi Türkiye tüm yıllar itibariyle en düşük payı ayıran ülke konumundadır ve 2018 yılı itibariyle 47 €’dur. İtalya ise 426 € ile en üst sırada yer almaktadır. Engellilik yardımlarında diğer üç ülkeye nazaran daha yüksek pay ayıran İtalya’yı İspanya 384 € ile takip etmiş ve bu iki ülke arasında çok yüksek bir fark yokken; Yunanistan ve Türkiye bu miktarlara yaklaşamamıştır.

3.2.3.3. Yaşlılık Yardımı Harcamaları

ESSPROS’da yaşlılık yardımı, yaşlılık halinde oluşan risklere karşı sosyal koruma sağlanmasını göz önünde bulundurur. Bu durumda herhangi bir gelir kaybına uğrayan, kısıtlı gelire sahip ya da günlük işlerini yerine getirmede zorluk yaşayan yaşlı bireylere sunulan hizmetler bu kapsamda değerlendirilir. Fakat yaşlılara sunulan tıbbi yardım hizmetleri ise hastalık ve sağlık yardımları kapsamında yer alır (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012: 57).

Tablo 26: Yaşlılık Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	229.775,00	228.679,00	232.279,00	232.667,00	236.742,00	241.837,00
İspanya	98.097,17	101.580,15	104.439,74	107.964,91	111.740,87	117.879,64
Türkiye	41.268,41	40.388,91	44.129,90	48.496,70	44.892,53	38.553,66
Yunanistan	24.790,43	25.198,28	26.204,12	25.723,89	24.564,81	24.513,04

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 25’te yaşlılık yardımı harcamaları görülmektedir. Tüm ülkelerin sosyal harcamalarda pay ayırdığı en yüksek kalem yaşlılık harcamalarıdır. İtalya yıllar içerisinde yaşlılık harcamalarında artış göstermiş ve en son yaklaşık 242 Milyon € ile dört ülke arasında en yüksek paya sahip olmuştur. İspanya da artan bir eğilim göstermiş ve 2018 yılında yaklaşık 118 Milyon € ile İtalya’yı takip etmiştir. Türkiye ise dalgalı bir eğilim göstermiş ve 2018 yılında 38 Milyon € harcama yapmıştır. İtalya ve İspanya’nın gerisinde kalmasındaki etken, Türkiye’nin genç bir nüfusa sahip olması söylenebilir; fakat yapılan harcamaların büyük bir yer kaplamasının altından bazı sebepler yatmaktadır. Örneğin kayıt dışı istihdamın fazla oluşu, geçmiş yıllarda yapılan erken

emeklilik uygulamaları, bu harcamaların yüksek olmasındaki sebeplerdendir. Yunanistan ise dört ülke arasında en düşük paya sahiptir.

Tablo 27: Kişi Başına Düşen Yaşlılık Yardımı Harcamaları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	3.610,12	3.552,86	3.609,82	3.615,31	3.646,36	3.694,34
Yunanistan	2.251,89	2.356,74	2.503,26	2.490,64	2.368,91	2.365,16
İspanya	1.995,43	2.069,78	2.131,58	2.198,02	2.235,29	2.313,56
Türkiye	560,39	576,86	599,33	673,94	683,06	700,73

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 26’da kişi başına düşen yaşlılık harcamaları görülmektedir. Tabloda, diğer harcamalardan farklı olan husus, Yunanistan kişi başına düşen harcamalarda, İspanya’nın gerisinde kalırken, bu harcamada, 2.365 € ile ikinci sırada yer almıştır. Yunanistan’ın nüfus olarak daha az kişiye sahip olması etken olsa da İspanya’nın nüfusuna göre yapılan harcamada büyük farklılık olmadığı gözlenmektedir. Türkiye ise 700 € ile en düşük paya sahip ülke konumundadır.

3.2.3.4. Ölüm Yardımı Harcamaları

Ölen kişinin eşi, eski eşi, ebeveynleri, torunları veya diğer akrabalarına sağlanan yardımları kapsamına alır. Cenaze masrafları da bu kapsamda yer alır. Aynı yardımlar olarak da kapsamına hayatta kalan bireylere destek olmak amacıyla sunulan mal ve hizmetler bütünü (dul eşler için indirim vs.) dahil eder (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012:61-62).

Tablo 28: Ölüm Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	43.039,00	43.499,00	45.851,00	45.642,00	45.827,00	46.642,00
İspanya	25.117,50	25.563,54	25.685,30	25.986,41	26.296,08	27.192,35
Türkiye	10.092,14	9.953,98	10.814,44	11.849,00	10.844,86	9.156,38
Yunanistan	4.553,79	4.554,49	4.889,84	4.814,01	4.482,35	4.318,39

Kaynak: Eurostat, ESSPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 27’de ölüm yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, 2018 yılında İtalya yaklaşık 47 Milyon € ayırmış ve en yüksek paya sahip olmuştur. Yunanistan ise

2018 yılında 4 Milyon € harcama yaparak bu grup içerisinde son sırada yer almıştır. Türkiye ise 2018 yılında İtalya'dan altı kat ve İspanya'dan üç kat daha az harcama yaparak 9 Milyon € harcama ile İtalya ve İspanya'nın gerisinde kalmıştır.

Tablo 29: Kişi Başına Düşen Ölüm Yardımı Harcamaları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	676,21	675,82	712,56	709,21	705,84	712,51
İspanya	510,93	520,88	524,23	529,05	526,03	533,69
Yunanistan	413,65	425,97	467,12	466,10	432,26	416,66
Türkiye	137,04	142,17	146,87	164,66	165,01	166,51

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 28'de, kişi başına düşen ölüm yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, 2013-2018 yıllarında İtalya hep en yüksek paya sahipken, Türkiye ise 166 € ile bu grubun en son sırasında yer almıştır. Diğer üç ülkenin arasındaki farklar, Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki farktan daha azdır.

3.2.3.5. Aile ve Çocuk Yardımı Harcamaları

Hane halklarına nakdi destek sağlamak, çocuklar dışındaki diğer aile fertlerini destekleyen bireylere yardımlar ve aile biriminin bütünlüğünü korumak amacıyla sağlamak amacıyla sağlanan hizmetler bu kapsama alınmaktadır. Engelli çocukları olan aileler, tek ebeveynli aileler yine bu yardımın içerisinde (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012: 66).

Tablo 30: Aile ve Çocuk Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	19.365,00	19.501,00	18.357,00	19.382,00	19.927,00	20.333,00
İspanya	13.941,63	13.700,72	13.832,62	13.967,29	14.546,03	15.298,81
Türkiye	2.723,03	2.607,79	2.942,11	3.684,11	3.631,93	2.976,06
Yunanistan	2.034,16	2.039,33	1.866,08	1.808,28	2.539,04	2.977,84

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 29'da aile ve çocuk yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, Türkiye ve Yunanistan, İtalya ve İspanya'nın çok gerisinde kalmış, 2018 yılı harcamalarında İtalya her iki ülkenin de beş katı fazlası bir harcama yaparak en fazla harcamayı

yapmıştır. Türkiye yaklaşık 3 Milyon € ve Yunanistan ise yaklaşık 3 Milyon € harcama yaparak en son sırada yer almışlardır. İspanya ve İtalya'nın daha fazla harcama yapmasındaki sebep; bu ülkelerin doğum artış hızlarında düşüş olması ve bunun sonucunda genç nüfusta azalışın meydana gelmesi ile devletin aileyi teşvik edici politikalar yürütmesidir. Bu da harcamaları arttırmaktadır (Hocaoğlu, 2010: 145).

Tablo 31: Kişi Başına Düşen Aile ve Çocuk Yardımı Harcamaları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	304,25	302,98	285,28	301,17	306,92	310,61
İspanya	283,59	279,16	282,32	284,35	290,98	300,26
Yunanistan	184,78	190,73	178,27	175,08	244,85	287,32
Türkiye	36,98	37,25	39,96	51,21	55,26	54,12

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 30'da kişi başına düşen aile ve çocuk yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, Türkiye ile Yunanistan arasındaki fark açılarak, Türkiye 2018 yılında 54 € ile en düşük harcamayı yapan ülke olmuştur. Nüfusun etkisi olan bu harcamada, Yunanistan'ın diğer üç ülkeden az bir nüfusa sahip olmasına karşın İtalya ve İspanya'nın gerisinde kalmıştır.

3.2.3.6. Konut Yardımı Harcamaları

Bu kapsamda kira yardımı verilir ve hanelerin konut maliyetinin karşılanmasına yardımcı olmayı amaçlar. Gelir testine tabidir (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012: 69).

Tablo 32: Konut Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İspanya	1.043,70	1.106,52	1.095,81	1.163,40	1.202,81	1.279,45
İtalya	451,00	516,00	659,00	646,00	670,00	526,00
Yunanistan	3,87	1,60	50,68	35,90	35,43	-
Türkiye	-	-	-	-	-	-

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 31'de konut yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, Türkiye'nin harcamalarına yer verilmemiştir. Konut yardımı harcamaları sosyal harcamalarda en

düşük paya sahip kalemdir. 2018 yılında İspanya 1 Milyon €, İtalya 526 Bin € harcama yapmış ve 2017 yılında Yunanistan 35 € harcama yapmıştır. Burada diğer harcamalardan farklı olarak İspanya, en yüksek paya sahip olan ülke olmuştur.

Eurostat verilerinde Türkiye'nin konut yardımları yer almasa da Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), her yıl binlerce insana ödeme güçleri dikkate alınarak ev sağlanmaktadır. “Şehit Ailelerine, Terör Malulleri ile Dul ve Yetimlerine açılan faizsiz konut kredisinin ilk uygulaması 1985 yılında, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununa bir madde eklenerek, 01.01.1971 tarihinden itibaren şehit olan polislerin ailelerine Toplu Konut Fonu'ndan 5.000.000 TL faizsiz kredi verilerek başlatılmıştır. 1991 yılında ise Toplu Konut Kanunu'na bir madde eklenerek bu kredinin kapsamı genişletilmiş ve Emekli Sandığından maaşa bağlanan ve Faizsiz Konut Kredisi için Hak Sahipliği Belgesi alan tüm şehit aileleri ile terör malulleri ve bunların dul ve yetimlerinin de yararlanması sağlanmıştır. Toplu Konut Fonu'ndan Şehit Ailelerine, Malulleri ile Dul ve Yetimlerine Açılacak Faizsiz Konut Kredisi Yönetmeliği”, “21 Eylül 1991 tarih ve 20998 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik faizsiz konut kredisi kullanacak hak sahibi kapsamının genişletilmesi nedeniyle 13.02.2014 tarih ve 28912 sayılı Toplu Konut İdaresi Tarafından Şehit Ailelerine, Harp ve Vazife Malulleri İle Dul Ve Yetimlerine Açılacak Faizsiz Konut Kredisi Hakkında Yönetmelik" ile yürürlükten kaldırılmıştır” (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, 2021).

Aşağıdaki tabloda yıllara göre yararlanan kişi sayılarına ve kredi miktarlarına yer verilmiştir.

Tablo 33: Konut Kredisinden Yararlanan Kişi Sayısı ve Kredi Miktarları

Yıl	Kişi Sayısı	Yıllık Kişi Başına Düşen Kredi Miktarı	Toplam Kredi
2014	1.709	79.000	140.637.493,00
2015	1.347	86.000	110.241.616,00
2016	1.316	94.000	118.337,000
2017	2.043	102.000	205.815.526,37
2018	1.758	114.000	193.954.333,00
2019	1.641	137.000	215.040.727,00
2020	997	154.000	147.523.500,00

Kaynak: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, 2021

3.2.3.7. İşsizlik Yardımı Harcamaları

İşsiz kalan bireylerin desteklenmesi amacıyla verilen yardımları kapsamına almaktadır. Ayrıca iş arama sürecinde olan bireylere yönelik teşvikler, eğitimler, bu süreçte işsiz bireylerin yaptığı giderlere yönelik ödemeler ve işsiz bireylere sağlanan mal ve hizmetleri içermektedir (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012: 69).

Tablo 34: İşsizlik Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	28.395,00	28.240,00	28.033,00	26.997,00	26.806,00	27.262,00
İspanya	33.660,45	27.794,44	23.398,99	21.567,97	20.096,69	20.063,81
Türkiye	1.015,22	1.089,71	1.739,39	2.444,43	2.104,50	1.814,69
Yunanistan	2.412,10	1.908,53	1.625,18	1.686,19	1.662,99	1.684,58

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 33'te verilen işsizlik yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, en yüksek paya sahip olan ülke 2018 yılında 27 Milyon € ile İtalya olmuştur. Türkiye 2018 yılında yaklaşık 2 Milyon €, Yunanistan ise 1.6 Milyon € ile yine diğer iki ülkenin gerisinde kalmıştır. Nitekim Türkiye'de işsizlik yardımından yararlanma koşullarının ağır olması ve prim ile yapılan yardımların denk olmaması gibi sebepler Türkiye'nin diğer ülkelerin gerisinde kalmasına zemin hazırlamıştır (Akyol, 2018: 37).

Tablo 35: Kişi Başına Düşen İşsizlik Yardımı Harcamaları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İspanya	684,70	506,33	477,56	439,08	402,02	393,78
İtalya	446,13	438,75	435,66	419,49	412,87	416,46
Yunanistan	219,11	178,50	155,25	163,26	160,37	162,54
Türkiye	13,79	15,56	23,62	33,97	33,02	33,00

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 34'te kişi başına düşen işsizlik yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, Türkiye 2018 yılında 33 € ile en düşük paya sahip olan ülke olmuştur. İspanya 2013-2018 yıllarında ortalama olarak en yüksek payı ayırmış ve diğer üç ülkeyi geride bırakmıştır.

3.2.3.8. Sosyal Dışlanma Yardımı Harcamaları

Sosyal dışlanma kavramının çok boyutlu bir kavram olmasından dolayı tanımı kolaylıkla tanımlanamamaktadır. Ancak ESSPROS’da bu kavram; yetersiz bir gelir seviyesine sahip olmak (yoksulluk riski taşımak), sağlık, eğitim alanlarında güvencesiz olma durumunu ifade etmektedir. Bu harcamalar, yetersiz kaynaklara sahip olan bireylere uyruk, yaş, cinsiyet ve ikamet fark etmeksizin, bireylerin sosyal hayatla bütünleşmesini sağlamak amacıyla gelir desteği sağlar. Aynı yardımlar olarak ise sığınma evleri, alkol ve uyuşturucu bağımlılarının rehabilitasyonu, tedavisi ve bireylerin sosyal hayatını yeniden kurmak amacıyla yapılan hizmetler buna dahildir (ESSPROS Manual and User Guidelines, 2012: 71-72).

Tablo 36: Sosyal Dışlanma Yardımı Harcamaları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	3.080,00	9.368,00	12.137,00	13.087,00	14.240,00	15.376,00
İspanya	2.437,08	2.573,92	2.679,75	2.548,02	2.641,77	2.787,17
Türkiye	1.155,33	1.125,43	1.297,98	1.560,75	1.420,54	1.031,46
Yunanistan	128,20	614,50	222,04	375,84	662,73	901,60

Kaynak: Eurostat, ESSPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 35’te sosyal dışlanma yardımı harcamaları görülmektedir. Tabloda, 2018 yılında 15 Milyon € harcamayla İtalya birinci sırada yer almıştır. Bu harcama kaleminde, İtalya diğer üç ülkeden belirgin bir şekilde daha fazla harcama yaparak, üç ülkeyi de geride bırakmıştır. İspanya, Yunanistan ve Türkiye’nin harcamaları birbirine yakın olup; Yunanistan en düşük harcama miktarına sahip olan ülke olmuştur.

Tablo 37: Kişi Başına Düşen Sosyal Dışlanma Yardımı Harcamaları (Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	48,39	145,45	188,62	203,35	219,39	234,89
İspanya	49,57	52,45	54,69	51,87	52,85	54,70
Yunanistan	11,65	57,47	21,21	36,39	63,91	86,99
Türkiye	15,69	16,07	17,63	21,69	21,61	18,76

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 36’da kişi başına düşen sosyal koruma harcamalarında, İtalya en yüksek paya sahiptir. Türkiye ise diğer üç ülkenin harcama miktarlarının gerisinde kalarak, en düşük miktara sahip olan ülkedir. 2018 yılındaki harcamalarda; Türkiye kişi başına 18 € ayırmış ve ardından en düşük miktar, yaklaşık 87 € ile Yunanistan’ın olmuştur.

3.2.3.9. Toplam Sosyal Harcama Miktarları

Tablo 38: Toplam Sosyal Harcama Miktarları (Milyon Euro)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	459.702,00	467.086,00	473.658,00	476.045,00	483.245,00	493.509,00
İspanya	259.735,77	258.681,50	261.400,23	260.942,57	267.492,75	278.353,24
Türkiye	85.433,70	83.575,66	90.864,89	98.936,92	91.141,27	77.444,03
Yunanistan	46.566,81	45.630,18	45.469,59	45.606,99	44.893,91	44.954,01

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 37’de toplam sosyal harcama miktarları görülmektedir. Tabloda, 2013-2018 yıllarında İtalya, sürekli artan bir eğilim göstermiş ve en yüksek payı ayıran ülke olmuştur. İspanya’da da aynı durum söz konusu olmuş, en yüksek payı ayıran ikinci ülke konumundadır. Türkiye, dalgalı bir eğilim göstermiş ve diğer yıllara göre 2018 yılında sosyal harcamalarda bir düşüş yaşamış ve tabloda belirtilen yıllarda en düşük harcama 77 Milyon € ile 2018 yılında yapılmıştır. Yunanistan ise istikrarlı bir harcama eğilimi göstermiş ve en düşük paya sahip olan ülke olmuştur.

3.2.3.10. Kişi Başına Düşen Toplam Harcama Miktarları

Tablo 39: Kişi Başına Düşen Toplam Harcama Miktarları

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	7.938,93	7.980,72	80.094,51	8.158,59	80.280,50	8.454,85
İspanya	5.679,88	5.668,43	5.773,29	5.713,95	5.842,86	6.051,73
Yunanistan	4.352,04	4.265,99	4.258,43	4.284,91	4.224,12	4.234,30
Türkiye	1.142,59	1.104,15	1.183,50	1.269,65	1.156,31	965,74

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 38’de kişi başına düşen toplam harcamalarda en yüksek paya sahip olan İtalya 2018 yılında 8.454 € ayırmıştır. Onu takip eden ülkeler, 6.051 € ile İspanya,

4.234 € ile Yunanistan ve 965 € ile en düşük paya sahip olan Türkiye olmuştur. Türkiye diğer üç ülkenin epey gerisinde kalmıştır.

Türkiye'nin toplam kişi başına düşen harcamalarda, diğer ülkelerden keskin bir farkla geride kalmasına çözümler üretilmeli, siyasal ve ekonomik adımlar atılarak kişi başına düşen gelir arttırılmalı, uzun vadeli ve etkin politikalar izlenmelidir. Diğer adı geçen ülkeler ile aynı rejimde yer almasına rağmen refah bakımından kişi başına düşen harcamalarda diğer ülkelere göre önemli farklılıklar olduğu görülmektedir.

3.2.3.11. Sosyal Harcamaların GSYİH'ya Oranı

Ülkelerin sosyal harcamalarının değerlendirilmesi genellikle GSYİH rakamları üzerinden yapılmaktadır. Bu başlık hastalık ve sağlık, engellilik, yaşlılık, dul ve yetim sigorta kolundan sağlanan yardımları içermektedir.⁷

Tablo 40: Sosyal Harcamaların GSYİH'ya Oranı (%)

Ülke/Yıl	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İtalya	28,5	28,7	28,6	28,1	27,8	27,9
İspanya	25,5	25,1	24,3	23,4	23,0	23,1
Yunanistan	25,9	25,7	25,8	26,2	25,3	25,0
Türkiye	11,9	11,8	11,7	12,6	12,0	11,8

Kaynak: Eurostat ESPPROS Veri Tabanı, 2021

Tablo 39'da sosyal harcamaların GSYİH'ya payı görülmektedir. Tabloda, 2013-2018 yıllarında Türkiye hariç diğer ülkelerde oranlar %20'lerdedir. Türkiye ise %10'larda sosyal harcamalara pay ayırmış ve Türkiye'nin bu konuda refah politikalarının etkin olmadığını söyleyebiliriz. Aynı rejimde yer almalarına rağmen ülkeler arası farklılıklar vardır. Ancak ülkelerin ekonomik büyüklüklerinin refah düzeyi belirlenmesinde ne kadar etken olduğu unutulmamalıdır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sanayi Devrimiyle değişen üretim modeli, işgücünü ağır çalışma şartlarına maruz bırakmıştır. Bunun sonucunda meydana gelen hastalıklar, iş kazaları ve göç sonucu kentlerde biriken işgücünün olumsuz hayat şartları devletin müdahalesinin bulunmadığı liberal anlayışın sorgulanmasına neden olmuştur. Ancak sanayi devrimini takip eden dönemde dar anlamda sosyal politika tedbirleri gündeme gelmiş devlet tüm vatandaşların refahını artırma yönünde bir girişimde bulunmamıştır. 1929 Ekonomik Buhranı ve II. Dünya Savaşının yarattığı yıkım savaş sonrası dönemde yeni uygulamaların önünü açmıştır. Böylece devletler, bireylerin yaşam kalitelerini arttırmak için refah devleti anlayışıyla sorumluluk almıştır. Kaynakların etkin ve adil dağılımını sağlamak amacıyla devletin piyasaya doğrudan müdahalede bulunduğu Keynesyen politikalar izlenmiştir. Bu durumda refah devletleri, bireylerin maddi açıdan hayatlarını daha rahat sürdürebilmesini ve sosyal sınıflar arasındaki ayrımın azaltılmasını amaç edinmiştir. Yoksul ve muhtaç kesimin sorumluluğunun aileye verildiği anlayıştan uzaklaşmış ve devletler refah seviyelerini yükseltmek için harcamalar yapmıştır. Böylece refah devleti 1960-1970’li yıllarda altın çağını yaşamıştır. 1970’lerden sonra devletlerin yaptığı harcamaların büyüklüğü, bütçeleri sarsmaya başlamış ve ülkelerdeki kar seviyeleri düşmüştür. Aynı dönem içinde yaşanan Petrol Krizleri üretimde durgunluğa yol açmış, işsizlik artmış ve fiyat artışları yaşanmıştır. Refah devletinin bunalıma girmesi, Keynesyen politikaların sorgulanmasına neden olmuş ve devletin piyasadan çekilmesi, özelleştirme gibi uygulamaları da beraberinde getirmiştir. 1980’lerden sonra ise küreselleşmenin etkisiyle artan rekabet ortamı, ülkelerin maksimum kar hedefini öncelik olarak görmesine neden olmuştur. Devletin piyasadaki varlığının azalmasına dayanan neo-liberal politikalar izlenmiş ve refah devleti, özel sektör, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla günümüze kadar uygulamalarını gerçekleştirmiştir.

Refah devletlerinin ortak amacı, öncelikle yoksul ve muhtaç kesimin ihtiyaçlarına cevap verebilmektir. Devletler, bireylerin asgari geçim standardına ulaşabilmesi ve toplumdan dışlanmasını önlemek amacıyla prim esasına dayanmayan ayni ve nakdi yardımların bütününe kapsayan sosyal yardım programları

uygulamaktadır. Her refah devletinin sosyal yardım modelleri farklıdır. Bu çalışma kapsamında Güney Avrupa refah rejiminde yer alan Yunanistan, Türkiye, İtalya ve İspanya'nın sosyal yardım modelleri açıklanmaya çalışılmıştır. Yunanistan'ın sosyal yardım modelinde bireylerin katkısının olmadığı yardımlar oldukça sınırlıdır. Bu yüzden sosyal yardımların sosyal güvenlik sistemi içerisindeki yeri azdır ve sistem bireylerin katkısına dayanır. Sınırlı olan sosyal yardımlar, gelir testine bağlıdır. Yunanistan'ın en önemli yardımı oluşturan Sosyal Dayanışma Geliri, sosyal refahı sağlamak amacıyla ve yoksul bireylerin geçici süreyle güvence altına alınmasını hedeflemektedir. İtalya'da belirli bir gelirin altındaki gruplara sağlanan kategorik yardımlar mevcuttur. 1990'lardan itibaren âdem-i merkezîyetçi yapının tercih edilmesi ile sosyal yardımlar yerel yönetimlere devredilmiştir. İspanya'da sosyal yardım programları, 1990'lı yıllarda artış göstermiş, engelliler ve yoksul kesimlerin sosyal dışlanma tehlikesine karşı önlemler alınmıştır. Aile yardımlarına ağırlık verilmiş ve yardımlar gelir testine göre gerçekleştirilmiştir. Ancak 2008'de yaşanan krizden etkilenen İspanya, yardımlarda bir gerileme yaşamıştır. Türkiye'de ise yardımlardan faydalanabilmenin ilk şartını muhtaç olma durumu oluşturmaktadır. Muhtaçlık durumu ise bireylerin asgari yaşam standartlarının gerektirdiği temel kaynaklara ulaşamama ve bu kaynaklar için yeterli gelire sahip olamaması halidir. Türkiye'deki sosyal yardımların sağlanmasında aile öncü bir kurumdur. Bu dört ülkeye bakıldığı zaman sosyal yardımların çoğunluğu muhtaçlık ve gelir testine göre yapılmaktadır ve evrensel nitelikli yardımların varlığı oldukça azdır.

Bireylerin maddi açıdan hayatlarını daha rahat sürdürebilmesini ve sosyal sınıflar arasındaki ayrımın azaltılmasını amaç edinen refah devleti, bu amacını gerçekleştirirken sosyal adaleti ve sosyal refahı sağlamak için sosyal harcamalar yapmaktadır. Sosyal harcamalar, devletlerin bireylerin refahına ne ölçüde değer verdiğinin önemli bir göstergesidir. Bu çalışmada Güney Avrupa refah rejimine dâhil edilen ülkelerin sosyal harcamaları karşılaştırılmıştır. Bu refah rejimine sahip olan ülkelerin, parçalı bir sosyal yardım ağının olması, yardımları sağlamada öncelik olarak aile ve hayır kurumlarının ön plana çıkması ve klientalist anlayışın varlığı, ülkelerin aynı refah rejimi çatısı altında toplanmasını sağlamaktadır. Yapılan sosyal harcamaların farklılık göstermesi ise aynı refah rejimi çatısı altında birleşen Türkiye, Yunanistan, İtalya ve İspanya'yı karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Sosyal harcamaları

karşılaştırırken ESSPROS veri tabanından yararlanılmış ve sosyal koruma başlığı altında yer alan hastalık ve sağlık, engellilik, yaşlılık, ölüm, aile ve çocuk, konut, işsizlik, sosyal dışlanma yardımı harcamaları değerlendirilmiştir. Öte yandan Türkiye'nin yaptığı sosyal harcamaların GSYİH'ya oranı diğer ülkelerin epey gerisinde kaldığı görülmektedir. Diğer ülkelerin oranı %20 civarında iken Türkiye'de bu oran %10 civarındadır. Türkiye diğer ülkelerden daha fazla nüfusu olmasına rağmen yeterli düzeyde pay ayırmadığı görülmektedir. Sosyal koruma harcamalarının her bir kaleminin kişi başına düşen harcamalarında Türkiye'nin üç ülkenin gerisinde kaldığı görülmektedir.

Ekonomik ve demografik özelliklerin etkili olduğu sosyal harcamalarda; İtalya ve İspanya en fazla harcamayı yapan ülkelerdir. Yunanistan'ın kişi başı harcamalarında Türkiye'den önde olmasının sebebi nüfusunun daha az olmasıdır. Fakat İspanya ve İtalya kadar harcama yapmadığı görülmektedir. Bu durum, İtalya ve İspanya'nın nüfuslarının Yunanistan'dan fazla olması sebebiyle açıklanabilir. Diğer yandan en fazla nüfusa sahip Türkiye'de aynı durum söz konusu değildir. Burada etkili olan sebep ise GSYİH'nın İtalya ve İspanya'ya göre düşük olmasıdır. İtalya ve İspanya'nın daha fazla harcama yapmasında şüphesiz ki ekonomilerinin etkisi büyüktür.

Güney Avrupa refah rejimine dâhil edilen ülkelerden biri olan Türkiye'de sosyal harcamalara daha fazla kaynak ayrılmalı, kayıt dışı istihdamın önüne geçilmeli ve istihdamı teşvik edici politikalar arttırılmalıdır. Genç bir nüfusa sahip olmanın avantajları kullanılmalıdır. Kadınların, gençlerin daha çok istihdamda yer alabilmelerinin önü açılmalıdır. Yardımların parçalı ve dağınık olmasından ziyade, tüm kesime hitap eden yardım politikaları üretilmeli ve sosyal yardımlar tedavi ve rehabilite edici özellikte olmaktan ziyade tedbir amaçlı yapılmalıdır.

Sonuç olarak Yunanistan, İtalya ve İspanya'nın AB üyesi olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, özellikle yetersiz bir gelir seviyesine sahip olan, sağlık ve eğitim alanlarında güvencesi olmayan kişilere sağlanan sosyal koruma harcamalarında Türkiye'nin kişi başına düşen harcama miktarının az olması dikkat çekmektedir. Türkiye'nin AB standartlarına uygun politikalar geliştirmesi ve sosyal yardım harcamalarını arttırması gerekmektedir. Nitekim 2019 yılı itibariyle tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını, tüm bireylerin hayatlarında oluşabilecek yoksulluk riskinin

de önünü açmıştır. Böylece bireyleri koruma çabası devletlerin sorumluluğunu arttırmıştır. Bu durumda Türkiye’de uygulanan politikaların alanı genişletilmeli ve sosyal yardımlara ayrılan pay artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ACA Zeynep, “Birleşik Krallık ’ta Evrensel Kredi Uygulaması ve Evrensel Kredinin Yararlanıcılar Bakımından Etkileri”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 58, 2018, ss:1435-1458.
- ACA Zeynep, *Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardımların Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Etkinliğinin Analizi: Bursa Örneği*, (Doktora Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI RAPORU, *Türkiye’nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi*, Ankara, 2017.
- AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI SOSYAL YARDIM PROGRAMLARI, 2021, <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>, (Erişim Tarihi: 15.06.2021).
- AKTAŞ Asuman, *Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırılmalı Politika Önerileri*, (Uzmanlık Tezi), T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014.
- AKYILDIZ Yasin, “Türkiye’de Kamusal Sosyal Hizmetin Temelleri: Sosyal Hizmet Enstitüsü, Sosyal Hizmet Akademisi, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü”, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar-II*, Bölüm: 66, 2020.
- AKYOL Bilal, “Güney Avrupa Refah Rejimi Ülkelerinde İşsizlik Sigortası Uygulamaları ve Türkiye ile Karşılaştırması”, *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2018, ss: 1-44.
- AKYOL Servet, ULUTÜRK Süleyman, “Küresel Kriz Kıskaçında Sosyal Harcamalar: Seçilmiş AB Ülkeleri Bağlamında Bir İnceleme”, 31. *Türkiye Maliye Sempozyumu*, 15-19 Mayıs 2016, ss: 290-326.
- AKYÜZ Ferhat, “Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, Cilt: 1, Sayı: 5, 2008, ss: 58-70.
- ALAN HELD Deniz, “Eğitimde Örnek Ülke: Norveç”, *İndigo Dergisi*, 2015, <https://indigodergisi.com/2015/04/norvecte-cocuk-egitmek/>, (Erişim Tarihi: 03.02.2021)
- ALBAYRAK Elvan, BİRİNCİ Mehmet, “Sosyal Devlet Modelleri: Sosyal Demokrat Model, İsveç-Norveç Örneği”, *Sosyal Çalışma Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2017, ss: 64-100.

ALP Ömer, *Yeni Bir Refah Devleti Modeline İlişkin Temellendirme (Aristotelesçi Bir Yaklaşım: Yetenekler ve İşlevlilikler)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

ALPER Yusuf, *Sosyal Sigortalar Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 10. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2019.

ARIN Tülay, “Refah Devleti: Bir Analiz Çerçevesi”, Türkiye’de Bütçe Harcamaları”, IX. *Türkiye Maliye Sempozyumu*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1996, ss: 55-74.

ARIÖZ BOZKUŞ Ahsen, *Genel Esaslarıyla Türk Hukuku’nda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), T.C Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2009.

ASYLUM INFORMATION DATABASE, 2021,
https://asylumineurope.org/reports/country/greece/content-international-protection/social-welfare/#_ftnref5 (Erişim Tarihi: 25.02.2021).

ATATANIR Hicran, *Türkiye’de Yoksulluk Sosyal Yardım ve Sivil Toplum Hak Temelli Yaklaşım Açısından Bir Değerlendirme*, Ankara: Dorlion Yayınları, 2016.

AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1112&langId=el&intPageId=4560>,
(Erişim Tarihi: 03.03.2021).

AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1112&langId=el&intPageId=4561>,
(Erişim Tarihi: 03.03.2021).

AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1112&langId=el&intPageId=4569>,
(Erişim Tarihi 03.03.2021).

AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1112&langId=el&intPageId=4570>,
(Erişim Tarihi 03.03.2021).

AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1116&langId=en&intPageId=4626>,
(Erişim Tarihi: 16.03.2021).

AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1129&langId=en&intPageId=4790>,
(Erişim Tarihi: 20.03.2021).

AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1129&langId=en&intPageId=4798>,
(Erişim Tarihi: 20.03.2021).

- AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1129&langId=en&intPageId=4796>,
(Erişim Tarihi: 20.03.2021).
- AVRUPA KOMİSYONU, 2021,
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1129&langId=en&intPageId=4799>,
(Erişim Tarihi: 20.03.2021).
- AY Hakan, AKAN Recep, “Tarihsel Süreçte Sosyal Yardımların Gelişimi”, *Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 18, 2017, ss: 787-798.
- AY Hakan, HAYDANLI Mehmet Lâtif, “Vergi Yüğü Ekseninde Toplumsal Yapının Gelir Dağılımı ve Yoksullukla İlişkisi”, *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 3, 2017, ss: 136-153.
- AYDOS Eda, “Sosyal Yardımların Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi: Çankırı Örneği”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı:9, 2018, ss: 36-47.
- BAKIRCI Fahri, “İspanya Parlamentosu’nun Yapı Ve İşleyişi Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 63, Sayı: 1, 2014, ss: 1-79.
- BAŞTAYMAZ Tahir, *Sosyal Politikanın Fikri Temelleri Yeni Toplum İyi Toplum*, 1.Baskı, Bursa: Dora Yayıncılık, 2016.
- BAYRAKTAROĞLU Serkan, ADIGÜZEL Orhan, “Sosyal Hizmetlerde Yönetim ve Organizasyonun Önemi Üzerine”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Sosyal Hizmet Özel Sayısı*, 2015, ss: 1-8.
- BAYTAL Yaşar, *Atatürk Döneminde Sosyal Yardım Faaliyetleri (1923-1938)*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 2009.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GELİŞTİRME PROGRAMI İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ, 2020, <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>, (Erişim Tarihi: 07.06.2021).
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GELİŞTİRME PROGRAMI İNSANİ GELİŞME RAPORLARI, 2020, <http://dr.undp.org/en/content/human-development-report-2020-readers-guide>, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GELİŞTİRME PROGRAMI İNSANİ GELİŞME RAPORLARI, 2020, <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>, (Erişim Tarihi: 07.06.2021).
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GELİŞTİRME PROGRAMI İNSANİ GELİŞME RAPORLARI, 2020, <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>, (Erişim Tarihi: 07.06.2021).

- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GELİŞTİRME PROGRAMI SON İNSANİ GELİŞME ENDEKSİ SIRALAMASI, 2020, <http://hdr.undp.org/en/content/latest-human-development-index-ranking>, (Erişim Tarihi: 06.06.2021).
- BOYACIOĞLU Namıka, ÖÇAL Mehmet, “Sosyal Güvenlik Hizmetlerinin Finansman Yöntemleri: Türkiye’de ve Dünyada Sosyal Güvenliğin Finansmanına Kısa Bir Bakış”, 2018, *MAKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 26, 2018, ss: 920-933.
- BOZKIR SERDAR Aysu, *Sosyal Politika*, Editörler: Aysen Tokol & Yusuf Alper, 8.Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2017.
- BRIGGS Asa, “The Welfare State at Historical Perspective”, *Archives Europeennes de Sociologie*, Volume: 2, Issue: 2, 1999, pp: 221–259.
- BUĞRA Ayşe, 2014: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiyede-sosyal-yardim-uygulamalari-vatandaslik-hakki-mi-sadaka-mi>, (Erişim Tarihi: 06.04.2020).
- BUĞRA Ayşe, KEYDER Çağlar, *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*, 1.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2008.
- BULUT Nihat, “Küreselleşme: “Sosyal Devletin Sonu Mu?””, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 52, Sayı: 2, 2003 ss: 173-197.
- CANDAN Mehmet, *Kayıt Dışı İstihdam, Yabancı Kaçak İşçi İstihdamı ve Toplumumuz Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri*, (Uzmanlık Tezi), Ankara: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, 2007.
- CARİTAS ITALIANA ORGANISMO PASTORELA DELLA CEI, 2021, <https://www.caritas.org/where-caritas-work/europe/italy/>, (Erişim Tarihi: 03.07.2021).
- CİN Turgay, “Yunanistan Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, 2009, ss: 43-80.
- COŞKUN Selim, GÜNEŞ Samet, ORTAKAYA Fatih, “Asgari Gelir Desteği ve Türkiye’de Uygulanabilirliği: Bir Model Denemesi”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2011, ss: 129-158.
- ÇAĞLAR Doğan, “Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimlerine Genel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 1973, ss: 59-112.
- ÇENGELCİ Ethem, *Cumhuriyet Türkiye’sinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi*, Ankara: Sevinç Matbaacılık, 1996.
- ÇUBUKÇU Sevgi, *Sosyal Demokrasi Melez Bir Politik Gelenek*, Der. H. Birsen Örs, 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, 10. Baskı, İstanbul: Karist Baskı Çözümleri, 2018.

- DAMA Nergis, *Türkiye’de Sosyal Yardımların Sosyal Refah Üzerindeki Etkileri*, (Doktora Tezi), Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2016.
- DANACIOĞLU Letisya, *Refah Rejimleri Açısından Bakım Politikaları: Güney Avrupa ve Türkiye Mukayeseli Analiz*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- DEMİR Özlem, “Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Girişimcilik, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Sosyal İşletme”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 6, 2014, ss: 347-356.
- DEPARTMENT FOR WORK & PENSIONS, *Universal Credit Pathfinder Evaluation*, 2014, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/380537/rr886-universal-credit-pathfinder-evaluation.pdf, (Erişim Tarihi: 01.08.2021).
- DİLİK, Sait “Sosyal Yardımlar-İki Anlamlı Bir Terim”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 1-4, 1980, ss: 55-72.
- DOLU Ekin, *Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Engellilere Yönelik Bakım Politikaları ve Uygulamaları*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- DPT *Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu* Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara: DPT Yayınları, 2001.
- DPT, *Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu: Dokuzuncu Kalkınma Planı*, Ankara, 2007.
- DUR Varol, *Refah Devleti Tipolojileri Çerçevesinde Türkiye’de Kadın ve Aileye Dönük Sosyal Politikalar ve Etkileri*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- DURDU Zafer, “Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Sayı: 22, 2009, ss: 42-43.
- EASPD, *Social Welfare Systems Across Europe*, castles, G. Francis and Ferrera, Maurizio, Home Ownership and the Welfare State: Is Southern Europe Different”, 1996.
- ERDEM İlgin, “Avrupa’da Asgari Gelir Uygulamaları”, *İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*, Araştırma Raporu, 2006.
- ERDOĞAN Eyüp Serdar, “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Değerlendirilmesi”, *Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM)*, Araştırma Dizini: 41, 2018.

- ERDUGAN Fatma, *Türkiye’de Özürlü Yoksulluğu ve Mücadele Politikalarının Değerlendirilmesi: Ankara-Keçiören Örneği*, (Özürlüler Uzmanlığı Tezi), Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010.
- ERKUL Hüseyin, MORKOÇ Dilek, “Sosyal Yardım Yönetimi Açısından Çanakkale Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 475, 2012, ss: 63-88.
- ERSEZER Devrim, “Gelir Dağılımı Politikası ve Araçları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 1, 2006, ss: 255-268.
- ERSÖZ Halis Yunus, “Doğuşundan Günümüze Sosyal Politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 53, Sayı: 2, 2003, ss: 119-144.
- ESENYEL Caner, *Türkiye’de ve Dünyada Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2009.
- ESER Hamza Bahadır, MEMİŞOĞLU Dilek, ÖZDAMAR Gökhan, “Sosyal Siyasetin Üretilmesi Sürecinde Refah Devletinden Neo-Liberal Devlete Geçiş: Devletin Kamu Hizmeti Sunma İşlevinin Değişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, 2011, ss: 201-217.
- ESPING-ANDERSEN Gosta, “Towards the Good Society, Once Again?”, Why We Need a New Welfare State?, (Ed.: Gosta Esping-Andersen), *New York: Oxford University Press*, 2002, pp: 1-25.
- ESPING-ANDERSEN GOSTA, *The Three Worlds Of Welfare Capitalism*, UK: Polity Press, 1990.
- EUROSTAT Employment Rates By Sex, Age and Citizenship, 2021 https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_organ/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).
- EUROSTAT ESPPROS Veri Tabanı, 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fsi/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESPPROS Veri Tabanı, 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fol/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fol/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fsi/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 23.05.2021).

- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fdi/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fdi/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_gdp/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 05.06.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fsu/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fsu/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_ffa/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_ffa/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fho/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fun/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fun/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fex/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_fex/default/table?lang=en,
(Erişim Tarihi: 23.05.2021).

- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/SPR_EXP_SUM__custom_1057028/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- EUROSTAT ESSPROS Veri Tabanı, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/spr_exp_sum/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- EUROSTAT GDP and Main Components, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).
- EUROSTAT Population Change- Demographic Balance and Crude Rates At National Level, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_GIND__custom_617110/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=07b6d9e4-6ed5-46ce-9561-d0f1aecf40a2, (Erişim Tarihi: 05.06.2021)
- EUROSTAT Real GDP Per Capita, 2021,
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en, (Erişim Tarihi: 05.06.2021).
- EUROSTAT, “ESSPROS Manual and User Guidelines The European System of Integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)”, *Luxembourg: Publications Office Of The European Union*, 2012, pp:50-52.
- EUROSTAT, *Sosyal Koruma (ESSPROS)*, 2021,
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/social-protection>, (Erişim Tarihi: 06.04.2021).
- EUSEBIO De Marco & PATRIZIA Dibari & FRANCESCO Scalera, “The Italian Law "After Us" nr. 112/2016 and Protection Measures for Persons with Severe Disabilities and Without Family Support”, *International Journal of Business Management and Economic Research (IJBMER)*, Volume: 8, Number: 4, 2017, pp: 963-968.
- EZER Burcu, “Tarihçesi ve Bugünü ile Birleşik Krallık Sosyal Güvenlik Sisteminin Esasları”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 3, 2016, ss: 87-122.
- FERRERA Maurizio, *Sosyal Avrupa’da Güney Avrupa Refah Modeli*, Derleyenler: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, Sosyal Politika Yazıları, (Çeviri: Burcu Yakut-Çakar ve Utku Barış Balaban), 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- GAMUNDI Pau Miret, TREVINO Rocío, ZUERAS Pilar, “*Family Policies: Spain*”, *Population Europe Resource Finder and Archive*, 2014.
- GENÇ Özlem, “Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Ortaçağ Avrupa’sına Etkileri”, *Tarih Okulu*, Sayı: 10, 2011, ss: 123-150.

- GEZER Engin, BİRECİKLİ ÜÇDOĞRUK Şenay, “Türkiye’de Kamu Kaynaklı Sosyal Yardımlar: Regresyon Analizi”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 482, 2016, ss: 59-92.
- GOUGH Ian, *Güney Avrupa’da Sosyal Yardım*, Editörler: Ayşe Buğra & Çağlar Keyder, Sosyal Politika Yazıları, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, ss: 231-260.
- GÖKTÜRK Ömür, *Asgari Gelir Desteği ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*, (Uzmanlık Tezi), Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018.
- GREVE Bent, “What Is Welfare?”, *Central European Journal Of Public Policy*, Volume:2, Number: 1, 2008, pp: 50-73.
- GUILLEN, M. Ana, MATSAGANIS Manos, “‘Sosyal Damping’ Hipotezini Güney Avrupa’da Sınamak: Son Yirmi Yılda Yunanistan ve İspanya’daki Refah Politikaları”, Derleyen: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, Çeviri: Burcu Yakut-Çakar ve Utku Barış Balaban Sosyal Politika Yazıları, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- GÜLALDI Demet, Uluslararası Dostluk Konseyi / Cif, Council Of International Fellowship, *Cif Norveç Mesleki ve Kültürel Değişim Programı*, 2009 Raporu (18 Nisan 2009 – 19 Mayıs 2009).
- GÜLER Birgül, “Sosyal Devlet ve Yerelleşme”, *Memleket Siyaset Yönetim*, Cilt: 1 Sayı: 2, 2006, ss: 29-42.
- GÜLER, Mehmet Attila, “Güney Avrupa Refah Rejiminde Sosyal Dışlanma”, *İş ve Hayat Dergisi Ekonomi Hukuk ve Sosyal Politika*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2015, ss: 57-96.
- GÜMÜŞ İskender, “Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğu, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci”, *Journal of Political Administrative and Local Studies*, Cilt:1, Sayı:1, 2018, ss: 33-66.
- GÜMÜŞ İskender, TATLIYER Mevlüt, “Güney Avrupa Refah Rejiminin Borç Krizi”, *İş Ahlakı Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, 2013, ss: 1-37.
- GÜNAL Pınar, “Avrupa Birliği’nin Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeline Etkisi: İspanya Örneği”, *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2010, ss:81-95.
- GÜNAL Pınar, *Avrupa Birliği’nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2009.
- GÜNDÜZ Hikmet, *Yerel Yönetimlerin Sosyal Belediyecilik Kapsamında Yardıma Muhtaç Ailelere Yaptıkları Sosyal Yardımlar: Bağcılar Belediyesi Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.

- GÜNEŞ İsmail, YAKAR Soner, “Sosyal Sigorta Finansman Yöntemleri ve Türkiye’de Sosyal Sigorta Kurumlarının Finansman Yöntemlerinin Değerlendirilmesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:13, Sayı:2, 2004, ss: 127-142.
- GÜNEŞ Sadık, *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*, 1.Baskı, Ankara: Ermat Matbaacılık, 2010.
- HASPOLATLI Ersin, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Üzerine Bir İnceleme”, *İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, 2014.
- HENDERSON Cathrine, KNAPP Martin, “Social Services in The UK: An Annotated Bibliography”, 2003, https://www.researchgate.net/publication/48910385_Social_services_in_the_UK_an_annotated_bibliography, Erişim Tarihi: 18.04.2021).
- HOCAOĞLU Gökhan, *Seçilmiş Avrupa Birliği Ülkeleri ile Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Harcamalarının Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, 2020.
- İŞİK EROL Sevgi, “Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’nün Yoksullara Yönelik Sosyal Politikaları: Van Örneği”, *Journal of Life Economics*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2014, ss: 149-170.
- İŞİK Volkan, “Refah Devletinin Dönüşüm Süreci ve “Düzgün İş” Kapsamında Sosyal Güvenlik Anlayışı”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2018, ss: 109-128.
- İPEK Melek, “Yeni Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Yardım Paradoksu”, *Karatahta/ İş Yazıları Dergisi*, Sayı: 1, 2015, ss: 77-104.
- İTALYA AİLE POLİTİKASI DAİRE BAŞKANLIĞI, 2021, <http://famiglia.governo.it/it/politiche-e-attivita/contributi-economici/premio-allanascita-e-alladozione/>, (Erişim Tarihi: 16.03.2021).
- İTALYA AİLE POLİTİKASI DAİRE BAŞKANLIĞI, 2021, <http://famiglia.governo.it/it/politiche-e-attivita/contributi-economici/assegno-dinatalita-bonus-bebe/>, (Erişim Tarihi: 16.03.2021).
- KALKIŞIM Hasan Mahmut, *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Algısı: İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır Büyükşehir Belediyeleri Örneği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- KANTARCI Hasan Bülent, “Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik ve Türkiye’de Zorunlu Askerlik Hizmeti”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 10, 2003, ss: 75-85.
- KARABULUT Alpaslan, *Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

- KARACAN Rıdvan, *Kapitalist Ekonomide Gelir Dağılımı ve Yoksulluk (Türkiye Örneği ile)*, 3.Basım, İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2017.
- KARAÇAY Habib, VAROL Çiğdem, “Sosyo-Ekonomik Kalkınmada Fiziki, Beşeri ve Sosyal Sermaye Yatırımları: Vakıflar Genel Müdürlüğü Örneği”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 3, 2015, ss: 100-121.
- KARAGÖL Erdal Tanas, DAMA Nergis, “Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, Sayı: 139, 2015, ss: 1-28.
- KARAGÖZ Sefa, “Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, 2020, ss: 146-169.
- KARAHANOGULLARI Yiğit, “Norveç Ekonomisine ve Kamu Maliyesine Genel Bir Bakış”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 164, 2013, ss: 233-258.
- KAYA Ersin, *Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, 2009.
- KIRBAŞLAR, İsmail, SART Gamze, “Üniversite Sanayi İşbirliğinde İskandinav Model”, 2015, <https://slideplayer.biz.tr/slide/2625153/>, (Erişim Tarihi: 21.04.2020).
- KIRMIZI Evran, HÜSEYİNLİ Namık, “Sosyal Güvenlik Hakkının Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme”, *Çalışma ve Toplum*, Sayı: 61, 2019, ss: 120-1236.
- KOBAK Kadriye, *Yerel Yönetimlerin Yoksullukla Mücadelede Uyguladığı Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Programları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- KOL Emre, “Refah Rejimleri Açısından Sağlık Sistemlerinin Değerlendirilmesi: Güney Avrupa Refah Modeli ve Türkiye”, *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, 2014, ss: 15-31.
- KORAY Meryem, “Görölmek İstenmeyen Gerçek Sosyal Refah Politikaları ve Demokrasi İlişkisi”, *Çalışma ve Toplum*, Cilt: 2, Sayı: 5, 2005, ss: 27-60.
- KORKAT Mustafa, *Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Önemi (Kars İli Örneğinde Bir İnceleme)*, (Yüksek Lisans Tezi), Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- KORKMAZ Bekir Cem, *Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaldıkları Kurumlara İlişkin Memnuniyet Düzeyleri ile Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Sivas: Sivas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

- KUIVALAINEN Susan, HEIKKILÄ Matti, “Existence and Nature of Poverty Policy Programmes”, Heikkilä, M. et al. (Eds.), *Poverty Policies, Structures and Outcomes in the EU 25, Report for the Fifth European Round Table on Poverty and Social Exclusion*, Ministry of Social Affairs and Health, Tempera, Finland, 16-17 October 2006, pp:24-48.
- KUL PARLAK Nurgün, “Güney Avrupa Rejiminde Emeklilik Sistemleri: Mukayeseli Bir Analiz”, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2016, ss: 118-140.
- KURŞUN Arzu, RAKICI Cemil, “Türkiye ve Sosyal Refah Devletlerindeki Sağlık Harcamalarının Analizi”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt: 32, 2014, ss: 77-105.
- KUTLU Denizcan, *Türkiye’de Sosyal Yardım Rejiminin Oluşumu*, 1.Baskı, Ankara: NotaBene Yayınları, 2015.
- KÜÇÜKALİ Adnan, “Engellilere Uygulanan Sosyal Yardımlar”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 35, 2015, ss: 100-115.
- MEİL, “Gerardo The Evolution of Family Policy in Spain”, 2006.
- METİN Banu, ÖZAYDIN Mehmet Merve, *Çalışma ve Refah*, 2.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2016.
- METİN Onur, “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2011/1, ss: 179-200.
- MINGIONE Enzo, *Güney Avrupa Refah Modeli ve Yoksulluk ve Sosyal Dışlanmaya Karşı Mücadele*, Editörler: Ayşe Buğra ve Çağlar Keyder, Sosyal Politika Yazıları, 1.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, ss: 261-286.
- MYLES John & QUADAGNO Jill, “Political Theories of the Welfare State”, *Social Service Review*, 2002, pp: 34–57.
- OKUR Nejla, *Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devletin Geleceği*, (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- ÖREN Kenan, “Türkiye’nin Kümülatif Olarak Artan Sosyal Devlet Niteliği”, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, 2014, ss: 48-69.
- ÖZDEMİR Süleyman, “Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 50, 2005, ss: 153-204.
- ÖZDEMİR Süleyman, “Refah Devleti Analizi”, *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Sosyal Hizmet Lisans Tamamlama Programı*, 2010.
- ÖZDEMİR Süleyman, “Sosyal Gelişim Düzeyleri Farklı Refah Devletlerinin Sınıflandırılması Üzerine Bir İnceleme”, Sosyal Siyaset Konferansları, (Prof. Dr.

Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı), *İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını*, Sayı: 49, 2005, ss: 231-266.

ÖZDEMİR Süleyman, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul: Entegre Matbaacılık A.Ş., 2007.

ÖZGÜL Burcu Çağla, "Güney Avrupa Refah Rejimi ve Sosyal Koruma: Kamu Sosyal Harcamaları Açısından Karşılaştırılmalı Bir Analiz", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1, 2020, ss: 59-75.

ÖZKÖK Özlem, *Müdahaleci Devletten Piyasa Ekonomisine Değişen Refah Devleti Anlayışı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

ÖZMEN Zeynep, "Refah Modelleri Açısından Avrupa'da ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Finansmanı", *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2017, ss: 88-117.

ÖZMERT KOÇER Şeniz, *Almanya Federal Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sistem İçerisinde Sosyal Sigorta Uygulamaları*, (Uzmanlık Tezi), Ankara: ÇSGB Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014.

ÖZSAN Mehmet Emin, "Refah Rejimleri İtibarıyla Çocuk Yoksulluğunun Değerlendirilmesi: AB-Türkiye Karşılaştırması", *Çocuk ve Medeniyet*, Cilt: 5, Sayı: 9, 2020, ss: 113-135.

ROYO Sebastian, MANUEL Paul Christopher, *Some Lessons From the Fifteenth Anniversary of the Accession of Portugal and Spain to the European Union*, (Eds.) Sebastian Royo and Paul Christopher Manuel, Spain and Portugal in the European Union: The First Fifteen Years, Frank Cass, London, 2003, pp: 1-30.

SALLAN GÜL Songül, "Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: 40, Sayı: 3-4, 2000, ss: 51-66.

SARACENO Chiara, *Social Assistance Dynamics In Europa*, The Policy Press, Southampton, 2002.

SARICA Şermin, *Farklı Refah Devleti Modellerinde Sosyal Harcamaların Niteliği: EmekGücünün Meta Niteliği Açısından Bir Değerlendirme*, (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

SEÇKİNER BİNGÖL Ezgi, "İngiltere Yerel Yönetimlerinde Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım", *Ombudsman Akademik Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 8, 2018, ss: 105-121.

SEZİK Murat, "Türkiye'de Sosyal Belediyeciliğin Gelişimi ve Sorun Alanları", *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2016, ss: 171-186.

- SOLMAZ Erol, AVCI Mehmet, “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Koruma Harcamaları: Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme”, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, 2017, ss: 46-73.
- SOTİROPOULOS DİMİTRİ A., BOURİKOS, DİMİTRİS “Economic Crisis, Social Solidarity and the Voluntary Sector in Greece”, *Journal of Power, Politics & Governance*, Vol: 2, No: 2, June 2014, pp: 33-53
- STEFAN George Marian, “European Welfare State in a Historical Perspective. A Critical Review”, *European Journal of Interdisciplinary Studies*, 2015, ss: 25-38.
- STEPHENS John, *The Scandinavian Welfare States: Achivements, Crisis, and Prospects, Welfare State in Transition: National Adaptations in Global Economies*, (Ed. Gosta Esping-Andersen), London: Sage Publ, 1996, ss: 32-65.
- SULUK Seher, *Refah Modellerinin Değerlendirilmesinde Türkiye Ekonomisinin İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir: Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- SÜLEYMANOĞLU Roza, “Keynesçi Refah Devleti’nin Gelişimi, Dönüşümü ve Sosyal Hizmet Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 8-9, 2016, ss: 271-301.
- SÜNGÜ Yakup, “Sosyal Güvenlik Reformunun Gelir Dağılımı Üzerinde Etkisi”, *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Cilt:20, Sayı:4-5, 2007, ss: 47-69.
- ŞENER Ülker, “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım Mekanizmaları ve İşgücü Politikaları”, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)*, 2010
- TAŞÇI Faruk, “Refah Devleti Modelleri İçinde Türkiye’nin Pozisyonu: “Yaşlı Algısı” Üzerinden Değerlendirmeler”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 5, 2013, ss: 5-35.
- TAŞÇI Faruk, “Sosyal Yardım Yapma(ma) Gerekçeleri Üzerine Yaklaşımlar”, *Kamu-İş Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 4, 2008, ss: 114-130.
- TAŞDELEN Servet, *Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Antalya Büyükşehir Belediyesi Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- TEBER Vijdan, *Sosyal Yardımların Çalışma Hayatındaki Olumsuz Etkisi: Tembellik*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- TİYEK Ramazan, “Güney Avrupa Refah Rejimleri ve Türkiye’de Asgari Ücretin Belirlenmesi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 3, 2018, ss: 1464-1482.

- TİYEK Ramazan, YERTÜM Umut, “Güney Avrupa Refah Rejimi Bağlamında Türkiye: Bir Değerlendirme”, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2016, ss: 26-51.
- TOPAK Oğuz, *Refah Devleti ve Kapitalizm*, 1.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- TOPLU KONUT İDARESİ BAŞKANLIĞI (TOKİ), 2021, <http://www.toki.gov.tr/faizsiz-konut-kredileri>, (Erişim Tarihi: 25.05.2021).
- TOPRAK Düriye, AĞCAKAYA Serpil, GÜL Hüseyin, “Sosyal Devlet Yaklaşımı Açısından Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Analizi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:31, Sayı:1, 2016, ss: 123-165.
- TOPUZ Selami, ÖZKAN Yasemin, “Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlilerinin Sosyal Yardım Alanına İlişkin Görüşleri ve Kanıtla Dayalı Uygulama ile İlişkisi”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2017, ss: 169-189.
- TOPUZ Senem, “Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001-2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamaları”, *Alternatif Politika*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2009, ss: 115-136.
- TUZ Ayşe Nur, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devletinin Dönüşümü Ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- TÜİK,
[https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33668#:~:text=T%C3%BCrkiye%20C4%B0statistik%20Kurumu%2C%20Sosyal%20Koruma%20C4%B0statistikleri%2C%202019&text=Sosyal%20koruma%20harcamas%C4%B1%202019%20y%C4%B1%20C4%B1nda,TL\)%20sosyal%20koruma%20yard%C4%B1mlar%C4%B1%20olu%C5%9Fturdu](https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33668#:~:text=T%C3%BCrkiye%20C4%B0statistik%20Kurumu%2C%20Sosyal%20Koruma%20C4%B0statistikleri%2C%202019&text=Sosyal%20koruma%20harcamas%C4%B1%202019%20y%C4%B1%20C4%B1nda,TL)%20sosyal%20koruma%20yard%C4%B1mlar%C4%B1%20olu%C5%9Fturdu). (Erişim Tarihi: 22.05.2021).
- TÜRKOĞLU İrfan, “Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik”, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, Cilt:8, Sayı:3, 2013, ss: 275-305.
- UNİVERSAL CREDIT, “How to Claim Universal Credit: Step by Step”, <https://www.gov.uk/universal-credit/eligibility>, (Erişim Tarihi: 23.08.2021).
- VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, *2020 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara, 2021.
- WINGERT Jamie, *Country Case Studies and Links, Italy*, https://www.pitt.edu/~heinisch/ca_ital.html, (Erişim Tarihi: 02.01.2021).
- YATKIN Şerife, *1986-2017 Döneminde Türkiye’nin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Politikasının Çözümlemesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

- YILDIRIM Arzu, “Belediyelerin Sosyal Politika Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme: Malatya Belediyesi Örneği”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 17, 2014, ss: 485-509.
- YILDIRIM Aziz, Sosyal Yardımların Koordinasyonunda Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (Soybis) ve Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Projesi, 4. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*, 2009.
- YILDIRIM Buğra, ŞAHİN Fatih, “Esping- Andersen’in Refah Devleti Sınıflandırması ve Makro Sosyal Hizmet Uygulamaları Temelinde Türkiye’nin Konumu”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 18, 2019, ss: 2525-2554.
- YILMAZ Abdullah, AKSANYAR Yaşar, GÜLER Tahsin, “Sosyal Yardım Olgusu ve Türkiye’de Şartlı Sosyal Yardım Uygulamaları”, *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı: 73, 2018, ss: 595-612.
- YILMAZ Selman, AKYÜZ Kasım, “Türkiye’de Sosyal Koruma Yardımları: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının İşlevselliği”, *Business & Management Studies: An International Journal*, Cilt: 6, Sayı: 4, 2018, ss: 835-861.
- YILMAZ Sibel, *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri: Eskişehir Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- YOLCUOĞLU İsmet Galip, “Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi”, *Aile ve Toplum*, Cilt: 5, Sayı: 18, Temmuz-Ağustos-Eylül 2009, ss: 43-57.
- YUNANİSTAN ÇALIŞMA VE SOSYAL İŞLER BAKANLIĞI, <https://ypergasiyas.gov.gr/koinoniki-allilengyi/paidiki-prostasia/>, (Erişim Tarihi: 03.03.2021).
- YUVALI Ertuğrul, “Hak Temelli Sosyal Yardım ve Klientalizm”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 135, 2018, ss: 383-404.
- YÜKSEL ARABACI Rabihan, *Yoksulluk, Kavram, Ölçüm, Mücadele*, 1.Baskı, Bursa: Dora Basım, 2021.
- ZABCI Filiz Çulha, “Sosyal Riski Azaltma Projesi: Yoksulluğu Azaltmak mı, Zengini Yoksuldan Korumak mı?”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 58, Sayı:1, 2003, ss: 215-239.
- ZENGİN Eyüp, ŞAHİN Ayhan, ÖZCAN Salih, “Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 2, 2012, ss: 133-142.